

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE GRUBU EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

ÜTOPYALARDA DEVLET TASARIMI: PLATON, MORE, CAMPANELLA

Zuhal ŞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2010

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE GRUBU EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

ÜTOPYALARDA DEVLET TASARIMI: PLATON, MORE, CAMPANELLA

Zuhal ŞAN

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mustafa GÜNAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2010

ÖZET**ÜTOPYALARDA DEVLET TASARIMI: PLATON, MORE, CAMPANELLA****Zuhal ŞAN****Yüksek Lisans Tezi, Felsefe Grubu Eğitimi Ana Bilim Dalı****Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mustafa GÜNAY****Haziran 2010, 87 sayfa**

İnsanların varoluşundan beri ideal arayışı da vardır. Özellikle devlet rejimleri söz konusu olunca bu ideal arayışı, içinde bulunulan kültüre, toplumsal ve ideolojik yapıya göre çeşitlilik kazanmıştır. Kimileri bu ideali totaliter rejimlerde bulurken kimileri de hukuk kurallarında bulmuştur. Bu çalışmanın amacı da günümüzde “en ideal” olarak düşünülen “hukuk devleti” modelinden yola çıkarak Platon’un Devlet, T. More’un Ütopya, T. Campanella’nın Güneş Ülkesi örneklerinde eşitlik, özgürlük, adalet ve birey kavramları çerçevesinde devlet tasarımında hukukun rolünü incelemektir.

Anahtar Sözcükler: Ütopya, Devlet, Platon, More, Campanella

ABSTRACT**THE STATE PROJECTS IN UTOPIAS: PLATON, MORE, CAMPANELLA****Zuhal ŞAN****Master Thesis, Department of Philosophical Sciences****Supervisor: Assist. Prof. Dr. Mustafa GÜNAY****June 2010, 87 pages**

Since human beings first existence ideal search has also existed. This search differs according to mentioned culture, social and ideological structure. Whereas some find this ideal in totalitarian regimes, the others do in law. This study's major objective taken that accepted at the most ideal law state model in a frame of equality, freedom, justice and individual concepts studies the role of state project in the examples of Platon's Politeia, T. More's Utopia and T. Campanella's Civitas Solis.

Keywords: Utopia, State, Platon, More, Campanella

ÖNSÖZ

Zihinsel dünyada başlayan “en iyi”yi arama çalışması, yaşanan dönemlerde bazen kabul görmeyip yüzlerce yıl sonra kabul görebiliyor ve üzerinde düşünülebilir. Lamartine’in dediği gibi; “ütopyalar, çoğu zaman, erken doğmuş hakikatlerden başka bir şey değildir.” Tez çalışmam için ütopyalar konusunu seçmemde Lamartine’in bu cümlesinin çok büyük etkisi vardır. Ütopyalara gereken ilginin gösterilmediği düşüncesinden hareketle aslında günümüzdeki birçok devlet düzeninin geçmişte “hayal ürünü” olduğu düşünülen ütopyalardan çıktığını göstermek istedim. Yazıldıkları dönemlerde eğlence unsuru olarak görülmüş olsalar da, ütopyalar, toplumun gerçeklerini yansıtır. Ütopya, “olmayan yer” anlamına gelse de aslında toplumda “var olmayan” ya da “eksik olan” özellikleri, devlet düzeninde olmayanları yansıtır bize, “var olmayan” devlet düzeninden bahseder. Şöyle ki ütopyacılar kendi toplumlarına, kendi düzenlerine “sizde olmayan benim hayalimdeki ülkede var” demek ister. Ütopyalar, olanın eleştirisini yaparak kendilerince olması gerekeni söyler bizlere. İşte bu söylenenlere kulak vermek gerçekçi davranmaktır. Bu çalışma da gerçekçi davranmak düşüncesiyle, ütopyalardaki devlet tasarımına hukuk felsefesi açısından bakmayı amaçlamaktadır. Bu tasarımlara bakarken sadece hukuk felsefesine değil, hukuk sosyolojisine, siyaset ve ahlak felsefesine dolaylı olarak dokunmak zorunda kalırız. Çünkü hukuk felsefesi, siyaset, ahlak, sosyoloji gibi alanlardan temelini alarak yoluna devam eder. Devlet, sadece siyasi ya da hukuki bir yapı değildir. Bir devletin siyasi kurumları yanında eğitim kurumları, ekonomi kurumları, dini kurumları gibi birçok kurumu vardır. İdeal devlet tasarımlarını incelemek için bütün bu alanları göz önünde tutmalıyız, “ideal, mutlu yaşam” bu alanların yardımıyla oluşturulmuştur. Farklı zamanlarda ve farklı mekânlarda tasarlanmış olan ideal devlet tasarımlarını, Platon, Thomas More ve Tommaso Campanella’nın düşünce dünyasından sunmayı hedefleyen bu çalışma ayrıca devlet bütünlüğünü koruyan hukukun, eşitlik, özgürlük, adalet ve birey kavramları ile ilişkili olarak, ideal devlet tasarımlarında nasıl yer alabileceğini de göstermeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışmamda beni destekleyen ve beni sabırla bekleyen sayın danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa Günay’a, maddi, manevi desteklerini benden esirgemeyen aileme ve çalışmam hakkında fikir beyan eden arkadaşlarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	İ
ABSTRACT.....	İİ
ÖNSÖZ.....	İİİ
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: HUKUK, DEVLET VE ÜTOPYA

1.1. Hukuk ve Devletin Kavramsal Çerçevesi.....	4
1.1.1. Hukuk Tarihi.....	4
1.1.2. Hukuk Kavramının Ortaya Çıkışı.....	5
1.1.3. Hukukun Tanımı.....	7
1.1.4. Devletin Tanımı.....	8
1.1.5. Hukuk ve Siyaset Felsefeleri Açısından Devlet.....	10
1.2. Ütopyanın Kavramsal Çerçevesi	
1.2.1. Ütopya Kavramı.....	12
1.2.2. Ütopyanın Kısa Tarihi.....	14
1.2.3. Ütopya Örnekleri.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

ÜTOPIK METİNLERİN AÇIMLAMASI VE YORUMLANMASI

2.1. Platon ve Devlet	
2.1.1. Platon'un Hayatı.....	18
2.1.2. Platon'un Eserleri, Düşünce ve Kuramları.....	19
2.1.3. Dönemin Siyasi, Sosyal ve Kültürel Yapısı.....	22
2.1.4. Platon'un Devlet Kitabı Hakkında.....	24
2.1.5. Devlet'te Geçen Hukuka ve Devlete Dair Kavramlar.....	27
2.2. Thomas More ve Ütopya	
2.2.1. Thomas More'un Hayatı.....	30
2.2.2. More'un Eserleri ve Düşünceleri.....	31

2.2.3. Dönemin Siyasi, Sosyal ve Kültürel Yapısı.....	33
2.2.4. More'un Ütopya Kitabı Hakkında.....	35
2.2.5. Ütopya'da Geçen Hukuka ve Devlete Dair Kavramlar.....	44
2.3. Tommaso Campanella ve Güneş Ülkesi	
2.3.1. Tommaso Campanella'nın Hayatı.....	46
2.3.2. Tommaso Campanella'nın Eserleri ve Düşünceleri.....	48
2.3.3. Dönemin Siyasi, Sosyal ve Kültürel Yapısı.....	49
2.3.4. T. Campanella'nın Güneş Ülkesi Kitabı Hakkında.....	49
2.3.5. Güneş Ülkesinde Geçen Hukuka ve Devlete Dair Kavramlar.....	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PLATON, T. MORE VE T. CAMPANELLA'NIN ÜTOPYALARININ

KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Felsefe, Toplum ve Tarih İlişkisi Açısından.....	68
3.2. Kavramlar Açısından.....	69
3.3. Sonraki Devlet Tasarımları ve Hukuk Anlayışlarına Etkileri Açısından.....	79
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	81
KAYNAKÇA.....	85
ÖZGEÇMİŞ.....	88

GİRİŞ

İnsanlar “toplular halde” yaşamaya başladığından beri “ideal toplum” arayışına girişmişlerdir ve bu arayış sonucunda farklı toplum ve devlet modelleri ortaya koymuşlardır. Özellikle bunalım dönemlerinde üzerine düşünülen bu konularda, “var olan” sistemin eksiklikleri göz önünde bulundurularak “ideal toplum”, “ideal devlet” ve “ideal sistem” modelleri oluşturulmuştur. İdeal devlet tasarımları, bir bakıma “gerçekleştirme arzusundan ya da kaygısından uzak” var olanın eleştirisidir. Bu tasarımlar oluşturulurken devleti oluşturan ekonomik, sosyal, siyasi, hukuki, dini, mimari etkenler göz önünde tutularak, ekonomik, sosyal, siyasal, hukuki, mimari ve buna benzer birçok konuda düzenlemeler yapılmıştır. İdeal toplum ve ideal devlet oluşturmak adına yapılmış bu düzenlemeler “ütopya” başlığı altında sunulmuştur.

Günümüzde, “en ideal devlet düzeni”nin hukuk devleti düzeni olduğu düşüncesinin daha çok kabul gördüğünü göz önüne alarak, ideal devlet tasarımları olan ütopyalarda, hukukun, özellikle hukukun alt başlıkları olan adalet, özgürlük, eşitlik gibi başlıkların ne konumda olduğuna bakıldı. “İdeal toplum” ya da “ideal devlet” modelleri adalet, özgürlük ve eşitlik üzerine kurulmaya çalışılmıştır, çünkü adaletsiz dünyada yaşadığına inanan insanların “adil ve eşitliğin olduğu bir dünya” özlemi daima varolmuştur. “Adil dünya”nın yanı sıra “özgürlüğün olduğu bir dünya”da yaşamak insanların hayalleri arasındadır. Adalet, özgürlük, eşitlik gibi değerler insanların hak ettiği şeylerdir, bunlar insanlara ait değerlerdir ve bunların bir başkası tarafından ellerinden alınmasını da istemezler. Fakat günümüzde insanların bu talepleri pek fazla karşılanamamaktadır. Herhangi bir dayanağı olmadan bazı toplumlar ya da bazı devletler, bir başka topluluk ya da devlet üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışmakta ve tamamen hukuk kurallarını, insan haklarını ihlal etmektedir. Daha güzel bir dünya umuduyla yola çıkan insanlar, teknolojik olarak belki çok ileri bir duruma gelmiş olsalar da toplumsal ve felsefi olarak hala ileriye gidememişlerdir. İnsan yaşamının sadece bilimsel anlamda ilerleme ile “iyi”ye ulaşacağını düşünen insanoğlu felsefi yaşamdan oldukça uzaklaşmaya başlamış ve dayanaksız özelemler içerisine girmiştir. Bu özelemlerin gerçekleştirilmesi için günümüzde ütopyalara daha çok ihtiyaç varken ne yazık ki ütopyalar, var olan değerini de yitirmiştir. Daha iyi bir dünyaya ulaşabilmek için bize yol gösterecek olan ütopyaları bugün biraz daha önemsemek ve daha çok ütopya üretmek gerektiği inancıyla bu çalışma oluşturulmuştur.

Bu çalışma, ütopyaları hukuk felsefesi açısından ele aldığı için hukuk felsefesinin ne olduğuna bakmak gerekir. Hukuk felsefesi, etik, siyaset ile yakın bir ilişkiye sahiptir. En yaygın biçimsel tanımıyla, “hukuk felsefesi, insan ilişkilerini karşılıklı haklar ve yükümlülükler açısından ele alan felsefe disiplini. ‘Hak’ ve ‘adalet’ kavramlarını çözümleyen, çeşitli hukuk sistemlerinin irdelemesini, çözümlemesini ve eleştirisini yapan, hukukun özünü, otoritesini, toplumdaki rol ve işlevini görüp göstermeye çalışan tutumuyla olgusal olduğuna inanılan bir zeminde hareket eden ‘hukuk felsefesi’, aynı zamanda tüm tekil hukukların, hukuk düzenlerinin üzerinde ‘evrensel hukuk normları’ arayan tutumuyla normatif kalır.” (Özlem,2000,33)

G. Del Vecchio’ya göre, “hukuk felsefesi, hukuku, mantıki külliliği (bütünlüğü) bakımından tanımlayan, tarihi gelişiminin kaynak ve ana hatlarını araştıran ve saf akıldan çıkarılan adalet fikri ile değerlendiren bir disiplindir.” (Güriz,2007,8)

Hukuk felsefesinin ilk görevi hukuk kavramının bilgisine ulaşmaktır. Arkasından hak, adalet, özgürlük, eşitlik, insan hakları ve bunun gibi kavramları açıklamaktır. Kısaca hukuk felsefesi, hukuku ve onun kavramlarını açıklamaya çalışan bir disiplin olmasının yanı sıra etik felsefesinin de bir yan koludur.

Çalışmanın birinci bölümünde hukuk, devlet, ütopya kavramları ve bu kavramların ortaya çıkış süreçleri ele alındı. Anlam karmaşasının önlenmesi için kavramsal çerçeve oluşturuldu. İkinci bölümde, yazarların hayatlarına, düşüncelerine, yaşadıkları dönemlerin siyasi, sosyal ve kültürel yapısına ve ütopyik metinlerin özetlerine yer verildi. Bu bölümde sadece ütopya özetlerinin ele alınmamasının nedeni yazarların hayatlarının ve düşüncelerinin oluşturdukları “devlet tasarımı”na etki etmesidir. Ayrıca yaşadıkları dönemlerin, oluşturdukları eserler üzerinde etkisi vardır. Bazı yazar ve düşünürler bu konuda oldukça iddialı davranıp, yazarların, devlet tasarımlarında, yaşadıkları dönemlerin bire bir eleştirisini yaptıklarını öne sürmüşlerdir. Özellikle yaşanan toplumda büyük bir çatışma varsa bu daha çok etkili olmuştur. Örneğin Sorokin(1972,15)’e göre “Bunalım zamanlarında insan, toplum ve insanlığın nasıl ve niçini, nereden geliyoruz ve nereye gidiyoruz üstünde düşünce ve incelemenin kabarması beklenir.... Nitekim ilişkin olgular da bu bekleyişi doğrulamaktadır. Anamlı ‘tarih olaylarının açıklıkla anlaşılabilir yorumları’nın çoğu ve toplumsal-kültürel süreçler üstüne önemli genellemelerin çoğu, gerçekten de ya ciddi bunalım, felaket ve geçiş-çözülme dönemlerinde ya da bu gibi dönemlerin hemen öncesinde ve sonrasında

ortaya çıkmıştır.” Bütün bu nedenlerden dolayı, ikinci bölümde yaşamları, düşünceleri ve yaşadıkları dönemlerin özelliklerine yer verilmiştir. Bunun yanı sıra hermeneutik okuma yapabilmek için de bu unsurlar ele alınmalıdır. Üçüncü bölümde ise seçilmiş olan üç ütopyanın karşılaştırılması yapıldı. Karşılaştırma, ilk olarak felsefe, toplum ve tarih açısından yapıldı. Bu başlık altında özellikle yaşanan dönemin özellikleri karşılaştırıldı. Daha sonra kitapta geçen hukuki, sosyal, siyasal kavramlar açısından bir karşılaştırma yapıldı. En sonunda kendilerinden sonra oluşturulan devlet tasarımlarını ve hukuk anlayışlarını ne şekilde ve nasıl etkiledikleri açısından karşılaştırma yapıldı.

Araştırmada İzlenen Yol ve Yöntem

Hukuk felsefesi açısından incelenen ütopyalar belge incelemesi yöntemi kullanılarak hermeneutik okuma ile sunulmaya çalışılmıştır. Hermeneutik(Hermeneuicn), Gadamer’e göre, bildirme, haber verme, çeviri yapma, açıklama ve açıklama sanatıdır (Akt. Özlem,2003,13). Hermeneutik, aslında birçok anlama gelmektedir. Bu kelimeyi ele alan kişiye göre değişim göstermektedir. Ama altı farklı tanım ile sınırlandırılanlar da vardır. Örneğin R. Palmer (2003,63)’e göre “modern dönemde hermenötüğün gelişimine bağlı olarak en azından altı değişik tanımıyla karşılaşmaktayız. .... Fakat hermenötik alanı (kabaca ve kronolojik olarak) şöyle tanımlanmıştır: (1) kutsal metin tefsirinin teorisi; (2) genel filolojik metodoloji; (3) linguistik anlama bilimlerinin hepsi; (4) Geisteswissenschaften’in metodolojik temeli; (5) varoluş ve varoluşsal anlama fenomenolojisi; (6) insanların mit ve sembollerin arkasında yatan manalara ulaşmak amacı ile kullandıkları hatırlanabilir ve kültür karşıtı olan yorumlama sistemleri.” Bütün bu anlamlar arasında çalışmamız için “açıklama yapma” anlamı uygun düşeceğinden seçilmiş olan üç ütopyanın yazıldıkları dönemlerle bağlantılı olarak “açıklamasını” yapmaya çalıştık.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: HUKUK, DEVLET VE ÜTOPYA

1.1.Hukuk ve Devletin Kavramsal Çerçevesi

‘Bir’ (başına) olmayı bırakıp hayatımızı toplum üzerinden değerlendirmeye başladığımız günden beri hak, hukuk, eşitlik, özgürlük, devlet ve devletle ilişkimiz, devlet karşısında neliğimiz vb. kavramların peşine düşmüşüzdür. Yüzyıllardır bu kavramların anlamları üzerinde düşünüp, yorumlar yapılmıştır ve yapılmaya da devam edilecektir. Yapılan yorumlar, bu kelimelere yüklenen anlamlar elbette ki bulunulan toplum, kültür, devlet ve ideolojilere göre değişiklik göstermiştir. Amaç en ‘ideal’ olana ulaşmaktır. En ideale henüz ulaşılammış olsa da genel tanımlar ortaya konulmuştur. Burada bu tanımlardan yola çıkıp hukuk ve devletin kavramsal çerçevesini oluşturacağız.

1.1.1. Hukuk Tarihi

İnsanın varoluşundan beri hukuk da varolmuştur. Ama yazılı olarak hukuk çok daha sonraları oluşturulmuştur. “İlk site devletlerinde hukuk, dinsel ahlâk hâlinde karşımıza çıkıyor. Romalı Patriçi ve yoksul Plep kavgasının en önemli sonucu, Roma'da tarihin gördüğü en önemli hukuklardan birinin üretilmesine yol açması olmuştur. Hukuk, yani Roma Hukuku, dinsel/ahlâksal referanslı olmaktan çıkmış; çıkar sahipleri olarak iki grubun, Patriçi ve Pleplerin pazarlıkları sonucu oluşan laik bir nitelik kazanmıştır. Ve yurttaş olarak insanla devlet arasındaki ilişkiler, ilk kez Roma'da yazılı olarak ve net bir biçimde düzenlenmiştir.”(Özlem,2000,38)

Ortaçağa gelindiğinde batıda tamamen kilisenin hukuk üzerinde etkili olduğu görülür. Krallar dahi kilisenin kuralları çerçevesinde hareket etmek zorundadırlar. Yeniçağda ise değişen sosyo-ekonomik ve siyasal dengeler burjuvazi sınıfını ortaya çıkarmıştır ve artık bu sınıf hukuk yaratma işini üstlenmek istemektedir. Aydınlanma ile hukuk yaratma işi devlete bırakılmış, özgürlüğü ve eşitliği savunan bir hukuk devleti yaratma fikri ortaya çıkmıştır.

Tarihçi hukuk okulu kurucusu Savigny ise doğal hukuk anlayışına karşı çıkararak “her ulusun hukukunun o ulusun yaşayışı ve deneyleriyle yakından ilgisi olduğunu, daha doğrusu hukukun, toplumun hayat deneylerinin sonucu olarak geliştiğini ileri sürmüştür.”(Güriz,2007,204). Tabii hukukun karşısına tarihsel görüş ile çıkan Savigny, her halkın kendi görüşü olduğunu, farklı ihtiyaçlarının olduğunu göz önünde tutmuştur. Mekanik bir biçimde bir kanunun her topluma uygulanamayacağını yanı sıra bu uygulamanın toplumda güvenliği sağlayamayacağını da belirtmiştir.

“Savigny hukukun gelişimini üç dönemde inceler:

1. İlk dönemde hukuk halkın vicdanından doğar, örf ve adet kuralları şeklinde kendini gösterir.
2. İkinci dönemde toplumun gelişmesi, hayatını hukuka vakfeden, hukukla uğraşan bir sınıfı, hukukçular sınıfını ortaya çıkarır. Bu dönemde hukuk yalnızca halk vicdanının bir ürünü sayılamaz....Birinci dönemde hukukun gelişimini etkileyen faktör ‘politik’, ikinci dönemde ise ‘teknik’ tir.
3. Son dönem, hukukun kanunlar halinde yazılması yani kodifikasyon dönemidir.”(Güriz,2007,205-206)

Pozitivist hukuk kuramı ise iki farklı görüş ortaya atmıştır. Bazı pozitivistler hukukun devlet iradesinden doğduğunu bazıları ise sosyal bir durum olduğunu söylerler. Marks’ın hukuk alanındaki düşünceleri de pozitivist kuramlar arasında yer alır. Ona göre tüm toplumsal olaylar ekonomik olaylara dayanmakta, dolaylı olarak hukuk da toplumsal olaylara dayanmaktadır.

Tarihçi hukuk okulu gibi faydacı hukuk teorisi de tabii hukuku reddetmiştir. Çünkü hukuk, insanların çıkarlarını korumalı ve insanları mutluluğa götüren görevler üstlenmelidir. Faydacı hukuk teorisini savunanlar arasında, Hume, Bentham, J.S. Mill yer almaktadır.

Son olarak Pervin Somer (2005,221)’in belirlemeleriyle hukukun ortaya çıkışını şu şekilde özetleyebiliriz:

- 1) Hukuk, bir peygamberin yaydığı din olabilir. Örn: İslam Hukuku
- 2) Bir milletin, zaman içinde gelişmiş örf ve adetleri olabilir Örn: Germen Hukuku
- 3) Mahkemelerde hâkimler tarafından verilmiş kararlar olabilir. Örn: İngiliz Hukuku

- 4) Büyük hukuk âlimlerinin oyları, görüşleri olabilir. Örn: Kısmen Roma Hukuku
- 5) Bir dünyevi kanun koyucunun vazettiği kanunları olabilir. Örn: Isparta Hukuku, kısmen Roma Hukuku
- 6) Bir filozofun felsefi fikirleri olabilir. Örn: Çin’de Konfüçyüs’ün fikirlerine dayalı hukuk

Tüm bu tanımlamalardan sonra hukukun hem a priori hem de deneysel özelliği olduğu sonucuna ulaşmak daha doğru olacaktır. Çünkü hukuk “ben” dışındaki ile ilişkiyi düzenlemek adına ortaya atılmış bir kavramdır. Bu kavramın içeriğini doldurabilmek için akıl (us), yanında deneyimlere, yaşam koşullarına, doğaya kulak vermek zorunludur.

1.1.3. Hukukun Tanımı

Hukuk fikrinin ortaya çıkış düşüncelerinden sonra hukuk kavramı için yapılan tanımlamalara baktığımızda ilk tanımı şu şekilde görürüz; “Belirli bir toplumda yaşayan kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen ve uyulması zorunlu olan kurallar bütünü” dür. Bu kelimenin etimolojisi üzerinden gidilirse yine buna benzer bir tanım ortaya çıkacaktır. Arapça kökenli olan ‘hukuk’ kelimesinin kökü ‘hak’ (doğru olma, gerçek ve sahih olma) kelimesidir. Hukuk ise ‘hak’ kelimesinin çoğuludur.

Türk Dil Kurumu’na ait sözlüklerde ise hukuk; “Toplumunu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünüdür”. Bir başka tanıma göre de “Belirli bir zamanda belirli bir toplumdaki ilişkileri düzenleyen ve uyulması devlet zoruna (müeyyide) bağlanmış kurallar bütünüdür.”

Hukuk kitaplarında teknik olarak tanımı yapıldığında ise “hukuk, örgütlenmiş bir toplum içinde yaşayan insanların birbirleriyle veya kişilerin yine kendilerinin meydana getirdiği topluluklarla ve bu toplulukların birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen, kişilerin güvencesini ve insan haklarını sağlamak amacıyla oluşturulan ve devlet gücü ile desteklenen bağlayıcı, genel, soyut ve devamlı kurallar bütünüdür.”

D. Özlem(2000,34-35)’e göre ise hukukun tanımını yaparken tek açıdan bakmak yeterli değildir. Çünkü hukuk, her dönemde, ekonomi, devlet ve siyasetle iç içe ortaya çıkan bir fenomendir. Hiçbir hukuk düzeni, ekonomik ve siyasal düzenden bağımsız bir varlık kazanamaz. Hukuk normları aynı zamanda ekonomik, ahlâksal ve siyasal normlardır ve bir yaşam görüşü ve ideolojiden bağımsız olarak ortaya konulamazlar. Bu bağlamda

hukukun tanımı amaçsal ve işlevsel yönlerine göre yapılmalıdır. Buna göre; “Amaçsal/normatif yönüyle hukuk, toplumsal düzenin sağlanması amacı doğrultusunda, bireylerin birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerini düzenleyen bir normlar bütünü olarak karşımıza çıkar. Bu normlar bütünü de çoğunlukla ve özellikle Batı hukuk geleneğinde, kendisine kaynaklık eden bir üst-hukuk olarak ‘doğal hukuk’ zeminine bağlıdır. İşlevsel yönüyle hukuk; kendilerine uyulmadığı takdirde devletin koyduğu yasalara (pozitif hukuk yasaları) dayalı olarak yine devletin zorlayıcı eliyle gerçekleştirilen yaptırımlara yol açan, düzenleyici kurallar topluluğu (pozitif hukuk kuralları) olarak da anlaşılabilir.”(Özlem,2000,31)

Güriz’e göre ise hukuk, bir normlar sistemidir ve bu normlar, fiziki ve ruhsal fenomenlere bağlı bulunmaktadır. İnam (2004,36)’a göre ise “Hukuk, yaşam içindir, yaşam hukuk için değil. Hukuk insanların güzel bir dünyada, olanaklarını geliştirebilmeleri, diğer yaşamlara saygılı, gönüllerince bir yaşam gerçekleştirmeleri içindir.” Bütün bu tanımlardan sonra hukukun üç önemli özelliğine ulaşırız;

- Toplumsal düzeni sağlama özelliği
- Kişiler arasındaki ilişkileri ve devlet ile kişi arasındaki ilişkileri düzenleme özelliği
- Bağlayıcı kurallar bütünü olma özelliği. (Maddi yaptırım)

1.1.4. Devletin Tanımı

“Eğer devlet olmasaydı, onu icat etmeye gerek olur muydu? İhtiyaç mı duyulurdu, yoksa icat etmek zorunda mı kalınırdı?” Robert Nozick ‘Anarşi, Devlet ve Ütopya’ adlı eserine bu sorularla başlar. Bu sorular ‘devlet’ kavramının kullanıldığı her durumda sorulacaktır. “Devlet neden ortaya çıkmıştır, nasıl ortaya çıkmıştır, insanlar bir devlete bağlı olmadan yaşayamaz mıydı?” ve bunun gibi soruların sonu gelmeyecektir. Siyaset felsefesinin temel sorunlarından biri de devletin varlığı (ya da yokluğu) problemidir. Bu bölümde bire bir bu soruların yanıtlarını aramasak da ‘devlet’ kavramının ortaya çıkışı ve bu kavramın tanımlanması problemine değineceğiz.

“Devlet” kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçmiş bir kelimedir. Arapça “devle” iktidar, kudret, siyasi egemenlik anlamına gelen bu kelime Türkçe de ‘devlet’ olarak kullanılmıştır. Arapçada savaş sonrası kazanılan zafer de ‘devle’ kelimesi ile

karşılanmış olmasına rağmen Türkçede “iktidar, kudret, siyasi egemenlik anlamında kullanılmıştır. “Devlet kelimesinin Fransızca karşılığı ‘Etat’, İngilizce karşılığı ise ‘state’, Almanca karşılığı ‘staat’, İtalyanca karşılığı ‘stato’ dur. Bunların hepsinin kökeni Latince ‘status’ kelimesidir. Ancak Latince ‘status’, ‘devlet’ demek değil, ‘hal’, ‘durum’, ‘vaziyet’ demektir.... Günümüzdeki anlamıyla ‘devlet’ sözcüğünün kullanımı ve halka yayılması Machiavelli sayesinde olmuştur. “Hükümdar/Prens” adlı eserinde ‘stati/stato’ kelimesini kullanmıştır. ‘İnsanlar üzerinde emretme yetkisine sahip olan veya olmuş olan bütün hâkimiyetler, devlet (stati-stato) ismini alırlar ve bu devletler (stati) ya cumhuriyettir, ya da krallıktır.’” (Gözler,2007,7-9)

Machiavelli’nin bu kullanımı öncesinde ve sonrasında devlet kavramının tanımı birçok filozof tarafından yapılmıştır. “Bodin’e göre devlet birçok ailenin ve onların ortaklaşa sahip oldukları şeylerin, egemen güç tarafından hukuksal yönetimidir. Hobbes için ise, devlet, herkesin herkese karşı savaşını sona erdirmek için ortaya çıkmıştır. Rousseau, Grotius, Spinoza ve Locke gibiler ise devleti, bir toplum sözleşmesi olarak görürler. Fichte devleti, ulus içindeki saf insanca olanın sonsuza dek gelişmesi yüce amacının bir aracı olarak görür. Schelling için mutlak olandır.”(Aslan,2004,74)

Devlet tanımları içinde en benimsenmiş kökeni Georg Jellinek’in ilk baskısı 1900 yılında yayınlanan ‘Allgemeine Staatslehre’de bulunan “üç unsur teorisi (Dreielementenlehre, three elements theory)” diye bilinen teoriye göre yapılmış olan tanımdır. Bu teoriye göre devlet, insan, toprak ve egemenlik unsurlarının bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Bu teoriyle birlikte devlet, ‘belirli bir insan topluluğunun, belirli bir toprak parçası üzerinde egemen olmasıyla oluşan, hukukî kişiliğe sahip devamlı bir teşkilat’ olarak tanımlanmıştır. (Gözler,2007,4)

“Devlet” kavramının açıklamalarında ortak olan bir yan vardır. Bu tanımlamaların ortak yanına göre devlet, insanların yaşamlarını düzenlemek için kurulmuş bir sistemdir. Oluşturulan bu sistem kimi görüşlere göre doğal bir düzen olsa da kimi görüşlere göre sonradan oluşturulmuş bir yapıdır. Doğal düzen olarak düşünen kişilere göre doğal haklar devletin temelinde yer alırken, devleti sonradan oluşturulan bir yapı olarak görenler için ise devlet öğelere ayrılan bir teşkilattir.

1.1.5. Hukuk ve Siyaset Felsefeleri Açısından Devlet

Devlet kavramı her akım için farklı anlamlar taşımaktadır. Bazı akımlar devleti bir araç olarak görürken bazı akımlar doğal bir oluşum olarak benimserler. Bu tanımlamalar, devletin doğuş şekline ve siyasi örgütlenmelere göre farklılık göstermektedir.

İlk olarak Tabii Hukuk Felsefesi açısından devleti ele alırsak karşımıza Platon çıkacaktır. Platon'a göre devlet insanların çıkarları doğrultusunda bir araya gelerek oluşturduğu bir bütündür. "İnsanlar eksikliklerini giderebilmeleri için başkalarına ihtiyaç duyup bir araya toplanırlar. Böylece toplum düzeni ve yardımlaşma ortaya çıkar. Alan ve veren kendisi için kârlı bir iş yapar. Yiyecek, barınma ve giyinme ihtiyacından iş bölümü ortaya çıkar. İnsanlar ise doğuştan farklı yaratılmışlardır. Herkesin yaratılışına uygun iş yapması adaletin gereğidir. İş neyi gerektiriyorsa öyle yapmak lazımdır." (Platon,1992,376/c,374/a) Devlet, insan doğasında vardır. Devletin oluşumu doğal ve sosyal bir zorunluluktur. "Platon, sosyolojisine idealist metodunu başarıyla uygulamıştır. Platon'un devlet fikrinde ahlâk ve siyaset düşüncelerini açıkça görmekteyiz. Burada olguların gözlemiyle kurgunun dâhice birer karması görünmektedir. Bunun kurucu çatısını formlar, evrensel akış ve çürüyüş, türeme ve soysuzlaşma teorileri oluşturmaktadır." (Popper,1989,48)

Aristoteles için de devlet insanın sosyalliğinden doğar ve yurttaşlarının refahı için çalışır. Politika adlı eserinde devleti şu şekilde tanımlar; "Kendi gözlemlerimiz bize, devletin iyi bir amaçla kurulmuş bir topluluk olduğunu söyler. 'İyi' diyorum, çünkü bütün insanlar eylemlerinde iyi saydıkları şeyi elde etmeye çalışırlar, gerçekten. Öyleyse, bütün topluluklar şu ya da bu şeyi amaçladıklarına göre, toplulukların en üstünü ve hepsini kapsayan da, en yüksek iyi'yi amaç edinecektir. Bu, bizim Devlet dediğimiz topluluktur." (Aristoteles,2004,7) Roma siyasal düşüncesinin temsilcilerinden olan Cicero'nun tanımına göre devlet, hukuka uygun şekilde birleşmiş, aynı menfaatlere sahip insanların birliğidir. "Devlet halktan başka bir şey değildir. Halk deyince herhangi bir biçimde bir araya toplanmış olan rastgele bir yığını değil, ortak bir yarar, amaç ile uyum halinde bulunan, hukuksal bağlarla birleştirilmiş insanlar topluluğunu anlatmış oluruz." Cicero, başlangıçta dağınık olan ve bir göçebe yaşamı süren insanların, toplumsallık güdüsü ile birleşerek, devleti meydana getirdiklerini söyler (Şenel,1998,198).

Hobbes'a göre insanlar doğuştan eşittirler. Doğa, insanları, bedensel ve zihinsel yetenekleri bakımından eşit yaratmıştır. "Bu yetenek (bedensel ve zihinsel) eşitlikten amaçlarımıza erişme umudunun eşitliği doğar. Bundan ötürü, iki kişi aynı anda sahip olamayacakları bir şeyi arzu ederse, birbirine düşman olurlar ve esas olarak varlığını korumak ve bazen de sadece zevk almak olan amaçları uğruna, birbirini yok etmeye veya egemenlik altına almaya çalışırlar... Herhangi bir kimsenin başkalarına olan güvensizliğinden kurtulması için, tehlikeli olabilecek kadar büyük başka bir kuvvet kalmadığına görünceye kadar, cebren veya hileyle, olabileceği kadar çok insanı hâkimiyeti altına almasında başka akla yatkın bir durum yoktur... " (Hobbes,2007,93)

İnsanların birbirlerine güvensizliği konusuna vurgu yapan Hobbes bu güvensizliği ortadan kaldırmak için şu öneride bulunmuştur; "İnsanları yabancıların saldırısından ve birbirlerinin zararlarından koruyabilecek böylece, kendi emekleriyle ve yeryüzünün meyveleriyle kendilerini besleyebilmelerini ve mutluluk içinde yaşayabilmelerini sağlayacak böylesi bir genel gücü kurmanın tek yolu; bütün kudret ve güçlerini, tek bir kişiye veya hepsinin iradesini oyların çokluğu ile tek bir iradeye indirgeyecek bir heyete devredilmelidir... Herkesin herkesle yaptığı bir ahit yoluyla, hepsinin bir ve aynı kişilikte gerçekten birleşmesidir. Bu yapıldığında tek bir kişilik halinde birleşmiş olan topluluk, bir devlet olarak adlandırılır." (Hobbes,2007,130).

Rousseau'ya göre ise "Zayıflara yeni bağlar zenginlere ise yeni güçler veren doğal özgürlüğü bir daha geri dönmek üzere yok eden, mülkiyet ve eşitsizlik kanununu ebediyen kuran, ustalıklı bir gaspa geri alınmaz bir hak payesi veren, bazı muhterislerin kârı uğruna bütün insan türünü daha o zamandan çalışmaya, kulluğa ve sefalete boyun eğdiren, toplumun ve kanunların doğuşu böyle oldu." (Rousseau,2006,130)

Kant için ise devlet, hukuku yapan ve koruyandır. Bu özelliği açısından devletin görevi sadece insanın tabii hakkı olan hürriyeti güvence altına almaktır, fertlerin mutluluğunu sağlamak değildir. Kant'a göre ideal devlet şekli "cumhuriyet"tir. Ayrıca Kant'ın ödev etiği de hukuk ve devlet anlayışını çözümlenmemizde yardımcı bir rol oynar. Kant'ın ödev etiği devleti sözleşme etiği olarak görenlerden farklılık gösterir. Kant'ın etik teorisinde bir eylemin ahlakî değeri, o eylem ile varılmak istenen amaçlar dünyasında bulunan sonuçlarına göre değil o eylemin kararını verdiren ilkeye göre değerlendirildiği için ödev etiği olarak adlandırılır. Kant'ta ahlâk yasası ne doğal hukuk etiğinde olduğu gibi objektif doğal düzende aklın keşfettiği ilkelerdir, ne de sözleşme etiğinde olduğu

gibi aklın icat ettiği ilkelerdir. Temel ahlâk yasası aklın kendi özerkliği içinde zorunlu olarak ulaştığı a priori bir yasadır.

Tarihçi hukuk okulunun devlet anlayışı hukuk anlayışları gibi halka dayanmaktadır. Devlet halkın yaşayış tarzının yansımasıdır.

Hegel'e göre devlet kurmak insan olmanın getirdiği bir zorunluluktur ve dünya tarihi (evrensel tarih) devletin kurulmasıyla başlar. Devlet, akli ve evrenseldir. Bir araç değil kendiliğinden amaçtır. Bu nedenle fertlerden fedakârlık isteyebilir. Fert için en üstün ödev devletin üyesi olmaktır. Bu görüşü itibariyle devleti, kişilerin (fertlerin/bireylerin) koruyucusu olarak görmek yerine kişileri devletin koruyucu olarak görmektedir.

Faydacılık savunucularından biri olarak varsayılan D. Hume'un devlet anlayışına geldiğimizde insanların devleti ve hukuku korumak zorunda olduklarını görürüz. Çünkü devlet ve hukuk insanların haklarını korumak adına birçok yarar sağlamaktadır. Alışkanlık ve inanç sayesinde ola bu yarardan kaynaklı insanlar devlete ve hukuka itaat etmektedir.

Sosyolojik pozitivizm içinde anılan Duguit'e göre "bir insan toplumunda bir fert veya fertlerden oluşan bir grup devlette cebir kullanma tekeline sahip olursa veya belirli sınırlar içinde cebir kullanma tekeli söz konusu olursa başka bir deyişle belirli bir toplumda yönetenler ve yönetilenler arasında sürekli bir farklılaşma varsa devletin oluştuğu söylenebilir." (Güriz,2007,295) Duguit, burada devletin iradesinden çok yönetenlerin idaresinden bahseder.

1.2. Ütopyanın Kavramsal Çerçevesi

1.2.1. Ütopya Kavramı

Sir Thomas More'un bir kelime oyunu olarak ortaya attığı bu kavram yunanca kökenli, türetilmiş bir kelimedir. Yunanca 'yer, mekân' anlamına gelen "topos" kelimesinin başına olumsuzluk eki olan 'ou' ve bölge anlamı türeten 'ia' sonekinin getirilmesi ile türetilmiştir. Ou-topos, "hiçbir yer", "olmayan yer" anlamına gelmektedir. N. Uygur Güneşle (1997,218) adlı eserinde ütopya'yı "yok ülke" olarak tanımlamaktadır. Ancak 'eu' ön ekinin getirilerek bir kelime oyunu daha yapılmaya çalışıldığı düşünülmektedir.

Çünkü “iyi yer” anlamına gelen ‘eutopos’ ve “olmayan yer” anlamına gelen ‘outopos’ telaffuz olarak birbirine yakındır. Bu nedenle T. More’un böyle bir kelime oyununa başvurduğu varsayılmaktadır. Fakat More’un bazen kitabından bahsederken Latince karşılığı olan “Nusquama; hiçbir yer” terimini kullandığı dikkate alınırsa “outopos”un karşılığının kullanılması gerekir. Yani “olmayan yer”dir ‘Ütopya’. Krishan Kumar(2005,9)’a göre ise “Ütopya hem hiçbir yerdir (outopia) hem de iyi bir yerdir (eutopia). Mümkün olmayan, ancak insanın bulunmak için heves ettiği bir dünyada yaşamak: ütopyanın kelime anlamıyla özü budur.”

“Ütopya, modern dünyanın bir icadıdır. (krş: Leo Marx: Batı’nın ütopyalar yazma alışkanlığı, modern kapitalist ulus devleti ortaya çıkaran tarihsel geçişin bir ürünüdür.) Modern bir Avrupa yeniliğidir. T. More yalnızca iki Yunan kelimesinin (eutopos: iyi yer, outopos: hiçbir yer) tipik nükteli bir bitleştirilmesiyle “ütopya” kelimesini icat etmedi, şeyin kendisini de icat etti. Bu yeni şeyin bir kısmı yeni bir edebi form ya da janr; diğer, daha önemli kısmı, insani ve toplumsal dönüşümün olanaklarına yönelik yeni ve geniş kapsamlı bir anlayıştı.” (Kumar,2006,46)

Amaçsal ütopya kavramsallaştırması ise ilk olarak Alman sosyalist-anarşist düşünür ve eylem adamı Gustav Landauer tarafından sistematik bir şekilde yapılmıştır. “1907 yılında çıkan ‘Devrim’ adlı yazısında, ütopyayı; 16. yy.dan itibaren Avrupa’da süregelen tarihsel-toplumsal dönüşümlerin itici gücü olarak değerlendirmiştir. Bu dönüşümlerin mekanizmalarını ise, toplumsal gelişimin her zaman iki ‘görelî istikrar durumunun’ arasındaki gelgitler olarak betimler. Tüm toplumsal alanları içine alan ve bireysel yaşama da nüfuz eden düzenin bu yapısını ise, topi olarak adlandırır. Düzenin bu yapısı mutlak anlamda istikrarı kavrayamaz, zira içinde eritemediği potansiyeller her zaman mevcuttur: ‘ütopyalar’. Ütopyaların en karakteristik özelliği, egemen toplumsal norm ve kurumların boyunduruğu altına girmemesidir. Bireysel amaçların heterojen birikimi ve yığınlaşması olarak topinin iktidar yapısına karşı yönelirler.” (Mannheim,2004,22-23)

Landauer ve T. More’un ütopya kavramsallaştırmaları birbirinden hayli farklıdır ama Mannheim(2004,23)’e göre ortak bir yanları vardır: “Anlamsal içeriklerin benzerlik tartışmasından kaynaklanmaktadır: Şöyle ki, her iki yaklaşımda da ütöpik idealin karşısında, mevcut toplumun baskıcı yönelimleri ve o zamana kadarki tarihsel süreçte ezilmiş toplumsal sınıfların özgürleşme talepleri konumlandırılmaktadır. Gerçekte ise,

Landauer'ın ütopya kavramsallaştırılması anarşist-aktivist nosyonlar taşımaktadır. Burada ütopya, bireyin kurumsallaşmışlık şekline bürünmüş ve her alana nüfuz etmiş iktidara karşı çıkışını ve kendini her yönüyle geliştirebilme potansiyelini temsil eder. Ütopya, burada, baskının kurumsallaştırılmış şekillerinin yok edilmesinin aracı olarak tanımlanırken; klasik ütopya kavramsallaştırılmasında, tam tersine, kurumsal boyut önemsenir. Klasik ütopya, başından beri anti-bireyci bir nosyon taşımaktadır: Bütüne, her zaman tek tek bireylerin ya da tek tek birimlerin karşısında öncelik tanınır. Klasik ütopya, erken 'modernite'nin bireyselleştirme yönelimlerine karşı ilk tepkilerden, belki de ilk 'modernite' eleştirilerinden biridir. Amaçsal tasarı ise, bu bireyselleştirme süreci/süreçleri hareket noktası olarak alır. Landauer, ütopyik potansiyeli antropolojiyle temellendirir, zira kolektif bir öneme ulaşmadan ilk başta ve özünde tek tek bireylerde 'yeşerir'." (Mannheim,2004,23)

1.2.2. Ütopyanın Kısa Tarihi

Ütopyaların yaklaşık olarak 5 bin yıllık bir geçmişe sahip olduğu varsayılır. Sümer, Mısır, Yunan, Roma, Çin, Hindistan ütopyaları en eski ütopyalar olarak bilinir ve kimi ütopyaların da günümüze kadar gelemediği göz önünde tutulmalıdır. Fakat günümüzde ütopya denilince akla sadece batı ütopyaları ya da Avrupa ütopyaları gelir. Doğunun ütopya üretmediği hatta üretmediği de ortaya atılmıştır. Örneğin Kumar bu iddiasını şu şekilde anlatmıştır: "Ütopya evrensel değildir. Yalnızca klasik ve Hıristiyan mirasa sahip toplumlarda, yani Batıda görünür. Diğer toplumların görece bir bollukla, cennetleri, bir adalet ve eşitlik Altın Çağ'ına yönelik ilkelci mitleri, Cokaygna tipi fantezileri, hatta mesiyani inançları vardır; ütopyaları yoktur." (Kumar,2006,39) Fakat şöyle bir gerçek vardır ki Doğu ütopya üretmiştir ve bunların örnekleri günümüze kadar gelmiştir. Bunlar çoğu zaman cennet adı altında sunulmuş olsa da ütopya niteliği taşımaktadır. Örneğin Sümerlerin bir ütopyasında "insanlığın henüz günahkâr olmadığı, bolluğu ve huzuru tanıdığı 'çok eski bir çağ'dan" (Usta,2005,7) bahsedilir. Bu ütopyada eşitlik özellikle vurgulanan konulardan biridir. "Ne korku vardı, Ne dehşet. İnsanın rakibi yoktu... Ama sonra geldi, Efendi Baba, Prens Baba, Kral Baba..." (Usta,2005,7) M.Ö. 2500'lerde yine Sümerlerden kalmış olan dünyanın en eski yazınsal metninde, "Gılgamış, sonrasını bilemediği ölümünü durdurmak için yaşam suyunu bulmak üzere yollara düşer. İnsanoğlu'nun kendi eksiklerini tamamlayarak yarattığı 'yetkin tanrı', dünyanın ve tarihin hangi noktasında olursa olsun, hep 'ölümsüzdür'. Kimi

peygamberler ölümsüz değildir ama 1000 yıla yakın ya da daha uzun yaşam sürelerine sahiptir. Tektanrılı dinlerde çoktanrılılardan aldıkları potansiyelle, en ‘günahkâr’ ruhların elinden bile ölümsüzlüğü almaz: ruh her zaman ölümsüz olmuştur.” (Cioran,1999,56)

Aynı şekilde Mısır’da da eşitlikten, özellikle de yaratılış bakımından eşitlikten bahseden, ütopyik özellik taşıyan bir efsane vardır. Zenginliğin, özel mülkiyetin, altın, gümüş bağımlılığının olmadığı bir dünyadan bahseder bu efsane. Toprak herkese açık olacaktır ve sınır olmayacaktır bu ülkede. Sınır olmadığı gibi kral ve köle de olmayacaktır.

Çin’de ise Konfüçyüs’ün “Ritüeller Üzerine Notlar” adlı bir kitaptan alınan iki bin yıllık bir metni vardır. Bu metinde özel mülkiyetin olmayışından, her şeyin ortak oluşundan bahsedilir. Yöneticiler, yetenekleriyle ve seçimle başa gelir, çocukların, hastaların ve özürlülerin bakımı toplum tarafından yapılır. Sömürünün, tımarhanelerin, hilenin olmadığı bir toplumdaki bahsedilir. Herhangi bir altın çağ göndermesi yapılmadan “büyük yol” ile varılacak “büyük toplum/da tong”dan bahsedilir.

4-5 bin yıl önce Sümerde, Mısırda tasarlanmış bu ütopyaları görmezden gelmemek gerekir ve bunları bir “Altın çağ” özlemi olarak nitelendirmemelidir. Sadece batıda ütopya olduğunu varsaymak, ütopyanın Platon ile başladığını varsaymak ya da 16. yy. Avrupa’sından doğduğunu varsaymak bizi yanlış bir düşünceye sevk edecektir. Sümerden, Mısırdan, Atinadan köklerini alan ütopya Batının Rönesans dönemine kadar bir durgunluk süreci yaşamış olsa da Rönesans döneminde canlanıp günümüze kadar gelmiştir. Ama ütopya Rönesans ile başlamamıştır. İnsanın varoluşu ütopya’yı da var etmiştir.

1.2.3. Ütopya Örnekleri

Antikçağdan başlayıp günümüze kadar uzanan ütopya tarihinde birçok ütopya örneği ortaya çıkmıştır. Bazıları çok fazla bilinmezken bazıları ise çok fazla bilindiği için ütopyanın başlangıcı olarak kabul edilir. Antikçağda verilmiş ütopya örneklerine bakacak olursak, Platon dışında Aristoteles’ten öğrendiğimiz Kadıköylü Phaleas ve Miletli Hippodamos, Aristophanes, Diodorus Siculus, Hesiodos, Jambulos ve Samsatlı Lukianos’u görürüz.

Aristoteles'in incelemeleri sonucu ortaya çıkan "Kadıköylü Phaleas"ın "Eşitlikçi Devlet Tasarısı"nda tüm vatandaşların aynı derecede özel mülkiyete sahip olmaları tasarlanır. Ama en çok üzerinde durulan eşitlik konusu eğitim konusudur. Miletli Hippodamos'un ütopyası, komünal kent üzerine kuruludur. Mimar olmasından kaynaklı ütopyasını kent planlaması üzerine kurar. Eşitliği kent planında da göstermek ister, kentin her alanı eşit şekilde tasarlanır. On bin adamdan oluşan ve üçe ayrılan kentte birinci kısım zanaatkârlara, ikinci kısım köylülere ve üçüncü kısım da savaşçılara ayrılmıştır. Aristophanes'in ütopyası, "Kadınlar Halk Meclisi"nde iktidara kadınlar geçer ve özel mülkiyetin olmadığı, kadın ve çocukların kimseye ait olmadığı eşitlikçi bir toplum düzeni kurulur.

Jambulos'un "Güneş Adaları" adlı ütopyası en çok takip edilen ütopyalardan biridir. Birbirine benzer yedi adadan oluşan güneş adaları, aynı anda iki kişi ile konuşabilen, 150 yaşına kadar yaşayıp, öleceği güne kendisi karar veren, azla yetinebilen insanlara aittir. Diodorus Siculus'un aktardığı Mesenseli Euhemeros'un "Kutsal Metinler" ütopyasında ise, "tanrıların insanları değil, insanların tanrıları yarattığı" savunulur. Tanrılar gerçek değildir, Euhemeros'a göre. Tanrılar büyük insanlardan esinlenilmiş mitolojik varlıklardır. Aklın yön verdiği insanlar vardır Panchaia'da. Hesiodos'un 'Altın Çağ'ında da karşımıza eşitsizliğin ve adaletsizliğin eleştirisi çıkar. Öte taraftan Adıyamanlı Lukianos'un 'Ütopyalar Diyarına Yolculuk' öyküsü daha çok fantastik tarzdadır. Fakat günümüzde önemli yer tutan fantastik eserlerin yazarlarını da en çok etkileyen filozoftur Lukianos. "Antik çağın Voltaire"i olarak anılır.(Usta,2005,22)

Ortaçağ dönemi ütopyalarına bakıldığında da More'un 'Ütopya'sı, Campanella'nın 'Güneş Ülkesi', Francis Bacon'un 'Yeni Atlantis'i, ortaçağ İslam dünyasında Farabi'nin 'el-Medine el-Fâdila'sı, görülür. Farabi "Erdemli Toplum" adlı eserinde erdemli bir toplumun erdemli, bilgili yöneticiler eliyle oluşturulabileceğini ileri sürer. Erdemli yöneticilerin yönettiği bir toplumda insanlar Tanrı inancını içinde hissederek, birbirini severek, dayanışma içinde yaşayacaklardır. Öte yandan da evrensel sevgi ve barıştan söz etmiştir. Ona göre, evrendeki insanlar arasındaki barışın ön koşulu, tüm sınırların kalkması ve herkesin istediği yerde yaşamasıdır. Farabi'nin yanı sıra İbn Sina ve İbn Tufeyl'in de "Hayy Bin Yakzan" adlı ütöpik nitelik taşıyan eserleri de vardır. Hayy bir adada tek başına yaşayan biridir. Hayy'ın bu adada tek başına verdiği yaşam mücadelesinden ve akli sayesinde ulaştığı bazı bilgilerden bahseder. Bacon ise "Yeni

Atlantis”te, 36 kişinin yönettiği “Süleyman’ın Evi”nden bahseder. “Süleyman Evi”nin amacı, olayların nedenlerini araştırmak, gizli güdülerini çözmek, yapılabilecek her şeyi gerçekleştirebilmek için insanın doğadaki egemenliğini genişletmektir.

Yeni ve yakın çağ ütopyaları ise biraz daha karamsar ve daha çok disütopya diye adlandırılan türe sahiptir. Örneğin G. Orwell’in 1984 adlı ütöpik eseri. Despotizmin (zorbalık) egemen olduğu bir dünyayı tasvir eder. Bu ütopyaya göre, dünya eşit güce sahip üç bloka ayrılmıştır. Yönetenler tek egemen güçtür. İnsanlar, yöneticilerden çok fazla korkmaktadır. Özgürlükler kaldırılmış, ahlâki ve insani duygular yok edilmiş, düşünme ve düşündüğünü söyleme yasaklanmış, yaşam tüm güzelliklerini yitirmiştir. İnsanlar arasındaki güven neredeyse yok edilmiştir. Çünkü birçok kişi casustur. En yakınlarını yönetime ihbar etme bir ödev haline getirilmiştir. Bireylerin kişilikleri tamamen silinmiştir.

Aldous Leonard Huxley’in Ütopyası “Yeni Dünya” adlı eseri bir bilim-kurgu özelliği taşır. “Yeni Dünya”da teknoloji çok gelişmiştir. İnsanlar suni yoldan üremektedir. Evlilik yoktur. İnsanlar çalışır ve eğlenirler. Hastalanma ve yaşlanma yoktur. Geçmiş, tüm değerleriyle yok edildiği için, geçmişi düşünme ve özlem duyma yoktur. Bu ütopya, doğal yaşamdan kopmayı dile getirme açısından geleceğe ilişkin bir korku ütopyasıdır.

Bu ütopya örneklerinden antikçağ ve ortaçağ ütopyaları daha çok eşitlik, özgürlük umuduyla yazılmış eserlerdir. Daha güzel bir dünya özlemiyle ve bunun olabilirliği ile yola çıkılmış ilk grup ütopyaların aksine yeni dönem ütopyalarında bu umut yok edilmiştir. Çünkü yeni dönem ütopyaları dünyanın daha güzele değil daha kötüye gidişine inanmaktadır. Ayrıca ütopyalardaki değişime kapalılık, yeni dönem ütopyacılarının özellikle üzerinde durmak istediği noktadır. Çünkü ütopyalarda her şey en mükemmel şekilde tasarlanmıştır, değişim olması halinde bu mükemmellik bozulacaktır. Bu nedenle, yeni dönem ütopyacılarına göre, değişime kapalılık özgürlüğü ve eşitliği daha çok tehlikeye düşürecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÜTOPIK METİNLERİN AÇIMLAMASI VE YORUMLANMASI

2.1. Platon ve Devlet

2.1.1. Platon'un Hayatı

Platon, İ.Ö. 427 yılında Atina'da aristokrat ve zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Asıl adı Aristokles'dir. Geniş omuzları ve atletik yapısı yüzünden, Yunanca Platon (geniş göğüslü) lakabı ile anılmış ve tanınmıştır. Doğu toplumlarında ise Eflatun olarak anılmaktadır. Babası Ariston, eski Atina kralı Kodros'un soyundan gelmekte, Annesi Periktione de Solon'un soyundandır. Diyaloglarında çok fazla karşımıza çıkan Adeimantos ve Glaukon kardeşleridir.

Aristokrat ve zengin bir ailenin çocuğu olması dolayısıyla özel eğitim almıştır. Hocası Herakleitosçu Kratylos'tur. 20 yaşından itibaren ise hocası Sokrates olmuştur. Bu yaşta tanıdığı Sokrates'ten ayrılmamış, hocasının ölümüne kadar (İ.Ö.399) onun yanında olmuştur. Sokrates'in ölümünden sonra diğer öğrencilerle birlikte Megara'ya gitmiş, orada uzun süre kalmadan Mısır'a gitmiştir. Oradan da Kyrene'ye, Pythagorasçı Arkhytas'ın etkisiyle Taras'a ve son olarak Sicilya'ya ve Güney İtalya'ya yolculuk yapmıştır. Kırk yaşlarında Atina'ya dönmüştür.

Platon, kalabalıktan uzak bir yerde okul kurarak, seçkin öğrenciler yetiştirmeyi düşünmüştür. Bu nedenle Atina'da Akademi'yi kurarak dersler vermeye başlamıştır. Atina'nın batısında bulunan ve adını bir Yunan kahramanı Academios'tan alan bölgede okulunu kurmuştur. Bu okulda ahlak, siyaset, mantık ve matematik dersleri verilmiştir. Akademiye her yaştan öğrenci kabul edilmiş ve öğrenciler bir sınavdan geçirilmemiştir. Ayrıca bu öğrenciler için özel bir diploma da verilmemiştir. Platon'un ölümünden (İ.Ö.347) sonra Akademinin başına kız kardeşinin oğlu geçmiştir. Uzun bir süre seçkin yöneticiler yetiştiren okul, Bizans imparatoru Justinianus tarafından pagan okulu olduğu gerekçesiyle, 6. yy.ın başında kapatılmıştır. Baskı ve tehditlerden kaçan bazı okul öğretmenleri ve öğrencileri, Sasani kralı Anuşirvan'ın Cundişapur'da kurmuş

olduğu tıp okuluna sığınmışlardır. Bu olayla birlikte İran topraklarında bilim ve felsefe giderek güçlenmiştir.

Platon, hocası Sokrates'in de etkisiyle düşünce tarihinde büyük bir yer edinmiştir. Aristoteles'in hocası olan Platon, diyalogları sayesinde bize hem Sokrates'i anlatmış hem de kendi görüşlerini ortaya koymuştur. Ölümüne kadar diyaloglar yazmış olan Platon'un eserlerinde doğunun da batının da etkisi olduğu iddia edilir. Bunun nedeni olarak yaptığı doğu-batı seyahatleri gösterilmektedir ama doğruya yaptığı söylenen seyahatlerin kesin bir kanıtı yoktur.

2.1.2. Platon'un Eserleri, Düşünce ve Kuramları

Platon'un diyaloglarından Apologia, Kriton, Protagoras, Ion, Lakhes, Lysis, Kharmides, Euthyphron ve Politeia I (Devlet'in birinci kitabı) gençlik dönemi diyaloglarıdır. Bu diyaloglar daha çok soru-cevap şeklinde olanlardır ve bu diyaloglarda hocası Sokrates'i konuşturmuştur. "Sokratik çürütme yönteminin bir parçası olarak, diyaloglar çoğunluk olumsuz sonuçlanır. Başka bir deyişle, Platon, bu dönemde hocasının etkisindedir" (Cevizci,2000,120)

Geçiş dönemi diyalogları, Gorgias, Menon, Euthydemos, I. Hippias, II. Hippias, Kratylos ve Meneksenos'dur. Bu diyaloglarda Platon artık kendi öğretilerini öne sürmeye başlamıştır.

Olgunluk dönemi diyalogları ise, her tür dünyevi güzelliğın gerçek güzelliğın bir gölgesi olduğunu savunduğu Symposium (Şölen), idealar öğretisini ortaya koyduğu ve ruhun ölümsüzlüğünü kanıtlamaya çalıştığı Phaidon, ideal devleti anlattığı Politeia II-X (Devlet'in 2. kitabından 10. kitabına), üç parçalı ruh anlayışıyla, aşkın doğasını ele aldığı Phaidros'dur.

Yaşlılık dönemi eserlerinde de yine diyaloglarla karşılaşırız, fakat bu diyaloglar idealar teorisinin belirginleştiğı diyaloglardır. Bu dönem eserlerinden, Parmenides ve Sophistes, idealar teorisini yeniden ele aldığı diyaloglardır. Theaitetos'da bilgi problemini ele alırken, Philebos'da hazzın iyiyle ilişkisini ele almıştır. Timaios, doğa

bilimi ile ilgiliyken, Kritias, Yasalar ve Devlet Adamı, siyasi görüşlerine son şeklini verdiği diyaloglarıdır. Son olarak da 13 mektuptan oluşan Mektuplar eseri vardır.

Platon, Sokrates'in de etkisiyle felsefesine bilgi problemiyle başlar. Özellikle sofistlerin bilgi kuramına karşı çıkan Platon'a göre sofistlerin yanlıgısı doksa (sanı) ile epistemi (bilgi)yi karıştırmalarında yatar. Çünkü doksanın objesi olan bu nesnel dünya sürekli bir değişim içerisindedir. Epistemiye olanaklı kılan, episteminin objesi olan başka bir evren, bir idealar dünyası, bir kavramlar dünyası vardır ve ancak bu dünyanın varlığı ile bilginin kesinliği genel geçerliği kurtarılabilir. Bilgi tikel olanın ve değişenin beş duyu yoluyla kazanılmış empirik bilgisi değil de, değişmez ve tümel olanın, genel kavramların akıl yoluyla kazanılan ezeli-ebedi bilgisidir. Yani kesin ve mutlak bilgi mümkündür ve bu bilgi genel kavramların, Platon'un "İdealar" ya da "Formlar" adını verdiği varlıkların bilgisidir. Fakat bu noktada bir problem çıkar karşımıza. Zamanın ve mekânın dışında olan bu ezeli-ebedi bilgiyi insanlar nasıl bilebilirler? Çünkü insanlar zaman ve mekânın içinde yer almaktadırlar. Platon bu problemin cevabını Menon ve Phaidon diyaloglarında verir. Genel kavramların bilgisinin a priori bir bilgi, akla dayanan ve duyu-deneyinden önce ve duyu-deneyinden bağımsız olan bir bilgi olduğunu göstermek amacıyla, bilginin anımsama olduğunu öne sürer. Buna göre insan ruhu bir beden içine girmeden önce İdealar dünyasıyla tanışmıştır. Ölümsüz olan ruh bu dünyaya gelmeden önce gerçek bilgiye sahip olmuştur. Ancak bir insan bedenine girdiğinde bu gerçek ve doğru bilgiyi unuttur, belleğin derinliklerinde saklı kalır. Diyalektiğin de yardımıyla, bir anımsama süreci sonunda gerçek bilgi açığa çıkar.

Platon, bilgi anlayışını Devlet diyalogunda daha ayrıntılı ele alır. İdeaların a priori bilgisi en üstte yer alır ve her biri ayrı nesnelere konu edinen dört ayrı bilme tarzından bahseder. Alttaki iki tanesi duyusal dünya, yok olup giden bireysel dünya ile ilgiliyken, üstteki iki tanesi değişmez, genel varlıkların dünyası ile ilgilidir.

En altta yer alan biliş, Platon'un tahmin (eikasia) dediği düş, gölge ve yansımalarla ilgili olan duyusal bilgi türüdür. Çölde görülen serap bu bilgi türüne verilebilecek en iyi örnektir. Çünkü burada bahsedilen gerçek bilginin gölgesidir. Gölge aslı hakkında belli ipuçları verdiği için tahminde bulunulabilir. Alttan ikinci bilgi türü, inanç (pistis) bilgisidir. Duyusal nesnelere bilgisidir ve Platon'a göre bu bilgi türüne de güvenilmez. Duyularımızın yanılsamaya uğraması söz konusudur ve bu nesnelere değişebilecek

nesnelere olduğu için gerçek bilgiyi vermeleri mümkün değildir. Buna rağmen inanç bilgisi, tahminden daha üstündür. Tahmin dolaylı bir bilgi tarzıyken inanç yani pistis nesneyle doğrudan bir ilişki içindedir. Ama bu iki bilgi türü de sanı, kanaat (doxa) diye sınıflandırılır.

Son iki bilgi türüne gelince Platon'un bu noktada duyuşal bilgidenden rasyonel bilgiye geçiş yaptığı görülmektedir. Bu bilgi türünden ilki matematiksel bilgidir. Bu bilgi türü artık duyuşal varlıkların bilgisi değil, sayıların, doğruların, düzlemlerin, üçgenlerin bilgisidir. Sonuncu ve en üstte yer alan bilgi duyuşal dünyayla hiçbir ilişkisi kalmamış olan "nous"tur. Bu bilgi, idealarla doğrudan ilgili olan rasyonel bir kavrayış, genel kavramların akla dayanan saf bilgisidir.

Platon bilgi anlayışını "Mağara Benzetmesi"nde somutlaştırır. Bu benzetmeye göre; "Bazı insanlar karanlık bir mağarada, doğdukları gündenden beri mağaranın kapısına arkaları dönük olarak oturmaya mahkûmdurlar. Başlarını da arkaya çeviremeyen bu insanlar, mağaranın kapısından içeri giren ışığın aydınlattığı karşı duvarda, kapının önünden geçen başka insanların ve taşıdıkları şeylerin gölgelerini izlemektedirler. İçlerinden biri kurtulur ve dışarı çıkıp gölgelerin asıl kaynağını görür ve tekrar içeri girip gördüklerini anlatmaya başlar ama içerdekileri, duvarda gördüklerinin zahiri olduğuna ve gerçeğin mağaranın dışında cereyan etmekte olduğuna inandırması imkânsızdır". (Platon,1992,514/a)

Platon'un metafizik kuramı da bilgi kuramıyla bağlantılıdır. İdealar ile nesnelere arasındaki ilişkiyi metafizik kuramıyla açıklar. İdealar ve nesnelere birbirlerinden tamamen farklıdır ve birbirleriyle ilişkileri ancak pay alma ilişkisi gibi olur. Yani birbirleriyle kendi başlarına ilişki kuramazlar. Bu ilişkiyi sınır çizgide bulunan Demiurgos kurar. Demiurgos, maddeye idealar dünyasının özelliklerini, akılla anlaşılabilir dünyanın formlarını yüklemek suretiyle, düzenden yoksun belirsiz maddeye düzen ve form kazandırır böylece ideaların gölgelerinin ortaya çıkmasına yol açar.

Etik ve siyaset anlayışında da idealar kuramını temele alan Platon, bu defa da "insan" ideasına değinir. İnsanın gizil güçlerini, çeşitli yeteneklerini harekete geçirip "kendini gerçekleştirme etiği"ni oluşturması bir birey için en yüksek iyidir. Ayrıca insanın ahlaki açıdan nihai ve en yüksek hedefi mutluluktur. İnsan bedeni sağlıklı olduğu zaman

organları arasında bir ahenk olur, eğer sağlık bozulursa bu ahenk bozulur. İşte ruh için de parçalarının ahengi gereklidir. Eğer bu ahenk bozulursa mutluluk da kaybolur. Beden için sağlık neyse ruh için de mutluluk odur. Ruhun parçaları Platon'a göre üç tanedir. En altta yer alanı bedensel istek ve arzulardan meydana gelen "iştihâ"dır. İştihânın erdemi "ölçülülük"tür. En üstte bulunan ise hakikati keşfetme veya kavrama dürtüsüyle seçkinleşen "akıl"dır. Akıl idealar dünyasına yükselecek, bilginin ve eylemin ilk ilkelerini keşfedecek, insanı ve toplumu yönetecek tanrısal bir parçadır. Aklın erdemi ise bilgeliktir. "İştihâ" ve "akıl" arasında kalan parça ise tin ya da candır. Duygu ve tutkuların bulunduğu yerdir. Bu parçanın erdemi de cesarettir. Akıl bu üç parça arasındaki uyumu sağlama görevini üstlenir. Bu üç parçanın tamamlayıcı erdemi de "adalet"tir. (Platon,1992)

Platon'un siyaset felsefesi de etik felsefesine bağlıdır. İnsan ruhunun üç parçası gibi ideal toplumun da üç sınıfı vardır. En üstteki parça olan akıllı toplumda yönetici sınıfı temsil eder. Yani yönetici "filozof-kral"lar. Filozof-kralların erdemi bilgililik, adil ve iyi yönetimdir. Tin ya da can parçası, cesaret erdemini gösterebilecek asker, bekçi sınıfıyla özdeşleşmiştir. Son parça olan bedensel ihtiyaçlar ise toplumun ihtiyaçlarını karşılayan üretici sınıfı temsil eder. Yani köylü ya da işçi sınıfının karşılığıdır ve erdemi ölçülülüktür. Bu üç sınıf arasında da bir ahenk olduğu sürece adil bir devlet ortaya çıkacaktır. Bir sınıf diğer bir sınıfın işine karışmadan kendi işini gerektiği gibi yerine getirdiği sürece sorun olmaz fakat bu üç sınıf birbirinin işine karışırsa yıkıcı bir etki ortaya çıkar. Bu yıkıcı etkinin olmaması gerekir, her sınıf kendi işini hakkıyla yapmalı ve devleti adil olarak yaşatmalıdır. Çünkü devlet insanın mutluluğunun daha doğrusu toplumun mutluluğunun en büyük koruyucusudur. (Platon,1992)

2.1.3. Dönemin Siyasi, Sosyal ve Kültürel Yapısı

Atina'da demokrasi ile felsefenin sarmaş dolaş olduğu, ya da birbirine karşı olduğu yıllarda Sofistler arasında iki düşünce çatıştıyordu. Bunlar doğal hal ile ilgiliydi. Bu doğal hale göre ilk düşünce; insanlar doğuştan iyi ve eşittirler; toplumun kötü düzeni onları bozmakta; güçlüler güçsüzleri ezip, kanunlar güçlülerin elinde güçsüzlere karşı bir silah olmaktadır. Öteki düşünceye göreyse, insanlar doğuştan ne iyi, ne de eşittirler. Yalnız, güçlü ve güçsüzler vardır; güçlünün güçsüzü yönetmesi, ezmesi tabiat gereğidir ve doğrudur; insan haklı olmaya değil kuvvetli olmaya bakmalıdır. Bu iki düşünceden

biri daha çok Atina, öteki de daha çok Sparta devletinden örnek alınıyordu. Biri daha çok halkçıların, öteki daha çok aristokratların ya da zenginlerin faydalandıkları görüşlerdir.

Platon, dönemin ünlü yöneticisi Perikles'in son dönemlerinde dünyaya geldi. Bu dönemde Spartalılarla 30 yıl süren Peleponnes Savaşları yapılıyordu. Aynı zamanda Makedonyalıların yayılmaya başladığı dönemdi. Bütün bunların yanı sıra Persler ile de anlaşmazlıklar ve savaşlar oluyordu. Bütün bu savaşlar Atina'yı hem maddi hem manevi yönden yıpratıyordu.

Spartalılarla sürekli savaş halinde olmak aynı zamanda yönetimsel bir kriz de doğuruyordu. Spartalılar, aristokrat kökenli askerler tarafından yönetiliyordu. Atina'nın yönetimi bu dönemde demokratların elinde idi. Ama demokratlara muhalefet eden gruplar da vardı. Platon da bu iki grup arasındaki çatışmalarda yerini alarak siyasete merak saldı. Fakat hocası Sokrates'in demokratlar tarafından suçlu bulunup, ölüme mahkûm edilmesi Platon'un demokratlar tarafında yer almaktan vazgeçmesine neden oldu. Devlet adlı diyalogunda da demokratların bu yönetimlerinin yanlış olduğuna vurgu yapmaya çalışan Platon filozof kralları bu nedenle oluşturmuştur. İnsanların kendilerini yönetmekten aciz olduğu durumda seçtiği insanların da onları yönetmekte aciz kalacağına inanan Platon'a göre seçimler, akıldan uzak olarak yapılmaktaydı. Bu nedenle cahilce seçilmiş demokratların yönetimden anlayamayacağını savunan Platon, filozof kralların yönetici olmaları gerektiğini düşünür.

Bilim ve felsefe için özel bir yer olan Atina'nın, içinde bulunduğu sürekli savaş hali Platon'un eserlerinde de kendisini fark ettirir. Böyle bir siyasal ve sosyal ortamda bulunmak Platon'un siyaset ve toplum felsefesiyle uğraşmasına yol açmış ve gördüğü yanlışları ya da eksikleri yansıtıp, çözüm yolları üretmek adına "Devlet" adlı yapıtını ortaya koymuştur.

Platon, kendi hayatını anlattığı yedinci mektupta dönemiyle ilgili şunları anlatmaktadır: "Kendimi ve hayatımı siyasete vakfedip siyasetin girdaplarına ve sürekli değişen akıntılara baktığımda şaşkınlıklar içinde kaldım. Vardığım sonuç istisnasız bütün hükümet biçimlerinin kötü olduğuydu. Hepsinde yasama umutsuz durumdaydı ve mucize veya olağanüstü bir şeyler olmadan iyileşmeleri mümkün değildi. Yalnız gerçek

felsefe, insanlar ve devletler için izlenmesi gereken doğru yolu gösterebilirdi.”
(Amittay,1983,62)

2.1.4. Platon’un Devlet Kitabı Hakkında

Bir bunalım çağının eleştirisi olarak ortaya çıkan Devlet, Platon’un “İdeal Devlet” anlayışını ortaya koyduğu eseridir. Sadece ideal devlet anlayışını değil aynı zamanda idealar dünyasını, bilgi kuramını da bu eserle tam olarak anlatmıştır.

Devlet’in kaleme alınma zamanına bakacak olursak Atina’da demokrasi ile felsefenin sarmaş dolaş olduğu ya da birbirini didiklediği yıllarda Sofistler arasında iki farklı düşüncenin çatıştığını görürüz. Bunlardan birine göre, insanlar doğuştan iyi ve eşittirler; toplumun kötü düzeni onları bozmakta; güçlüler güçsüzleri ezip, kanunlar güçlülerin elinde güçsüzlere karşı bir silah olmaktadır. Öteki düşünceye göreyse, insanlar doğuştan ne iyi, ne de eşittirler. Yalnız, güçlü ve güçsüzler vardır; güçlünün güçsüzü yönetmesi, ezmesi tabiat gereğidir ve doğrudur; insan haklı olmaya değil kuvvetli olmaya bakmalıdır. Bu iki düşünceden biri daha çok Atina, öteki de daha çok Sparta devletinden örnek alınıyordu. Biri daha çok halkçıların, öteki daha çok aristokratların ya da zenginlerin faydalandıkları görüşlerdir.

Bu çatışma ortamında yazılan kitap, diyaloglar şeklinde yazılmıştır. Başkahraman birçok diyalogunda olduğu gibi Sokrates’tir ve soru-cevap yöntemiyle ideal devlet fikrine ulaşılmaktadır. Devletin oluşumu, sınıfların oluşumu ve neye göre sınıflandırıldıkları, sınıfların görevleri, toplum kuralları, çalışma ve üretim sistemleri anlatılır. Platon bu eserini ortaya çıkardığında ütopya olarak nitelendirmedi ama kendisinden sonra gelen toplum felsefesi filozofları bu kitabı ütopya olarak nitelendirip ondan esinlendiler.

Kitap Sokrates’in bir bayram kutlaması sırasında karşılaştığı kişilerle olan diyaloguyla başlıyor. İyi, doğru, yararlı v.b kelimelerin tartışılmasıyla devam eden diyalogda toplumun nasıl oluştuğu sorusuyla, devlet tasarımı oluşmaya başlıyor. Diyaloga göre toplum, insanların kendi kendilerine yeterli olmayıp, yaşamak için başka insanlara olan gereksinmelerinden oluşmuştur. Toplumu yaratan, insanlar arasındaki iş bölümüdür. Bir çiftçi, bir ayakkabıcıya, bir ayakkabıcı, demirciye v.s ihtiyaç duyduğu için bir arada

yaşamaya başlar ve toplum oluşturulur. Aynı zamanda toplumun sınıfları da bu şekilde oluşmaya başlar.

Diyalogda üç sınıftan bahsedilir. İlk sınıf bedensel ihtiyaçları karşılayacak olan “üretici, işçi” sınıfıdır. Bu sınıfta yer alanlar, sadece besleyicilik görevlerini yerine getirmelidir. Diğer sınıfların işine karışmamalıdır. Çünkü bu gibi işleri beceremeyeceklerdir. İkinci sınıf güçlü, çevik, yürekli insanlardan oluşan, “asker, bekçi” sınıfıdır. Bu sınıf da koruyuculuk görevini yerine getirmelidir. Üçüncü ve son sınıf olan “Yöneticiler”, koruyucular sınıfı içinden seçilip yetiştirilen, akıllı, halka önderlik edebilecek kişilerden oluşmalıdır. Yönetecek kişi akıllı olmalıdır, çünkü halkı inandırabileceği “yararlı yalanlar” ortaya koyacaktır.

Platon’un ideal devletinde yöneticilerin içinden çıktığı koruyucu sınıfın hazırlanması doğumdan önce başlar. Doğacak yavrunun en yüksek beden ve zihin niteliklerine sahip olmasını temin etmek gayesiyle anne ve baba en uygun çift olarak seçilmelidir. Platon, doğacak çocuğun dengeli bir ruha sahip olup içimizdeki tanrıya benzemesi için eğitimini anne karnında iken başlatır. Bunun için hamile kadınlar hamilelik dönemleri boyunca taşkın haz ve acılardan uzak durmalı ve bu dönemi rahat ve sakin geçirmelidirler. İdeal devlette çocuk babasından daha çok devlet malı sayıldığından bu çiftlerden doğan çocukların çocukluklarından itibaren hiçbir şeyleri kişisel hevese ve tesadüfe bırakılmaz. Onlar için eğitim süreci elli yaşına kadar devam eder. Edebiyat, müzik, bedeni ve askeri eğitim, temel matematik ile ileri seviyede matematik, felsefe, metafizik, askeri ve sivil hizmetlerin yan dalları filozof hükümdarların yetiştirilmesi için hazırlanmış programdır. Yönetici ve askerlerin cesur olmaları için ölüm korkusunu da yenmeleri gerekir. Onlara, Hades övülecek. Bu da ölüm korkularını yok edecektir. Çünkü askerlerin fazla ağlamamaları gerekir. (Platon,1992, 377/a, 386/b.)

Müzik eğitimini gören bekçilerin içi dışı bir olacak. İçteki güzellikleri dışarıda görüp mutlu olacaklar. İçi dışı bir olanı sevip densizlikleri de sevmeyeceklerdir. Bekçiler, taşkınlıktan ve özellikle cinsel taşkınlık ve ilişkiden uzak durmalıdırlar. Çünkü müziğin insanı götüreceği yer sadece güzel değil güzellik sevgisi olmalıdır. Platon’un ideal devletinde askerler mal mülk sahibi olamazlar. Halka karışıp mal mülk sahibi olurlarsa, insanlara bekçilik edip koruyacakları yerde onlara saldırıp ezen zorbalara dönüşebilirler. Toprak, altın ve para sahibi olurlarsa ömürleri kötölemek ve kötülenmekle, tuzak

kurmak ve tuzağa düşmekle geçecek. Dışarıdaki düşmandan çok içerdeki düşmanlardan korkar hale gelirler. Kendilerini de devleti de ölüme sürüklerler. Koruyucuları koruyucu olmaktan çıkaracak mutluluk istenmez. Koruyucuları koruyucu olmaktan çıkarırsak, kanunları ve devleti korumak değil, yıkılmış oluruz. (Platon,1992, 390/d, 395/d)

İdeal devlet içinde eğitim konusunda da tek yönlü yetiştirmenin yanlışlığına vurgu yapar. Aynı zamanda en önemli konulardan biridir eğitim. Çünkü daha iyi bir yönetim ve daha iyi bir devlet oluşturabilmek için eğitim kaliteli olmalıdır.

Platon, eğitimin ilk yıllardan başlaması gerektiğini düşünür. Çocukların oyunları çok iyi planlanmalıdır. Çocuklar bu oyunlar içinde düzeni, disiplini ve kurallara uymayı öğrenecektir. Kurallara uymayı bir yasa veya kanunla öğretmek yararsızdır, eğitimle bu yapılırsa kanunun olmadığı ya da işlemediği yerde kişi içinden geldiği için, erdemli olduğu için kurallara uyacaktır. Aksi takdirde kanun olmadığında kurallarda çığnenecektir. Eğitimin içinde müzik ve jimnastiğin de önemli yeri vardır. Fakat müzik ve jimnastiğin dengeli bir şekilde verilmesi gerektiğini düşünür. Dengeli verildiğinde biri bedeni diğeri ruhu huzura kavuşturur. İdeal devlette felsefe eğitimi de önemlidir. Herkesin yaşına uygun felsefe eğitimi verilmelidir. Fakat felsefe eğitimi iyi yaradılışlı insanlara verilmelidir. Eğer kötü yaradılışlı birine verilirse, halk felsefeden nefret eder.

Platon'un devletinde aslında evlilik, aile kurma, çok arzu edilen bir şey değildir. Özellikle de bekçilerin evlenmesi yasaktır. Çocukların babaları belli değildir, çünkü tüm toplum çocukların bakımı, eğitimi için uğraşır. Ama Yasalar adlı eserinde aile kurma bir kamu görevi haline getirilmiş ve aileden devlete doğru bir yol izlenmiştir. Evlilik, kamu görevi olarak nitelendirilirken aile planlaması da yapılır. Her ailenin bir kız bir erkek çocuk sahibi olması temenni edilir. Bunun dışında olan çocukların bakımını devlet üstlenmez.

Devletin temel amacı insan mutluluğunu koruyup, kollamaktır. İnsanlar arasında adaleti sağlayarak toplumun mutluluğa ulaşmasını sağlamaktır. Platon, tek tek bireylerin ya da seçilmiş bireylerin mutluluğundan değil tüm toplumun mutluluğundan bahseder. Toplumun mutluluğunu sağlamak için de herkes üzerine düşen görevi yerine getirmelidir.

2.1.5. Devlet'te Geçen Hukuka ve Devlete Dair Kavramlar

Platon iyi toplum üzerine tartışmasına, 'insanda adalet nedir?' sorusuyla başlar. Birey için adaletin kapsamlı tanımı zorlaşınca, insanın büyük modeli olan toplumda, adaleti incelemesinin daha kolay olabileceğini düşünür ve tartışmayı böylece geliştirir. (Bezel,1984,16)

Adaletin göreceliliğini iddia eden sofistlere karşı mutlak adaletin varlığını savunur. Bu konuda sofistlerden Gorgias, Polos, Kallikles ve Thrasymakhos ile tartışır. Gorgias'a göre en yüksek erdem retoriktir. Kişi bununla ayrıcalık ve üstünlük kazanır. Retorik yargı yerlerinde, meclislerde, her yerde sözle kandırma kudretidir. İnsanları adalet ve adaletsizliğe değil, istediğimiz şeye retorik sanatı sayesinde inandırırız. (Platon,1982,425/d-e) Gorgias, Platon'un anladığı şekilde mutlak adaletle inanmamaktadır. Sofistlerden Thrasymakhos'a göre ise adalet güçlünün işine gelendir. Her yönetim kendi kanunlarını işine geldiği gibi koyar. Koyduğu kanunların yönetilenler için de adaleti sağladığını iddia eder. Koyduğu kanundan ayrılanları da kanuna ve adaletle karşı gelmiş kabul ederek cezalandırır. Adalet yönetenin işine gelendir. Güç de yönetende olduğuna göre düşünmesini bilen bir kişi şu sonuca varır: Adalet güçlünün işine gelendir. Platon ise buna karşılık yöneticilerin de yanıldıklarını ve koydukları kanunların bazılarının doğru, bazılarının ise yanlış olduğunu ifade eder. Doğru olan yalnız güçlünün işine geleni yapmak değil aksine işine gelmeyi de yapmaktır. Her sanat yöneldiği şeyin menfaatini hedefler. Örneğin hekimlik sanatı hastanın menfaatini gözetir. Aynı şekilde yöneticilik sanatı da yönetilenlerin menfaatini gözetmek zorundadır. (Platon,1992,339/a-c-d,342/c-d-e)

"Thrasymakhos, 'adalet güçlünün işine gelendir' diyerek uygulamadaki durumdan acı acı yakınırken, Kallikles onun tam zıddı olan düşünceler ileri sürmüştü. Ona göre, zayıflar birleşip, doğuştan üstün olanları, 'hak/adalet, başkalarından fazla şeye sahip olmak için uğraşmamaktır' diyerek dizginleyen yasalar, ahlak kuralları koymuşlardır. Oysa hak ve adalet güçlünün istediği gibi yaşaması, tutkularının kendisini götürdüğü yere dek gitmesidir. Kısaca 'hak güçlüdür' der."(Şenel,1998,132)

İdeal devlette Adeimantos ve Sokrates arasında geçen diyalogda "İdeal devletin kurulabilmesi için çoğu insan, ele geçirebileceği veya elinde bulundurduğu nimetleri

ideal devlet uğruna feda edecek. Başka devletlerin başındakiler gibi toprakları, güzel, büyük evleri olmayacak. Bu evleri gereğince döşeyemeyecekler, kendi adlarına Tanrılara kurban veremeyecekler, istedikleri misafirleri evlerinde konuk edemeyecekler, koruyucular da koruyuculuktan başka bir iş yapamayacaklar. Koruyucuları korumaktan çıkaracak mutluluk hem kendilerine hem de devlete adaletsizliği getirir. Bu, çiftçiler için de çömlekçiler için de geçerlidir. Mutlu yaşamının birinci şartı haksızlık yapmamak ve haksızlığa uğramamaktır. Haksızlığa uğramamak için güçlü ve erdemli olmak gerekir. Bu durum devlet için de aynen geçerlidir. Adaletli bir devlet adaletle yönetildiğinden dolayı barış içinde yaşar.(Platon,1994, 828/d.)

“İdeal toplumların parçaları arasında mükemmel bir uyum vardır. Tıpkı sağlıklı bir insanda çeşitli yetilerin, aklın ve bedeninin, mantığın, duyguların ve arzuların uyum içinde oluşu gibidir. Kendi işini gören ve başkasının işine burnunu sokmayan her kişide adalet içkindir. Tüccar, asker ve koruyucu başka sınıfa karışmadan işini görüyorsa devlet adaletlidir.” (Platon, 1992, 367/a, 351/a, 335/e.) İnsanın yaradılışına uygun işleri yapmasını öngörür ve bunu şu şekilde açıklamaya devam eder: “böylece insan başka işlerle uğraşacağına, yaradılışına uygun olan işi zamanında görürse, iş gelişir, hem daha güzel hem de daha kolay olur.” Eğer bu gerçekleşmezse, insandaki ayakla kafanın yer değiştirmesi ile çıkan çirkinlik veya akıl ile arzuların yer değiştirmesiyle çıkan adaletsizlik gibi bir durum olur. Devletin temel amacı işe yarayan ve işini tam yapan ve bulunduğu sınıfa razı olan insan yetiştirmektir. Adalet ancak böyle gerçekleşir. İster haksızlığa yol açsın ister açmasın öfkenin, korkunun, hazzın, acının, kıskançlığın ve tutkunun ruhtaki egemenliği adaletsizliktir. Bilge, yiğit ve ölçülü olan kişi adaletlidir. Bilgece karar vermek, bilge iş olduğundan bilgelik ve bilgi, koruyuculara gerekir ki bu bilgiyle tüm devlet adaletle yönetilsin. Bu durum yöneticilerin bilgisine bağlıdır. (Platon,1992,421/a-b)

Adalet, akıllılık ve değerlilik, adaletsizlik ise bilgisizliğe denk düşer. Buna göre adaletli olan akıllı ve değerlidir. Zorba olan da bilgisiz ve kötüdür. Adalet bilgisizlik denilen adaletsizlikten daha güçlüdür. Adaletsizlik topluluklar arasına kin, kavga ve geçimsizliği sokar. Adalet ise iyi geçinmeyi ve dostluğu sağlar. Bu durum iki kişi arasında da olsa hatta tek kişide de olsa aynı sonucu meydana getirir. Adaletsiz kişi doğrulara karşı olduğu kadar kendine de düşmandır. Adaletsizlik ister bir şehirde, bir ailede, bir orduda ya da tek kişide dahi bulunsu bu kötü sonucu meydana getirir.

İnsanları iş göremez hale getirir. Hem kendine hem de adaletli olanlara düşman eder. Bu adaletsizliğin tabiatıdır. Tanrılar adaletli olduklarından adaletsiz kişi Tanrılara da düşmandır. Oysa adaletli kişi Tanrılarının dostudur. Yaşamak kafanın işi olduğundan, kafa kendine özgü değerden yoksun olursa işlerini iyi göremez. Çünkü iyi bir kafanın yönetimi iyi, kötü bir kafanın yönetimi de kötü olur. Öyleyse doğru kafaya sahip olan doğru insan iyi yaşar; kötü kafa sahibi adaletsiz kişi ise kötü yaşar. İyi yaşayan en büyük mutluluğa erer. Adaletli adam mutlu, adaletsiz adam ise mutsuzdur. Mutlu olmak yararlı, mutsuz olmak da zararlıdır. Bundan dolayı adaletsizlik hiçbir zaman doğruluktan daha iyi ve kârlı olamaz. (Platon,1992,351/a-b-c)

Platon, daha sonra adaletin ne olduğunu ve nerelerde aranması gerekip nasıl öğretileceğini anlatır. Platon'a göre insan, adalete tek başına varamaz. Ona varmak ve Tanrı'ya benzemek için insana eğitim lazımdır. Eşyanın son gayesi olan adalet ancak devlette gerçekleşir.(Weber,1991,64-65) Platon'a göre adalet diğer erdemleri de içerir ve bunlar arasında uyum sağlar. Bireysel erdemler, toplumsal bütün olan devletteki erdemlerin yansımalarıdır. Adaletin yapısı devletteki uyumla anlaşılabilir. Adaletli toplumun düzeninin korunması için bireylerin davranışlarını ayarlamak gerekir. Birey, toplum bütününe bir parçası olarak davranmak zorundadır. Adalet bir anlamda karşılıklı anlaşmaların sonucudur. Aklın doğa kanunlarından çıkardığı yasalarda anlaşmak suretiyle ne haksızlığa uğramak, ne de haksızlık yapmaktır. (Çeçen, 1993,93) Devlet, toplum ve bireyin mutluluğu için çalışmaktadır. Devlet düzeni için adalet, bir toplumu bir arada tutan bağıdır. Böylece gerek devletin, gerekse bireyin en yüksek çıkarlarını koruduğundan adalet hem özel hem de toplumsal bir erdemdir.(Çeçen,1993,94-95)

Böyle ideal bir devlet yeryüzünde kurulu değildir. Ama isteyen için gökte bir modelini bulabilir. Böyle bir devlet ister kurulsun ister kurulmasın kişiye düşen görev onun kanunlarına uymaktır. Başkalarının kanunlarına değil.(Platon, 1992,592/a-b)

En yüksek erdem olarak adaletli olmayı savunan Platon, sınıflar arası uyum ile adaletin de eşitliğin de özgürlüğün de sağlanacağı inancındadır. Yöneticilerin keyfî kararlarının yasalardan üstün olmaması için de, hukukun üstünlüğü prensibini getirmiştir. Hukuk üstünlüğü ile ideal devlette her şey dengede olacaktır ve herkes mutlu olacaktır.

“Platon, Tanrı’yı ahlâkın koruyucusu olarak ele alır. Tanrılar vardır ve Magnesia yasalarında dile gelen sonsuz ahlâk ölçüsünün ve adaletin bekçileridir. Tanrılar vardır ve bizim mutluluğumuzla ilgilidirler. Adaletsiz olanların güzel sözleri ve kurbanlarıyla kandırılmazlar.” (Demir,2006,20) Platon Devlet’ten sonra yazdığı eseri “Yasalar”da Devlet’te savunduğu bazı noktaları değiştirmiştir. Örneğin Tanrı kavramına Devlet’te çok fazla yer vermezken Yasalar’da Tanrı’yı ahlâkın koruyucusu olarak belirlemiştir. “Yasalar” Platon’un yaşlılık dönemi eseri olduğu için derin hayal kırıklıklarıyla dolu olduğu düşünülür. “Devlet”te kanunları eğitim yoluyla bireylere aktarmayı savunurken “Yasalar”da eğitime ihtiyaç duymadan yoluna devam eder. Özel mülkiyeti ve aileyi koruyarak ideal toplumu topyekûn polis devleti haline getirir.(Bloch,2007,585)

2.2. Thomas More ve Ütopya

2.2.1. Thomas More’un Hayatı

7 Şubat 1478’de Londra’da doğdu. Babası dönemin önemli bir yargııcı olan Sir John More’dur. Sekiz yaşında St. Anthony okulunda 4 yıl okuduktan sonra babası bilgisini ve görgüsünü arttırmak için Kardinal Morton’un evine yerleştirdi (çocuklarının eğitimi açısından iyi olduğuna inandıkları için o dönemde İngiltere’de bir gelenektir). Babası oğlunun da kendisi gibi hukukçu olmasını istiyordu. 14 yaşına geldiğinde Kardinal Morton eğitimi için Oxford’a gönderdi. Oxford’da okuduğu dönemde Antik Yunan ve Latin edebiyatı ile ilgilenmeye başladı. More orada dönemin en ünlü Hümanistleri olan Linacre, Grocyn ve Colet’in öğrencisi oldu. 2 yıl Oxford’da eğitim aldıktan sonra Londra’ya dönüp 1496 yılında New Inn ve Lincoln’s Inn’de hukuk eğitimi almaya başladı. 1501 yılında da avukat oldu. Hukuk eğitimi aldığı dönemlerde manastır hayatı yaşayan More rahip olma isteği de duymasına rağmen bir süre sonra bu isteğinden vazgeçip, 1504 yılında parlamentoya girdi. Siyasal yaşantısında ödün vermeye niyetli olmayan More henüz 25 yaşındayken kral VII. Henry kızının evliliği bahanesiyle bir vergi onayını parlamentodan geçirmek niyetindeyken bir söylevle kralın isteğini engelledi ve kralın tepkisini çekti. More’un parası olmadığı için onun yerine babası yüz İngiliz lirası para cezası verdi ve bir süre hapis yattı. Sıkıntılı günler yaşayan More 1508’de Paris’e ve Louvain’e bir yolculuk yaptı.

1509’da VIII. Henry tahta geçince More “under-sheriff” unvanıyla yargıçlığa atandı. Yargıçlığı döneminde “Kötü Mayıs Günü” diye anılan bir kargaşalık sırasında büyük

yararlılık gösterdi. 1517’de İngilizlerin geleneksel bir mayıs günü bayramı sırasında Londra’nın yoksul halkı, sıkıntıları sebebiyle ayaklandıklarında, More’un etkisiyle, fazla kan dökülmeden ayaklanma bastırıldı. More bu ayaklanmadan sonra “King’s Council” olarak kralın hizmetine girdi. Diplomatik başarıları sayesinde şövalye unvanı verildi ve yardımcı veznedar ilan edildi. Aynı zamanda kralın kişisel danışmanlığını da yaptı. 1525’te Lancaster Düklüğü’nün bakanı olarak görevine devam etti. Daha sonra 1529 yılının ekim ayında, Kral VIII. Henry’in evliliği ile ilgili konuda ona yeterince yardımcı olamayan Lordlar Kamarası başkanı Kardinal Wolsey, kral tarafından görevden alındı ve yerine More getirildi. Baş yargıç olan More artık tüm adalet mekanizmasını denetimi altında bulunduruyordu ve Lordlar Kamarasına başkanlık ediyordu. Yeni görevinde iki buçuk yıl geçirdikten sonra kral ile düşünceleri uyuşmamaya başlayınca 1531’de krala bağlılık yemini etmeyi reddetti. 1532’de hastalığını bahane ederek görevinden ayrıldı. 1533’te kral VIII. Henry, Anne Boleyn ile gizlice evlendi. Gizlice evlenen kral aynı zamanda kendisini kilisenin başı yapan özel yasayı da üyelere baskı yaparak kabul ettirmişti.

More kralın yeni eşi Anne Boleyn’in taç giydirme törenine katılmayınca kral ile aralarında problem çıkmaya başladı. Anne Boleyn’i İngiltere kraliçesi olarak ilan edebileceğini kabul etti fakat bağlılık yemini etmeyi reddetti. Çünkü bu, Papa’ya karşı bir davranış olurdu. Bu nedenle 1534’te yakın arkadaşı Piskopos Fisher ve başka Katoliklerle birlikte tutuklanıp, Londra Kulesi’ne kapatıldı. Kralı kilisenin başı olarak görmek vicdanına ters düştüğü için bu yasayı kabul etmedi. Fakat VIII. Henry T. More’un bu yasayı kabul etmesi için ısrar ediyordu. Çünkü More herkes tarafından çok dürüst olarak kabul ediliyor ve düşüncelerine değer veriliyordu. Bütün ısrarlara rağmen yasayı kabul etmeyen More ölüm cezasına çarptırıldı ve 6 Temmuz 1535’te idam edildi.

2.2.2. More’un Eserleri ve Düşünceleri

Thomas More’un en tanınmış eseri “Ütopya”dır. Mina Urgan’a göre “Eğer More ütopyayı yazmasaydı, çoktan unutulup giderdi. Günümüzde onu ansa ansa, dinsel inançları uğruna can veren erdemli bir devlet adamı olarak, çağın tarihçileri anardı ancak.”

Ütopyadan önce 1513 yılında III. Richard tarihini kaleme aldı. Ancak bu eseri tamamlamadı. “More bu eserde iktidarı ele geçirmek için hiçbir cinayeti işlemekten

çekinmeyen, üstün zekâlı ve ikiyüzlü kral tipini ilk olarak çizmiş, böylece Shakespear'ın III. Richard oyununun başlıca kaynağı olmuştur.” (Urgan,1984,42) Fakat kimi eleştirmenlere göre bu kitabı Kardinal Morton Latince yazmış ve More da İngilizceye çevirmiştir. Kimi eleştirmenler ise kesinlikle More'un bu kitabı kaleme aldığını söylemektedir. Bunun dışında More'un yazdığı diğer kitaplar, Hümanizm ve dinle ilgili konulardadır. More'un en önemsedığı konu Katolik Kilisesi ile ilgili konulardır. Bu nedenle Katolik Kilisesi'ni kusurlarından arındırmayı amaçlayan, Hıristiyanlıkla Rönesans bilgisi arasında uyumlu bir ilişki kurmak isteyen ünlü İtalyan Hümanisti Pico della Mirandola'nın hayatını İngilizceye çevirdi. 1518'de ise “Latince Epigramları” (iğneleyici kısa şiir) ve üniversitelerde Yunanca eğitimini savunmak adına “Yunancanın İncelenmesini Savunmak İçin Oxford'a Bir Mektup” u yayımladı. 1528'de “A Dialogue”da Luther ve Tyndale gibi Reformasyon yanlılarını eleştirdi. Onları, “veba salgını gibi yayılan bir mezhep” (Urgan,1984,43) kurmakla suçladı. Tyndale, bu eleştiriye karşılık Reformasyon'u savunan bir yazı yazdı. More da buna karşılık “Tyndale'ın Yanıldığını Kanıtlama” adlı yazıyı yayımladı. More'un Reformasyon yanlılarını eleştirmek için yazdığı daha başka yazılarda oldu. Çünkü More Katolikliği savunmayı kendisine bir görev edinmişti. 1529'da İngiltere'den kaçan bir Reformcu olan Simon Fish'in yazdığı bir yazıya karşılık “Supplication of Souls/Ruhların Yalvarması”nı yazdı. Fish yayımladığı “The Supplication for the Beggars/Dilenciler Adına Bir Yalvarma” adlı yazısında Katolik din adamlarını eleştirip, manastırların kapatılmasını, rahiplerin topraklarına el konulmasını istemişti. More, 1532'de de kendi dini tutumunu anlattığı bir Apology yayımladı.

More'un Reformasyon yanlıları ile girdiği dini polemiklerin dışında yayımladığı yazılar da vardı. Bunlar “İsa'nın Acıları Üstüne Bir İnceleme” ve “Son Dört Şey”di. More'un bahsettiği bu dört şey “ölüm”, “Tanrı'nın ölenleri yargılaması”, “cennet” ve “cehennem”di.

More'un hapiste yazdığı son eseri ise “Avunma Diyalogu” idi. Bu kitapta, Türkler Avrupa'yı ele geçirirlerse, dindar ve dürüst Hıristiyanların nasıl davranması gerektiği konusunda yaşlı bir Macar soyluyla genç yeğeni arasında geçen bir konuşma yer alır. Burada Türkler bir simgedir, yani Hıristiyanların Türklere nasıl karşı koyacağını değil, Katoliklerin VIII. Henry'nin baskılarına nasıl karşı koymaları gerektiğini anlatır.

Vardığı sonuca göre, “insan, ölümü bile göze alarak, her çeşit zorbalığa karşı vicdanının özgürlüğünü korumak zorundadır.”(Urgan,1984,43)

2.2.3. Dönemin Siyasi, Sosyal ve Kültürel Yapısı

14-15 ve 16. yüzyıllar Rönesans, Reform ve Hümanizm hareketlerinin başlayıp yayıldığı yüzyıllardı. 14. yy.da İtalya’da Rönesans hareketleri başlamış ve 16. yy.da tüm Avrupa’ya yayılmıştı. Rönesans, yani “yeniden doğuş” Hıristiyan dünyasının yöneticisi haline gelen Katolik Kilisesi’nin baskı gücünü yitirmesiyle ortaya çıkmaya başladı. Artık insanlar kilisenin öğretilerine gözü kapalı inanmak yerine merakla araştırmaya yönelerek, felsefeye, bilime yöneldiler. Bu yönelişle birlikte Yunan dili ve medeniyeti önemli bir yer edindi. Yunanca metinlerin yeniden çevrilip yorumlanması ile gerçekten bir Rönesans yaşandığı düşünülürdü. Çünkü Rönesans Fransızca yeniden doğuş anlamına geliyordu ve bu metinlerin yeniden doğuşu gerçekleşmişti.

Yunanca eserlerin tercüme edilip, yeniden yorumlanması beraberinde Hümanizm akımını da getirdi. Bu akımla birlikte “insan”ın dinden bağımsız bir şekilde ne denli değerli olduğu fark edildi. Evrenin merkezi “Tanrı” olmaktan çıktı, evrenin merkezi “İnsan” oldu. “Böylece Hümanist, ‘insandan yana olan, insanı yücelten’ anlamına geldiği gibi, antik çağ klasiklerinin yeniden okunması ve değerlendirilmesi anlamına da” (Urgan,1984,11) geldi.

Rönesans ve Hümanizm gelişmeye devam ederken buna bağlı olarak 15. yy.da Almanya’da Reform hareketleri başladı. Katolik kilisesinin aşırı zenginleşmesi ve yozlaşması, siyasetle ve dünyasal etkinliklerle daha fazla ilgilenmeye başlaması birçok din adamının tepkisini çekti ve reform hareketlerine yol açtı. İlk büyük reform hareketi Martin Luther ile başladı. 31 Ekim 1517’de Martin Luther Almanya’nın Wittenberg şehrinde bir kilisenin kapısına 95 maddeden oluşan protesto metnini astı ve Protestan Reformu hareketini resmen başlattı. Böylece Hıristiyanlığın başka bir mezhebi olan Protestanlık ortaya çıktı.

Bütün bunların olması dini duyguların yerini milliyet duygularının almasına zemin hazırlıyordu. Özellikle dil açısından. Herkes çevirileri kendi diline göre yapıyordu. İncil’in Latince dili dışında başka dillere çevrilmesi bu duruma öncülük etmişti. Artık

halklar Papa'nın iç işlerine karışmasını istemiyorlardı. Bu gelişmelerden önce insanlar kendilerini Hıristiyan olarak tanımlıyor ve tek rakipleri olarak Müslümanları görüyorlardı. Fakat dini duygular gevşemeye başladıkça, kendilerini, "Alman Hıristiyan"ı ya da "İngiliz Hıristiyan"ı olarak görmeye başladılar.

"Öte taraftan T. More'un doğumundan bir yıl önce 1477'de William Caxton'un İngiltere'de ilk matbaayı kurması, bilginin yayılmasına yardımcı oldu. Nicholas Koppernik'in astronomi alanında görüşleri ve uzak denizlere açılan yolcuların bilinmedik dünyalar, bilinmedik ülkeler bulmaları, Rönesans adamının yalnız iç dünyasına değil, içinde yaşadığı evrene da yeni boyutlar kazandırdı. Bu yolculuklar sayesinde ufku genişleyen Rönesans adamı, içinde yaşadığı toplumdaki bambaşka toplumların da var olabileceğini düşündü belki de. Uzaklara giden bu yolcuların, More'un hayal gücünü de etkilediği kuşkusuzdur. Çünkü onun sözcüsü olarak Utopia adasını bize anlatan gemici, Amerika'yı Columbus'dan önce bulduğunu ileri süren Amerigo Vespucci ile uzun yolculuklara çıktığını, ondan ayrıldıktan sonra da, yolculuklarını sürdürüp, sonunda sözde Utopia'ya vardığını söyler...Vespucci, Utopia'lılar gibi özel malı mülkü olmayan, ülkelerinde altın bulunduğu halde altına önem vermeyen, her şeyi ortaklaşa paylaşan, özgürlük içinde kralısız yaşayanlardan da söz eder. Ne var ki, bu adamlar, More'un Utopia'lıları gibi uygar değildirler."(Urgan,1984,9-10)

15. ve 16. yy.daki bilimsel ve kültürel gelişmeler her zaman iç açıcı olarak yorumlanamaz. Bu kadar gelişim ya da değişim beraberinde bazı problemleri de getirir. Bu dönemde İngiltere'nin durumunu A.Göze (2000,118) şu şekilde dile getirir: "Ütopya 15-16'ncı yüzyıllarda İngiliz toplumunun sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamını aksettiren ve eleştiren bir bölümle başlar. İngiltere'nin bu dönemde içinde bulunduğu koşullar hiç de iç açıcı değildir. 15 inci yüzyılın ikinci yarısındaki iç savaşlar ülkeyi kana bulamış ve yoksullaştırmıştır. Bu savaşlar başkaldıranların korkunç bir kırımını ile sona ermiştir. Thomas More'un yaşadığı dönemde de durum henüz düzelmemiştir."

Kültürel ve bilimsel açıdan gelişen İngiltere ekonomik olarak sıkıntıya düşmüştü. "İngiliz koyunlarının ihracatı ve bunun büyük gelir kaynağı haline gelmesi, yerleşik ekonomik düzeni sarsmıştır."(Göze,2000,119.) Yün ticaretini elinde bulunduranlar artık ekonomiyi yönlendiriyordu. Tarıma artık fazla önem verilmemekte, tarım arazileri

otlaklara dönüştürülmekteydi. Geçimini çiftçilikle sağlayan halk işsiz kalıp kırsal alanları terk etmeye başlamıştı. Bununla beraber tarım ürünleri pahalılaşmış, işsizlik ve açlık baş göstermişti. İşsizlik ve açlığın da etkisiyle hırsızlık olayları artmış ve hırsızlığın önlenmesi için idam cezaları da fazlalaşmıştı.

İşte More böyle bir ortamda yaşadı ve en önemli eseri “Ütopya”yı bu şekilde oluşturdu. Adaletle uğraşan bir devlet adamı olmasının da etkisiyle bu gelişmeleri daha yakından takip etti. Yaşadığı bütün olumlu ya da olumsuz durumları Ütopya’da anlattı. Yani Ütopya More’un yaşadığı 14.-15. yy.ların bir eleştirisi olma özelliği taşır.

2.2.4. More’un Ütopya Kitabı Hakkında

More Ütopya’yı A. Vespucci ile beraber yolculuk yaptığını iddia eden bir denizcinin ağzından anlatır. Bu denizci Vespucci ile yıllarca gezdikten sonra son yolculuğunun en uzak noktasında kalacak 23 kişiden biri olmak istemiştir. Bu isteği yerine gelen Raphael Hythloday burada yaptığı geziler sayesinde Ütopyalılarla karşılaşmıştır. Daha sonra More ile tanışıp More’a Ütopyayı anlatır. More, Hythloday ismini kullanarak fazla tepki çekmemeye çalışmaktadır. Çünkü bu isim gevezelik eden, boş konuşan anlamlarına gelmektedir.

Eskiden Ütopya bir ada değilmiş, ama bu kusursuz düzeni vaktiyle kuran ve adaya kendi adını veren akıllı ve erdemli Kral Utopus, ele geçirdiği toprakları karaya bağlayan 15 millik kıştağı yok edip Ütopya'yı bir ada yapmayı, savunma açısından daha doğru bulmuş. Uzunluğu 500 mil, en geniş yeri 200 mil olan bu adada, 54 tane büyük ve güzel kent vardır. Aynı plana uyularak kurulan ve birbirinin eşi olan bu kentlerin her biri, bir diğerinden 24 mil uzakta olduğu için, bir günde yürüyerek, birinden ötekine geçilebilir. Bunlardan Amaraute'nin (“açık seçik görülemeyen” anlamına gelir) başkent yapılmasının tek nedeni, adanın ortasında bulunması ve herkesin oraya kolayca ulaşabilmesidir. Ütopya'nın öteki kentlerinden ne daha büyük ne de daha güzel olan Amaraute, surları, taş köprüleri, geniş ve çamursuz sokakları, rahat evleriyle, temizliği ve ferahlığıyla, on altıncı yüzyılın Londra'sına hiç mi hiç benzemez.

Ütopya'lılar her on yılda bir, numara çekerek, evlerini değiştirirler, başka bir eve taşınırlar. Nedeni açıklanmayan bu kural, More'un, insan denilen varlığın ruhbilimsel yapısını ne denli iyi bildiğini gösterir; çünkü ömür boyu aynı evde oturan bir kişinin, o evi artık kendi öz malı saymasından daha doğal bir şey olamaz. Böyle bir mülkiyet

duygusunun gelişmesini ise önlemek gerekir. More bunu düşündüğü gibi, adanın ayrıntısıyla her şeyini, otellerini bile düşünmüştür. Gerçi Ütopya'ya pek az sayıda yabancı gelir ama onlara ayrılan dayalı döşeli evler vardır gene de.

Ütopya'da bir kent dört eşit bölgeye bölünür. Her bölgenin bir çarşısı vardır. Gerekli eşyalar ve toprağın verdiği ürünler, bu çarşılarda depo edilir. Bulaşıcı hastalıkları ve pisliği önlemek için, besin maddeleri bu çarşılarla gelmeden önce, kentin dışındaki akarsularda iyice yıkanıp temizlenir. Ütopya'lular, insan yaradılışının en güzel yanlarından biri saydıkları acıma duygusunun kan döke döke körleşmemesi amacıyla, yenilecek hayvanları kendi yurttaşlarına kestirmezler. Ütopya'da para diye bir şey yoktur. Her evin reisi, çarşıya gidip, istediği kadar eşya ve yiyecek alır. Her şey bol olduğu, herkes de yöneticilere güvendiği için, çarşıdan gerektiğinden fazla eşya ya da yiyecek almak, aklından bile geçmez bir Ütopya'nın. Yöneticilere güven duymakta da haklıdırlar. Çünkü Ütopya'nın ekonomik düzeni akıllıca planlanmış; herkesin yiyeceği içeceği en ince hesaplarla belirlenmiştir. Yöneticiler, çeşitli bölgelerdeki durumu inceleyip neyin nerede bol, nerede kıt olduğunu saptarlar. Belirli bir eşyanın ya da bir yiyeceğin bol olduğu kentler, bunların kıt olduğu kentlere, hiçbir karşılık istemeden yardımda bulunurlar. Bir yıl sonraki hasadın nasıl olacağı bilinmediği için üretim, Ütopya'nın tüm gereksinmelerini iki yıl karşılayacak biçimde ayarlanır. Fazlası ise, ya yabancı ülkelerin yoksullarına bedava dağıtılır; ya da insafli fiyatlarla dış ülkelere satılır. Ütopya'luların ortaklaşa kullanıp topladıkları ve birlikte yemek yedikleri büyük bir ev her sokakta vardır. Kadınların nöbetleşe pişirdikleri lezzetli yemekleri büyük evde hep beraber yemeyi yeğlerler. Sofrada yalnız kız çocukları değil, erkek çocukları da büyüklere hizmet ederler. Yemekler başlamadan önce, dua yerine, doğruluk ve erdem üstüne yüksek sesle bir parça okunur. Kimse sıkılmasın diye, bu parçanın kısa olmasına dikkat edilir. Müzik eşliğinde yenilen bu yemeklerde, uzun uzun sohbet edilir. Hem bu sohbetin yaşlıların tekelinde kalmaması, hem de gençlerin kendi aralarında taşkınlık etmemeleri amacıyla, her gencin yanına bir yaşlı oturtmaya ayrıca özen gösterilir. Yaşlılar, gençlerin hiç çekinmeden konuşmaları, düşündüklerini açıkça söylemeleri için, ellerinden geleni yaparlar.

Ütopya'lular güzelliğe çok önem vermekle beraber, kadınların yüzlerini gözlerini boyamalarını, altınlar, inciler, elmaslar takınmalarını pek gülünç bulurlar. Ütopya'lular, kıymetli taşları cilalayıp, oynasınlar diye küçük çocuklara verirler. Bunların

pırlıttısından ilkin hoşlanan çocuklar, büyüyünce bebeklerinden ve öteki oyuncaklarından vazgeçtikleri gibi, bunlardan da vazgeçerler. Yıldızların, ayın, güneşin ışığını görebilen yetişkin bir insanın, elmasların cılız pırlıtısına kapılmasını, aklın alamayacağı kadar saçma bulur Ütopya'lılar. El Dorado denilen altın dolu ülkelere varıp, yağma etmek hırsıyla yanıp tutuşulan bir çağda, Ütopya'lılar, incilerle elmaslara aldırmadıkları gibi, altına da önem vermezler. Onlara göre, altınla gümüş, sırf ender buldukları için, ahmakça değerlendirilmiştir. Oysa sevgi dolu, akıllı bir ana olan doğa, hava, su, bitkiler gibi yararlı ne varsa yeryüzünde bırakmış, bu yararsız nesnelere de toprağın derinliklerine gömmüştür. Onun için Ütopya'lılar, tabaklarla kupalarını, güzel işlenmiş topraktan ya da camdan; en bayağı ev eşyasını da, yani lazımlığı da, altından yaparlar. Altını gözden düşürmek için, bu elbette bir şakadır.

Onaltıncı yüzyıl İngiltere'sinde varlıklı sınıflar, soylular, toprak sahipleri, din adamları, kadınların çoğu, yani toplam nüfusun yarısından fazlası tamamıyla aylak gezerken, Ütopya'da sağlık durumu engel olmadığı sürece, ister kadın, ister erkek olsun, her yetişkin kişi çalışmak zorundadır. Başka ülkelerde çalışanlar, değişik sınıflara bölünür. Kimi toprağı işler, kimi el emeğı gerektiren zanaatlarda çalışır, kimi askerlik yapar, kimi de okuma yazma gerektiren işler görür. Oysa sınıfsız bir toplumdaki oluşun Ütopya'da, her erkek ve kadın, hem tarım işleriyle uğraşır, hem bir zanaatta çalışır, hem gereğinde asker olur, hem de okuma yazmaya bol bol vakit ayırır.

Ütopya bir tarım ülkesi olduğundan, tarımla ilgili işler Ütopya'lıların temel uğraşdır. Her kentin yakınlarında, tarıma ayrılmış geniş topraklar vardır. Kadın erkek her Ütopya'lı, bu topraklardaki çiftliklere gruplar halinde yerleşip, iki yıl süreyle nöbetleşe çalışmak zorundadır. Böylece kırsal bölgeye temelli yerleşmiş bir köylü sınıfı bulunmadığı ve herkes sırayla köylü gibi çalıştığı için, çağımızın başlıca sorunlarından olan köylü kentli ayrımı ve eşitsizliği ortadan kalkmış olur. Ütopya'lılar, iki yıllık tarım hizmetlerini tamamlayınca, çetin kol işlerinde uzun süre yıpranmamak için, kentteki mesleklerine geri dönerler. Ancak, tarım işlerinden ayrıca hoşlananlar, izin isteyip çiftliklerde diledikleri kadar çalışabilirler. Yeri geldiğinde imeceye de başvururlar.

Gerçi Ütopya'da herkes çalışmak zorundadır ama başka ülkelerde görülen 'hayvanlar gibi' çalışma, Ütopya'lıların gözünde "ruh için de, beden için de, işkenceden ve kölelikten beterdir." Onun için Ütopya'lılar, üç saati sabahleyin, üç saati öğleden sonra

olmak üzere, günde yalnız altı saat çalışırlar. Öğleyn iki saat dinlenirler. Yöneticilerin başlıca görevlerinden biri, herkesin çalışıp çalışmadığını denetlemektir. Yolculuk sırasında bile, aylaklığa göz yumulmaz. Herhangi bir yerde bir günden fazla kalan bir Ütopya'nının, orada kendi mesleğinde çalışması hemen sağlanır. Ütopya bir yana, tüm öteki ülkelerde nüfusun büyük bir yoğunluğu aylak yaşadığı için, işçi kitleler sabahtan akşama dek ölesiye çalıştıkları halde, gene de yoksulluk vardır. Ama Ütopya'da sadece altı saat olmak üzere herkes çalıştığından, bu emek gücü tüm ada halkının bolluk içinde yaşamasına yeter de artar.

Ütopya'da başlıca meslekler, yapı ustalığı, marangozluk, demircilik, çömlekçilik ve dokumacılıktır. Kadınlarla erkeklerin tamamıyla eşit oldukları Ütopya'da, kadınlar da bu mesleklerden birinde çalışır. Daha az beden gücü gerektirdiği için, çoğu dokumacılığı seçer. Genel olarak Ütopya'lılar babalarının mesleğini seçerler. Ama başka bir mesleğe heveslenenler, o işi iyi bilen bir ailenin yanına evlat olarak verilir. Bir mesleği olan, ikinci bir mesleği öğrenmek isterse, bu isteğini gerçekleştirmesi olanağı sağlanır. Ancak yöneticilerle, bilim dallarında çalışanlar, kafalarıyla sürekli çalıştıkları için, bedenen çalışmak zorunda değildirlere. Ne var ki çoğu yöneticiler, yurttaşlara örnek olmak amacıyla bir kol işinde de çalışırlar. Bilimle uğraşmak için halkın gizli oyuyla seçilenler ise, kendi dallarında başarılı olmazlarsa gene bedenen çalışmaya başlarlar. Buna karşılık, boş zamanlarında çalışıp bilgi edinen bir kol işçisi, gereğince yetenekliyse bilim kollarında çalışanlar arasına girebilir. Çünkü Ütopya'da işçi-aydın ayrımının sınıfsal bir kökeni yoktur ve aydınlar kapalı bir sınıf olmadıklarından herkese aydın olmak fırsatı verilmektedir.

Her kentin biraz dışında dört tane hastane vardır. Hastalar –canları isterse- evlerinde kalabilirler. Ne var ki, bu sağlık evleri rahat ve güzeldir. Hastane sorumlularının çarşıdaki besinleri herkesten önce seçme hakkı olduğundan, orada yenilen yemekler öteki yurttaşların yediklerinden de daha lezzetlidir. Hekimler çok usta, bakım da çok iyidir. Ütopya'da hastalara karşı tutumun en ilginç yanlarından biri, belirli durumlarda "euthanasia (ötenazi)"yi, yani iyileşmesi olanaksız hastaların fazla acı çekmemeleri için ölmelerini doğru bulmasıdır. Hastalık hem çaresizse hem de sürekli ve dayanılmaz acılar çektiriyorsa, hastanın yaşamı da ancak ölümlle sonuçlanabilecek bir işkenceye dönüştüyse, rahiplerle hekimler, artık ölüme katlanması için, hastaya öğütler verirler. Ruhun ölümsüzlüğüne inandıklarından, hastanın ölmekle hiçbir şey yitirmeyeceğini,

olsa olsa acılarına bir son vereceğini söylerler. Böylece hasta, yüreklenerik, bir zindan, bir işkence olan belalı hayatından, ya kendi eliyle kurtulur, ya da başka birisinin bu işi yapmasını göze alır. Çoğu zaman uyuşturucu bir ilaçla uykuya dalıp, can çekişmenin acısını duymadan, kendi yaşamına bir son verir. Hıristiyan dini kendini öldürmeyi günahların en büyüğü saydığı halde, Ütopya'lılara göre bu, hem akla yakın, hem de erdemli bir ölümdür. Ne var ki, hiçbir çaresiz hastanın yaşamına zorla son verilmez. Yöneticilerle rahiplerden izin almadan kendi canına kıyan kişi ise, suç işlemiş sayıldığı için, ölüsü öteki Ütopya'lılarınki gibi gömüleceğine ya da yakılacağına, pis bir bataklığa atılıverir.

Ütopya toplumunda kadın, cinsel açıdan bir mal sayılmaktan kurtulduğu ve erkekle eşit olduğu halde, ailenin başı erkektir yine de. Hatta More, ayda bir kez kadınların, kocalarının önünde diz çöküp, suçlarının bağışlanmasını dilediklerini ve bu sayede evlilik yaşantısının ferahlığa kavuştuğunu anlatır. Evlilik yaşantısının gerçekten rahata kavuşabilmesi için, erkeklerin de aynı şeyi yapmalarının daha yerinde olacağını düşünmez.

Evlilik konusunda olduğu gibi, başka konularda da, Ütopya'lıların erdemleri "çılgınlıklara yer vermeyen bir devlet düzeni içinde gördükleri eğitimden" kaynaklanır. Ütopya'da öğretmenler, çocuklara yalnız bilgi vermekle kalmazlar, onlara her şeyden önce doğru dürüst düşünmesini öğretirler. İyi ahlakın ancak doğru düşünceden doğabileceğini bildikleri için, tek amaçları, yalnız yöneticiler ile bilimle uğraşanların değil, tüm yurttaşların gerçek anlamda aydın kafalı olmasıdır. Ütopya'lılar, sırf bu amaç uğruna, gereksiz tüketim malları yapmaktan kaçınıp, çalışma saatlerini ellerinden geldiği kadar kısaltırlar. Bilgilerini arttırmaya, okuyup yazmaya bol bol vakitleri olsun isterler. Çünkü onların değer yargılarına göre gerçek mutluluk, bilim ve sanatla zenginleşen insan düşüncesinin özgürce gelişmesinden başka bir şey değildir.

Ütopya'lıların eğitim alanında en büyük yenilikleri, öğrenimlerinin belirli bir yaşta bitmeyip, ömür boyu sürdürülmesidir. Ütopya'da sabahın erken saatlerinde çeşitli konularda dersler ve konferanslar veren, halka açık bir çeşit sabah üniversitesi vardır. Bu üniversiteye devam etmek, ancak bilimle uğraşanlar için zorunludur. Ne var ki, Ütopya'lıların büyük bir çoğunluğu bilgiye susamış olduklarından, kendi özel meraklarına göre seçtikleri öğretmenlerin derslerinden yararlanırlar.

Ütopya'lılar, kusursuz bir düzen kurmakla övünüp, dış dünyaya kapanan insanlar değildirler. Tam tersine, başka ülkelerin yönetimlerine, yasalarına, bilimlerine ve sanatlarına büyük bir merak duyarlar. Dünyayı görmüş gezmiş, akli başında yabancıları, adalarında sevinçle karşılayıp, onlardan bilgi edinmeye can atarlar. Ta eski çağlarda, gemileri bir fırtınada batan bir Romalıyla bir Mısırlı Ütopya'ya sığınmışlar, ölünceye dek de orada kalmışlardı. Ütopya'lılar, Roma ve Mısır bilim ve sanatı üstüne öğrenilecek ne varsa bu yabancıardan öğrenmişlerdi. Raphael'den de çok yararlanmışlardı. Onun eski Yunan uygarlığı üstüne anlattıklarını duyunca, More nasıl Hümanistlerin çalışmalarını heyecanla izlemişse onlar da büyük bir meraka kapılıp bu bilgili gemiciden Yunanca dersi alabilmek için, yalvarıp yakarmışlar, yöneticiler de onları desteklemişti. Bu Ütopya'lı Hümanistlerin birçoğu, olağanüstü bir çaba gösterip, üç yıl içinde Yunancayı bir güzel öğrenmişlerdi. Raphael, Ütopya'ya dördüncü kez gidişinde, bir yığın Yunanca kitap götürmüş, bu kitaplardan binlercesini bastırıp, halka dağıttırmıştı. Ütopya'lılar, ileride göreceğimiz gibi, Hıristiyan dinine karşı da ayrıca ilgi duymuşlar ve birçokları bu yeni dini benimsemişlerdi.

Ütopya'lılar, insanların kanını dökmek pahasına elde edilen zaferlerde şanlı bir yan görmediklerinden, bunlarla övünmeyi utanç verici bir davranış saydıklarından, dünyanın her bir yerinde hâlâ geçerli olan kahramanlık töreleri, hiç mi hiç geçerli değildir. Ütopya'lılar, kendi ülkelerini ya da dost bir ülkeyi savunmak için savaşa girmekten başka çare kalmadıysa, bu savaşı bedenleriyle değil, akıllarıyla yapmayı yeğ tutarlar. Gerçek yiğitlik onların gözünde budur. Aslanların, ayıların, yaban domuzlarının, kurtların, köpeklerin, yalnız bedenleriyle dövüşmesini bildiklerini; ama akıllarıyla dövüşebilen insanların, bu hayvanlardan daha güçlü olduğunu her zaman söylerler.

Para-savaş ilişkisini iyice kavramış olan, parayla düşmanlarını bir tek kez değil, birkaç kez alıp satabileceklerini de çok iyi bilen Ütopya'lılar, dış ülkelerle ticaret yaparak kazandıkları ve kendi yurtlarında hor görüp el sürmedikleri gümüşleri, altınları, savaşın pis işlerinde kullanırlar. Savaş ilan edilir edilmez, düşman ülkenin en kalabalık yerlerine, çarşı ve meydanlarına, gizlice yaftalar asarak, oranın kralını ve ileri gelenlerini öldürenlere, büyük para ödülleri vereceklerini bildirirler. Yaftalarda adı geçenleri öldürmeyip de diri getirenlere, bu ödüllerin iki katı verilecektir. Eğer düşmanları gelip Ütopya'lılara kendi istekleriyle teslim olurlarsa, ödüller onlara

verilecek, canları da bağışlanacaktır. Ütopya'lıların bu tür hileleri, düşmanları arasında güvensizliğin başlaması ve herkesin herkesten kuşkullanmasıyla doğal olarak sonuçlanır. Düşmanları arasına anlaşmazlık sokmak, onları iyice bölmek amacıyla, başka çarelere de başvururlar. Örneğin Ütopya'lılarla savaşmak isteyen kralın bir kardeşi ya da bir arkadaşı, Ütopya'lılarca kışkırtılarak, tahtta hak iddia eder, bu da bir iç çatışmaya neden olur. Kimi zaman da bol para harcayıp, iki düşman ülkenin birbirine girmesini, güçsüz düşüp savaştan vazgeçmesini sağlarlar. Ütopya'lılar, yalnız kendi yurttaşlarını değil, düşman ülkelerin yurttaşlarını da savaşın acılarından korumak isterler. Çünkü onların da isteyerek savaşmadıklarını krallarının ve yöneticilerinin azgın hırslarına kurban gittiklerini bilirler. Zaferlerin en şanlısı, kan dökülmeden elde edilen bir zaferdir ve akıl sayesinde gerçekleşebilen bu tür zaferleri, anıtlar dikerek görkemli törenlerle kutlarlar. Ütopya'lılar, savaşın akıl yoluyla önlenemeyeceğini anlayınca, kendi yurttaşlarının canını tehlikeye sokmaktansa, parayla kiralık asker tutmayı yeğlerler. Uygarlıktan yoksun, paraya düşkün ve kana susamış bir soy olan Zapolet'leri belirli bir ücrete karşılık savaşa sürerler. Gel gelelim aklın kurduğu hileler gibi, kiralık askerler de işe yaramaz da, yurtlarını korumak için savaşmaktan başka çare kalmazsa, o zaman Ütopya'lılar savaşır. Hem de kıyasıya savaşır. İsteksiz ya da korkak bir askerin, ordu içinde ne denli zararlı olduğunu, korkusunu başkalarına da aşılayabileceğini bildiklerinden, kadın erkek hepsi askerlik eğitimi gördüğü halde, ancak gönüllüleri savaşa gönderirler. İsteyen kadın, kocasıyla birlikte, isteyen yetişkin çocuk babasıyla birlikte savaşa gider. Hem herkesin daha candan, daha korkusuz çarpışması, hem de birbirini koruyabilmesi amacıyla, akrabaların ve yakın arkadaşların, savaş alanında yan yana olmaları sağlanır. Savaştan, evlilerin eşsiz, çocukların babasız, arkadaşların tek başına dönmeleri, büyük bir ayıp sayılır. Başkomutanın da, tüm düşmanlarının da öldürülmeyip tutsak alınmalarını yeğ tutarlar, çünkü düşman kanının bile gereksiz dökülmesine gönülleri razı değildir. Öç almak amacıyla düşman kentlerini yağma etmezler, yakıp yıkmazlar, atlarının nallarıyla düşman tarlalarının çiğnenmemesine bile özen gösterirler. Düşmanlarını yendikten sonra, onlara verdikleri tek ceza, savaşın tüm masraflarının ödetilmesidir. Ütopya'lıların savaşa karşı akla dayanan bu insanca tutumunu, din konusunu ele alışlarında da aynen görürüz. Bu kusursuz düzeni kuran Kral Utopus adaya ilk ayak bastığı sırada halk, din ayrılıkları yüzünden birbirine girmekteymiş. Bu bölücülük de, Utopus'un adayı ele geçirmesini kolaylaştırmış. Akıllı Utopus'un ilk işi, baskı yapmamak ve ülkede ikilik yaratmamak koşuluyla, her Ütopyalının istediği dine tapmakta özgürlüğünü yasalaştırmak olmuş. Belki de Tanrı,

kullarının ayrı ayrı dinlere inanmasını ister diye düşünen Utopus, bu yasa sayesinde yalnız kavgalarla kinlerin ortadan kalkacağını değil, dinsel duyguların daha sağlıklı bir biçimde gelişebileceğini ummaktaymış. Böylece Ütopya'da, hiçbiri hor görülmeven çeşitli dinler vardır. Kimi güneşe, kimi aya, kimi başka bir gezegene, kimi eskiden yaşamış, erdemıyla ünlü bir adama tapar. Ama Ütopya'luların büyük çoğunluğu, dünyayı yaratan tek bir Tanrı'ya inanır. 'Baba' ya da 'Mithra' adını verdikleri bu tek Tanrı, Ütopya'luların gözünde doğayla özdeşleşir ve dünyaya egemendir. Akılla dini hiçbir zaman birbirinden ayırmayan Ütopya'luların, falcılık yapıp geleceği önceden sezmek ya da yıldızların etkisine inanmak türünden boş inançları yoktur. Onların asıl inandıkları güç, her şeyin başı bildikleri Yüce Doğadır. Doğayla akli aynı şey saydıklarına göre, doğada aklın çözemeyeceği gizler olmaz. Ütopya'lılar için erdem, doğaya uyan bir yaşantıdan başka bir şey değildir. Böylece onlar, erdemli olmanın tek yolu doğaya göre yaşamak ve düşünmektir derken, akla göre yaşamak ve düşünmek gerektiğini aslında söylemektedirler. Akıl ise, ta eskiden kurulmuş herhangi bir dinin öğretisine, sonsuzluğa değin, körü körüne bağlı kalamaz.

Ütopya'da dinin en ilginç yanı, adanın en eski yasalarından biri olan "kimse dininden ötürü kötülenemez" yasasının tam anlamıyla uygulanmasıdır. Herkes, inandığı din uğruna, barışsever yöntemlerle propaganda yapmakta özgürdür. Ama başka bir dinden olanlara baskı yapmaya ya da küfretmeye kalkanlar, kıyasıya cezalandırılıp, Ütopya'dan ya sürülür ya da köle durumuna düşer. Çünkü Ütopya'lılara göre, bir insanın kendi dinsel inançlarını başkalarına zorla benimsetmeye yeltenmesi, çirkin bir zorbalıktan başka bir şey değildir. Üstelik en doğru din, er geç kendiliğinden öteki dinlere üstün çıkacağı için, zorbalık edenler, ülkede yanlış bir dinin yerleşmesi tehlikesini, candan benimsemiştir.

Tanrı'nın hiçbir canlı varlığın kanının dökülmesinden hoşlanmayacağına inanan Ütopya'lılar, dinsel törenlerinde hayvan kurban etmezler. Belirli bir dine bağlı olanlar, kendi evlerinde, aileleri arasında, o dine özel olarak tapabilirler. Ama ortaklaşa paylaştıkları tapınaklarda, durum değişir. Kandillerle, mumlarla aydınlanan; güzel kokulu buhurların, günlüklerin yakıldığı; çalgıların çalındığı, ilahilerin okunduğu bu tapınaklara beyazlar giyinip gelinir. Herkes tanrısını dilediği biçimde tasarlamakta özgür kalsın diye, tapınaklarda resimler, heykeller yoktur. Dünyanın tüm uluslarından ayrılarak, Ütopya'lılar, dinin bölücü yanları üstünde değil, birleştirici yanları üstünde

dururlar. Her dinin ortak amacı, tanrısal bir varlığı yüceltmek olduğuna göre, Ütopya tapınaklarında ancak bu tanrısal varlığa duyulan sevgi dile getirilir. Böylece değişik dinlerden insanlar birleştirilir. Törenin sonunda, kişisel dini ne olursa olsun, herkesin katılabileceği ortak bir dua okuyup, böylesine mutlu bir toplumda yaşayabildikleri için Tanrı'ya şükredilir. Ve Ütopya'lılar geleceğin olasılıklarına her zaman açık olduklarından, eğer kendi toplumlarından daha mutlusu varsa, Tanrı'nın bu konuda onlara yol göstermesini de dilerler. Ada halkını din açısından birleştiren tek inanç, yalnız bu ortak dua değildir. Ütopya'lıların tümü, beden öldükten sonra ruhun yaşayacağına inanır. Onları çağımızın sosyalistlerinden ayıran özelliklerden biri de bu inançtır. Ütopya'lılar, ruhun bedenle birlikte öleceğini sananları, insanı hayvan düzeyine indirmiş saydıkları için, böylelerine yöneticilik görevi vermezler. Ama gene de hoşgörülü davranıp cezalandırmazlar da onları, görüşlerinden vazgeçmeye de zorlamazlar. İkiyüzlülüğün her çeşidinden tiksinen Ütopya'lılar, bir kişinin korkudan düşündüklerini gizlemek zorunda kalmasını, inanmadığı halde inanır görünmesini istemezler. Hatta ellerinden geldiği kadar olumlu davranıp, günün birinde yola gelir umuduyla, ruhun ölümsüzlüğüne inanmayanların, rahiplerle ve bilge kişilerle özgürce tartışmasını doğru bulurlar. Ruhların yaşayacağına güvendiklerinden, çoğu Ütopya'lıda ölüm korkusu yoktur. Varlığına inandıkları öteki dünyaya, sevinç ve umut içinde göçerler. Bir yakını öldü diye, hiç kimse ağlayıp sızlanmaz. Ölenin cenazesi, güle oynaya, neşeli şarkılarla kaldırılır. Ütopya'lılar, ancak ölümden korkanlar için yas tutarlar. Ancak böyleleri sessizlik ve gözyaşları içinde toprağa verilir. Ütopya'lılara gelince, onlar, Tanrı'ya da, ruhun ölümsüzlüğüne de inanmasına inanırlar ama mutluluğu bu dünyada ve hemen isterler.

Thomas More, kitabını Ütopya'nın bir övgüsüyle bitirir: "Gerçek 'commonwealth', yani halkın refahını sağlayan devlet biçimi, ancak Ütopya'da bulunur. Ütopya'dan başka yeryüzünün hiçbir yerinde, ne böylesine erdemli insanlar, ne de böylesine kusursuz bir toplum vardır. Bunun tek nedeni de özel mülkiyetin yasaklanması, her şeyin ortaklaşa paylaşılmasıdır. Öteki ülkelerde, sözde halkın yararına söylevler veren yöneticiler, aslında kendi çıkarlarından başka bir şey düşünmezler. Yönetilenlere gelince, ulusal servet eşitlikle bölüşülmediği için, ne denli bolluk olursa olsun, kendi geleceklerini güvence altına alamazlar, er geç açlıktan öleceklerini bilirler. Bu yüzden de öteki yurttaşları değil, kendilerini düşünmek zorunda kalırlar. Oysa Ütopya'da, hiç kimsenin parası, toprağı, malı yoktur ama geçim derdi de yoktur. Yaşlanıp çalışamaz hale gelince

nasıl yaşayabileceğini düşünmeden, çoluğunun çocuğunun geleceğine güvenerek, ancak orada insanlar mutlu olabilir. Ütopya düzeni, yalnız yoksulların değil, zenginlerin de yararınadır aslında. Çünkü bu mutlu düzende onlar da mutlu olurlar, korkularından, kaygılarından, ‘altın çuvallarında boğulmaktan’ kurtulurlar”. (More,2000,64)

2.2.5. Ütopya’da Geçen Hukuka ve Devlete Dair Kavramlar

Eski Yunandan etkilenen More’un devleti, demokratik bir devlettir. Kendi çağının yönetimini eleştirir ve eksikliklerinin nasıl düzeltilebileceğini göstermek ister. Ayrıca devletin bir kurum olduğunu, bu kurum içinde alınan kararların kişisel olmadığını kurultay kavramıyla vurgulamak ister. Kitapta bunu şu sözlerle açıklar; “Ütopya devletinin yönetimi, demokratik bir düzen üstüne kuruludur. Her kentte, otuzar aile yılda bir, gizli oyla bir yönetici seçer. Bu yöneticiler de, halkın gösterdiği dört aday arasından, gene gizli oyla, Kent başkanını seçerler. Halk, Kent Başkanını beğeniyorsa, onu değiştirmek zorunda değildir. Ama başarılı olmayan yönetici gelecek yıl seçilmez. Kent başkanlarından oluşan bir kurultay, ülkenin durumunu gözden geçirip kararlar almak üzere her üç günde bir, gerekirse her gün, toplanır. Halka zarar verebilecek herhangi bir kararın alınmasını önlemek amacıyla, Kurultay üyelerinin toplantı yeri dışında gizlice bir araya gelmeleri yasaktır. Bu yasağa uymayanlar, ağır cezalara çarptırılır. Kurultay üyelerinin iyice düşünüp taşınmadan, duygularına kapılıp kararlar vermelerinin; ya da halkın yararlarını unutarak kendi kişisel görüşlerinin ağır basmasını önlemenin de çaresi düşünülmüştür. Önemli bir sorunla karşılaşınca, hemen o gün bir karara varılmaz. Söz konusu sorun, ancak üç ayrı toplantıda tartışıldıktan sonra bir karara bağlanır. Ütopya’da bir çeşit senato sayılabilecek ikinci bir kurultay da vardır. Başkentte toplanıp ülke sorunlarını görüşmek üzere, 54 kentin her birinden seçilmiş, görmüş geçirmiş, üç yaşlı başlı kişiden oluşur bu ikinci kurultay.” (More,2000,50)

Yurttaşların ekonomik açıdan eşitliği üstüne kurulduğu için, gerçek anlamda bir demokrasi yönetimi olan Ütopya’da, bu eşitliğin bir simgesi olarak, herkes bir örnek giyinir. Ancak kadınlarla erkeklerin, bekârlarla evlilerin kılıkları arasında bazı küçük ayrımlar vardır. Yöneticiler ve din adamları da, tıpkı öteki Ütopya’lılar gibi giyinirler. Kışın da yazın da giyilebilen bu giysilerde hem güzellik hem de rahatlık aranır. More burada demokrasinin sadece devlet yönetiminde alınan kararlarla olmadığını günlük yaşamda da demokrasinin gerekliliğine dikkat çekmek için kıyafet konusuna değinir.

Ayrıca burada 16. yy. Avrupa'sında sınıfların kıyafetle değerlendirildiğini belirtmek ister. Yani kıyafeti okuyarak bir kişinin hangi sınıfa dâhil olduğunu bilebilen 16. yy. Avrupa'sının bu aşırı ayrımcılığının eleştirisidir tek tip kıyafet.

More hukuk adamı olmasının vermiş olduğu bir tutumla Ütopya'daki yasaları sınırlandırır; çünkü bu toplumun üyeleri hem kusursuz bir biçimde eğitilmiş ve örgütlenmiş, hem de özel mülkiyet olmadığı için, neyin kimin malı olduğunu saptamaya çalışan ve Avrupa'da yıllarca süren davalara ve bunlarla ilgili yasalara gerek yoktur. “Ütopyalılar bir insanın, ya okuyamayacağı kadar çok, ya da anlayamayacağı kadar şaşkıncu ve karanlık yasalarla bağlanmasını, hak ve adalete aykırı bulurlar. Onun için yöneticiler, çok az sayıda olan yasaları ilkin iyice kavramasına ayrıca özen gösterirler. İnsanlar da bu yasaların doğruluğuna inandıkları için, bunlara karşı koymayı akıllarının ucundan bile geçirmezler. ‘Baba’ adını verdikleri ve onlara gerçek bir babanın sevecenliği ve anlayışıyla davranan yargıçlara sonsuz bir güven beslerler. Herkesin kendi kendini savunması daha doğru sayıldığından, mahkemelerde avukat yoktur. Avukatların olmayışı ve yasa sayısının azlığı sayesinde, çeşitli yasal hileler ve yasaların kötü amaçlar uğruna kurnazca yorumlanması da önlenmiş olur. Ütopya adaletinin bir ilginç yanı da, bir suçu düpedüz işlemekle yalnız tasarlamak arasında hiç ayırım gözetilmemesi ve bir suçu tasarlayanların o suçu işlemiş gibi ceza görmeleridir: Ütopyalılar ‘Kötülük yapmak isteyen, sadece karşısına bir engel çıktığı için bu kötülüğü yapmamışsa niçin suçlu sayılmasın?’ diye düşünürler.” (More,2000,50)

“Kusursuz bir düzende eğitilmelerine, geçim dertleri olmayışına, toplumun onlara verdiği güven duygusuna ve yasaların doğruluğuna karşın, gene suç işlemenin yolunu bulanlar, cezaların en ağırına çarptırılıp, köle olurlar. Suçluluklarının utanç verici simgesi olarak boyunlarında altın zincirler taşıyan bu kölelere verilen tek ceza da, yenilecek hayvanları kesip yıkamak gibi zahmetli ve ağır işleri görmeleri ve başkalarından daha fazla çalışmalarıdır. Ele geçirdikleri savaş tutsaklarına bile köleliği fazla onur kırıcı bir ceza bulan Ütopya'lılar, yabancı ülkelerde suç işleyenleri ara sıra köle olarak satın alırlar. Ütopya'lı olup da suç işleyenlere bir hayli sert davrandıkları halde, bunlara karşı öyle olumlu ve insanca bir tutumları vardır ki, yabancı ülkelerin kimi yoksulları, kendi yurtlarında sözde özgür yaşayacaklarına, Ütopya'da köle olmayı yeğ tutarlar. Ütopya'lılar, böylelerine ayrıca iyi davranırlar, nerdeyse, kendi yurttaşlarına gösterdikleri saygıyı gösterirler. Aralarından kendi ülkesine dönmek

isteyen biri çıkarsa –binde bir olur böyle bir durum- ona gereken para yardımı da yapılır.” (More,2000,50-51)

Onaltıncı yüzyıl İngiltere'sinde, bir lokma ekmek çalan zavallılar bile asılırken, Ütopya'da ölüm cezası pek seyrek uygulanır. Ütopya'lılar, biri suç işledi diye onu öldürmenin, hem bu adama haksızlık olduğuna, hem de topluma bir yarar sağlamadığına inanırlar. Köle durumuna düşüp özgürlükten yoksun kalmak ise, bir suçlu için ölümden beter bir cezadır, acıların en korkuncudur. Üstelik bir köle, hem topluma yararlıdır, hem aynı suçu bir daha işlemesin diye örnek olur başkalarına, hem de günün birinde yola gelip doğru dürüst bir insan olması olanağı vardır. İşte bu yüzden bir köle, artık pişman olduğunu, iyiliğe doğru yöneldiğini, davranışlarıyla kanıtlarsa, ya başkanın ya da halkın isteği üzerine kölelikten kurtulabilir. Ancak bir türlü yola gelmeyen, suç üstüne suç işleyen köleler, kudurmuş bir vahşi hayvan sayılıp ölüm cezasına çarptırılır.

2.3. T. Campanella ve Güneş Ülkesi

2.3.1. T. Campanella'nın Hayatı

Campanella, 5 Eylül 1568'de İtalya'da Calabria bölgesinde Stilo kasabasında dünyaya geldi. Daha küçük yaşta, üstün zekâsı ve okumaya olan aşırı tutkunluğuyla dikkat çekti. Onüç yaşında çeşitli konularda şiirler yazıp, uzun uzun söylevler verdi. Onbeş yaşında Cosenza Dominiken manastırına girdi ve orada Aquino'lu Saint Augustinus'un *Somma Theologica*'sini defalarca okudu. Çok geçmeden manastırda okumadığı yapıt kalmadı. Bilgiye olan susuzluğunu bir şiirinde şöyle dile getirmiştir: “Dünyanın bütün kitapları kafamın açıklığını doyuramaz. Neler neler okumadım! Ama yine de zihnimin açıklığından ölüyorum. Kavrayışım arttıkça, bilgim eksiliyor...”(Campanella,1996,8)

Dinsel konulardan kısa zamanda bıkan Campanella, kendini felsefeye verdi. Büyük İtalyan filozofu Telesio'da, aradığı önderi buldu. Doğruyu kitaplardan çok, doğanın gözleminde arayan Telesio, Aristoteles'in bütün bir çağı etkileyen felsefesine karşı doğa felsefesini savunuyordu. Bu amaçla da *Academia Telesiana* adıyla bir felsefe derneği kurmuştur. “Telesio'nun temel düşüncesi şuydu: ‘Bilim soyut kavramlardan değil, gerçek varlıklardan yola çıkmalıdır. Deney, bilimin başvurması gereken temel yöntemdir’”. (Campanella,1996,8)

Campanella yirmi iki yaşında ilk yapıtını yazdı. Bu, Telesio'yu, düşmanlarına karşı savunmak ve Aristoteles felsefesini çürütmek amacıyla kaleme aldığı “Philosophia Sensibus Demonstrata” adlı eseridir. Yapıt, cizvitlerin saldırısına uğradı. Sapkınlık ve büyücülükle suçlanan Campanella, Papa'nın emriyle Cosenza'dan ayrılıp Stilo'ya dönmek zorunda kaldı. Stilo manastırında boş vakitlerini okumak, bilgisini arttırmakla değerlendiren Campanella, çok geçmeden, bu dar ve karanlık hapisneden kaçtı. On yıl, İtalya'yı baştanbaşa dolaştı. Venedik'te Galile'yle, daha birçok tarihçi ve filozofla tanışmıştı. Uğradığı yerlerde, alışılmış düşüncelerle, kör inançlarla savaştı. İtalya'nın hemen bütün büyük kentlerini gördükten sonra, savaşkan ve kararlı olarak, Stilo'ya döndü.

Campanella'nın hayat dramı burada başladı. 1600'lerde bütün Güney İtalya, İspanya'nın bir sömürgesi haline gelmişti. Özellikle Calabria bölgesi, din adamlarının elinde daha da yoksullaşmıştı. Bir yandan engizisyon vahşeti, bir yandan yoksulluk, toplumsal istemlere yol açmaktaydı. Kültür merkezleri olan kitaplıklar ve akademiler kapatılmıştı. Özgür düşünce ancak manastırlarda barınabiliyordu. Yurdunu İspanyol boyunduruğundan kurtarmayı düşünen Campanella bir ayaklanma tertiplemeye başlamıştı. “Pietro Ciannone, Napoli Tarihi adlı yapıtında bu ayaklanma için şunları söylüyordu: ‘Campanella yeni düşünceleri, özgürlük ve cumhuriyet tasarılarıyla az kalsın Calabria'nın altını üstüne getirecekti. Krallıkları yeni bir düzene sokmaya, toplumları yönetecek anayasalar koymaya kadar ileri götürmüştü.’”(Campanella,1996,9) Herhalde, Campanella, sonradan hapiste yazacağı Güneş Ülkesi'nin toplum düzenini daha o zamandan tasarlamış, politik ayaklanmayı, daha önceki sapkın tarikatların yaptığı gibi, toplumsal bir reformla tamamlamaya kalkmıştı.

Papa Paulus V, Urbanus VII, Bacon ve Richelieu gibi, astrolojinin özel etkilerine inanan Campanella, yıldızlardaki birtakım belirtilere bakıp, yeryüzünde, özellikle Napoli krallığında ve Calabria'da devrimler olacağını söylüyordu. Dinsel ve toplumsal alanda gerekli saydığı yenilik düşüncelerini birçok manastır rahiplerine benimsetmişti. Birçok vaiz halkın arasına girip, özgürlüğe kavuşmak, parayla insan kanı akıtan, yoksulları ezen kral adamlarının işkencelerine son vermek için halkı birleşmeye çağırdılar. Napoli'li birçok soyluyla birlikte bir hayli piskopos da bu ayaklanmayı destekliyordu. Bu ara, bir Türk donanmasının yardımı da sağlanmıştı. Ayaklanma, önceden haber

alınarak önlenmiş ve bir Türk gemisine kaçmak üzere anlaştığı bir kayıkçıyı bekleyen Campanella, bir kulübede yakalanarak Napoli'ye götürülmüştü. Atıldığı hapis hanede korkunç işkencelere uğramıştı. “Atheimus Triumphatus” adlı yapıtının önsözünde Campanella, çektiği işkenceleri anlatıyordu. İşkenceden yaklaşık iki yıl sonra yargıç önüne çıkarılan Campanella bunu şöyle anlatır: “Önce bana: ‘Öğrenmediğin şeyi nasıl bilebilirsin? Şeytan mı var senin emrinde?’ diye sordular. Ben de: ‘Bildiklerimi öğrenmek için, sizin içtiğiniz şarapların on misli kandil yağı harcadım’ diye karşılık verdim. Beni “Üç Düzmece” adlı kitabı yazmakla suçladılar. Oysa ben daha dünyaya gelmeden bu kitap basılmıştı. Beni Demokritos'un düşüncelerini benimsemekle, kiliseye karşı düşmanca duygular beslemekle, din kurallarının dışına çıkmakla suçladılar. Güneş'te, Ay'da ve yıldızlarda devrimleri haber veren belirtileri ileri sürüp ayaklanmalar hazırlamakla, dünyayı sonsuz ve bozulmaz gösteren Aristoteles'e karşı çıkmakla suçladılar. Bütün bunlardan ötürü beni, havasız, ışısız bir izbeye tıktılar.” (Campanella,1996,11)

Campanella'nın 27 yıl süren hapis hayatı 1626'da sona erdi. İspanya kralı Philip III'ün ölümünden sonra (1621), Papa Urbanus VIII'in beş yıl süren çabasıyla, serbest bırakılıp Roma'ya gitti. Çok geçmeden, pusuda bekleyen düşmanlarının saldırısına uğradı ve Fransız elçisinin yardımıyla Fransa'ya kaçtı. Kardinal Richelieu ve Louis XIII'den yakınlık ve yardım gören Campanella, ömrünün geri kalan kısmını Paris'te Dominiken manastırında sessiz ve rahat geçirdi. 1639'da, yetmiş bir yaşında öldü.

2.3.2 T. Campanella'nın Eserleri ve Düşünceleri

Campanella'nın yaşadığı dönemde kültür merkezlerinin kapatılıp, kitapların sadece manastırlarda okunması ve engizisyon mahkemelerinin varlığı özgür düşüncüyü engellemiştir. Bu durumdan etkilenen Campanella düşüncelerini ne kadar özgürleştirmeye çalışsa da döneminin mutlakiyetçi yapısından esinle eserlerini oluşturmuştur. Lirik şiirlerini bir araya getirdiği *Scelta* (1622; Seçmeler), *Metafisica* (1638; Metafizik) ve *Theologia* (1613-1614; İlahiyat) Campanella'nın bilinen eserlerinden bazılarıdır.

2.3.3. Dönemin Siyasi, Sosyal ve Kültürel Yapısı

T. Campanella'nın yaşadığı dönem, Avrupa Katolik dünyasının parçalanmaya başladığı, modern dünyayı hazırlayan politik, ekonomik ve kültürel olayların ortaya çıktığı günlere rastladı. Daha XIV. ve XV. yüzyıllarda, Katolik kilisesinin katı dogmalarına, büyük ve haksız zenginliğine, derebeylik düzeninin kötülüklerine karşı, çeşitli tarikatların önderliğinde, yer yer baş gösteren ayaklanmalar Avrupa'yı baştanbaşa saran bir nitelik kazanmıştı. Bir yandan kilisenin, bir yandan da krallık kuvvetlerinin bastırıp ortadan kaldırdığı bu tarikat ayaklanmaları, başka başka yerlerde, başka adlarla yeniden örgütlenip harekete geçiyordu. Bohemya'da uzun süre etkin olan Picard'lar ya da Adamist'ler, İtalya, Fransa ve Almanya'da "insanın bu dünyada mutlu olmasını" isteyen Beggard'lar, İngiltere'deki Wyclif'çiler, Orta Avrupa'daki Hus'cular bunlardan bazılarıydı. Bütün bu tarikatlar, dinsel yenilikler yanında, daha haklı bir toplumsal düzen kurma çabası içindeydiler. Hus'cuların bir kolu olan Taborit'ler, dinsel törenlerin birçoğunu atmamakla kalmıyor, din reformunu mal ortaklığına dayanan toplumsal bir devrimle tamamlamak istiyorlardı. 1600'lerde bütün Güney İtalya, İspanya'nın bir sömürgesi haline gelmişti. Özellikle Calabria bölgesi, din adamlarının elinde daha da yoksullaşmıştı. Bir yandan engizisyon vahşeti, bir yandan yoksulluk, toplumsal istemlere yol açmaktaydı. Kültür merkezleri olan kitaplıklar ve akademiler kapatılmıştı. Özgür düşünce ancak manastırlarda barınabiliyordu. "İşte, Campanella bu toplumcu görüşten, bu devrimci ilkelerden yola çıkarak 'Ben doğacak yeni sabahların çan sesiyim' diyordu. Ne yazık ki, ufukta beliren bu yeni sabahı göremeyecekti. Ama onun adı, felsefede ve sosyal doktrinler tarihinde, bir müjdecisi olarak yaşayacaktır." (Akt. V. Günyol,1996,7-8)

2.3.4. T. Campanella'nın Güneş Ülkesi Kitabı Hakkında

Campanella, kitabında bir denizci ile bir tarikat üyesi arasında geçen konuşmaları sunar bize. Bu denizci Colombo'nun kılavuzlarından Cenovalı bir kaptandır. Fakat bu Colombo'nun Kristof Kolomb'la ilgisi olmadığı iddia edilir. Tarikat üyesi ise kutsal topraklarda hastalanan hacılara bakmak için kurulmuş bir kuruma bağlıdır. Kudüs'te Sen Jan diye tanınır bu tarikat. Bu kuruma bağlı kişilere ise Ospitalario denir. Güneş Ülkesi, Cenovalı kaptanın ağzından anlatılır.

Geniş bir ovanın ortasında yükselen bir tepe düşünün. İşte, kentnin büyük parçası bu tepenin üzerinde kurulmuş. Ama kat kat çemberleri tepenin eteğinde öylesine uzaklara

yayılmış ki, çapı iki-üç, bütün çevresi de yedi mili bulmakta. Kent yedi halkaya ya da çembere bölünmüş. Bunların her biri yedi gezegenden birinin adını taşıyor. Çemberler birbirine dört ayrı yolla bağlanmış. Her yol da bir kapı ile sona eriyor. Her kapı dört yönden birine bakıyor. Ayrıca öyle kurulmuş ki bu kent, her kim birinci duvar çemberini yaracak olsa, ikincisini yarabilmek için iki kat, üçüncüsü için daha çok çaba sarf etmesi, bütün kenti ele geçirmek içinse yedi kez saldırması ve her seferinde gücünü artırması gerekir. Çünkü burçlar, kuleler ve hendeklerden başka türlü savaş ve savunma araçlarıyla bezenmiştir.

Birinci çemberin duvarlarına, matematik ve geometri ile ilgili şekiller çizilmiştir. Sayıları, Archimedes ve Eukleides'in daha önce bulduklarından fazladır. Resimlerin boyu duvarın genişliği ile orantılıdır ve her birinin altında, birer dize halinde, açıklamalar, tanımlamalar, önermeler yer almaktadır. Aynı çemberin dış duvarlarında dünya yuvarlağının bütün ayrıntılarıyla tam bir resmi, bir de her ülkenin haritası görülür. Haritalarda, bu ülke halklarının töreleri, yasaları, ataları ve güçleri ile ilgili kısa açıklamalar vardır. Çeşitli ulusların alfabeleri, Güneş Kent alfabetesinin üstünde yer almaktadır.

İkinci çemberin, iç kısmında, değerli değersiz çeşitli taşların, madenlerin resimleri ile birlikte asılları da yer almaktadır. Hepsinin altında da ikişer dizelik açıklamalar yazılıdır. Çemberin dış kısmındaysa, yeryüzünün bütün denizleri, nehirleri, gölleri, pınarları, bir de şarap, bağ ve çeşitli içkilerin özellikleriyle kaynakları gösterilmiştir. İki-üç yüzyıldan kalma, hemen hemen bütün hastalıklara birebir gelen çeşitli ilaçlar şişeler içinde kemerlerin üstündeki duvar oyuklarına yerleştirilmiştir. Altlarında kısa dizeler bulunan birtakım resimler yağmur, dolu, kar, şimşek ve hava ile ilgili başka şeyler üstüne bilgi vermektedir.

Üçüncü çemberin iç duvarları ağaç ve bitki türlerinin resimleriyle donatılmıştır. Bazı bitkiler toprak saksılar içinde kemerlerin dış kısımlarına yerleştirilmiştir. Bunların nerelerde yetiştiği, özellikleri, ne gibi hastalıklarda deva olarak kullanıldıkları yazılıdır. Ayrıca insan bedeninin çeşitli kısımları, deniz ürünleriyle olan benzerlikleri de yazılıdır. Aynı çemberin dış duvarlarında bütün balık türleri -nehir, göl, deniz balıkları- resimlerle gösterilmiştir. Her türün soyu soppu, niteliği, yaşayışı, üreyişi, huyu suyu, ne işe yaradığı bir bir anlatılmıştır. Bu duvarda bütün yer ve gök nesnelерinin doğa ve sanat ürünleriyle

olan benzerlikleri belirtilmiştir. Piskopos, Zincir, Zırh, Çivi, Yıldız adı verilen ve her gün yöremizde gördüğümüz başka nesnelere benzetilen balıklarla karşı karşıya gelmek şaşkınlık yaratıyordu. Daha görülecek neler neler vardı; denizkestaneleri, istiridyeler, midyeler, sular dünyasının görülmeye değer nesi varsa hepsi bir bir, güzel ve açıklayıcı resimlerle karşımıza konmuştu.

Dördüncü çemberin iç duvarlarında, çeşit çeşit kuşlar, özellikleri, yaşayışları, renkleriyle, canlandırılmış. Beni en çok şaşırtan şey, orada sahici bir Anka Kuşu görmek oldu. Dış duvarlarda, bütün sürüngenler, yılanlar, ejderhalar, kurtlar, böcekler, karasinekler, sivrisinekler, kelebekler, sümüklü böcekler vb. türlü özellikleriyle yer almış. Bu sayısız resimler, bu hayvanların gerçekte, aklımızın almayacağı kadar çok olduğunu göstermektedir. Beşinci çemberin iç duvarlarını yeryüzünün daha gelişkin hayvanlarının resimleri süslemektedir. Altıncı çemberin iç duvarında zanaatlar, sayısız araçlar, çeşitli uluslardaki kullanılışlarıyla ayrı ayrı gösterilmiş. Altlarına da bulucularının adları yazılmış. Dış duvarı, bilim, savaş ve yasa işlerinde ün salmış üstün zekâların resimleriyle donatılmış: Musa, Orisis, Jüpiter, Merkür, Lykurgos, Pompilius, Pythagoras, Zamloxis, Solon, Charondas, Phorcmeus ve daha niceleri bir bir yer almışlar orda. Daha kimler yok ki! Muhammed bile var aralarında. Ama Güneş Kentliler ona pek büyük bir saygı beslemiyorlar, sahte, kötü bir yasacı gözüyle bakıyorlar ona. İsa'nın ve on iki havarinin resimlerini en yükseğe asmışlar. Güneş Kentliler havarileri öbür insanlardan üstün tutuyor, onlara yüce insanlar gözüyle bakıyorlar. Sezar'ın, İskender'in, Phrrhus'ün ve Annibal'in resimleri de yükseklerle asılmış. Barışta ve savaşta ün salan, özellikle Romalı kahramanların resimleri daha aşağıda yer almaktaydı.

Birbirine benzeyen düzlükler ve konakları kuşatan sütunlu galerilerle süslü çifte duvarlar arasından yürüyerek Kent'in son çemberine varılır. Tepenin doruğunda, geniş bir düzlüğün ortasında, usta elinden çıkmış büyük yuvarlak bir tapınak yükselmektedir.

Bu ülkenin insanları Hindistan'dan gelmişler. Ülkeyi kasıp kavuran büyücü rahiplerin, haydutların ve zorbaların elinden kaçmışlar, filozofça ve ortak bir toplum kurup yaşamaya karar vermişler. Doğdukları ülkede kadınlar ortak olmadığı halde, onlar arasında anlatacağım biçimde bir ortaklık vardır. Onlarda her şey ortaktır. Paylaşma işini yöneticiler görür. Kent'in en büyük yöneticisi bir başrahiptir. Halk ona Hoh der.

Biz olsak Metafizikçi derdik. Gerek dünya işlerinin, gerek ahret işlerinin başı odur. Yetkisi mutlaktır. Verdiği yargılar kesindir, kimse ona ses çıkaramaz. Metafizikçi'nin Pon, Sin ve Mor adlı eşit yetkide üç yardımcısı vardır. Bizim dilimizde bunlara Güç, Akıl ve Sevgi diyebiliriz. Güç, barış ve savaşla ilgili bütün işleri yönetir. Askerlik işlerinde Metafizikçi'den sonra en yüksek yetkili odur. Belli başlı görevleri, subaylarla askerlere kumanda etmek, ordunun bütün silâh, cephane ihtiyaçlarını sağlamak, tahkimat yaptırmak, saldırılar hazırlamak ve buna benzer her çeşit işleri yönetmektir. Metafizikçi'nin üç yardımcısından biri olan Sevgi, Güneşlilerin üreme işini düzenlemekle görevlidir. Başlıca işi, kadınla erkeğin kusursuz bir soy yetiştirecek yolda birleşmelerini sağlamaktır. Güneş Kentliler, köpek ve at soyunun gelişmesine büyük önem veren, ama insan soyunun gelişmesine pek aldırmaz etmeyen bizlerle düpedüz alay ediyorlar. Böylece, çocukların eğitimi, hekimlik, eczacılık, tarım işleri, meyvecilik, hayvancılık, bir kelimeyle, yiyip içme, giyim kuşam, cinsellikle ilgili ne varsa, hepsi Sevgi'nin yönetimi altındadır. Kendisine bu konuda kadın-erkek birçok görevli yardım etmektedir. Serbest mesleklerin, el zanaatlarının, bilim işlerinin, bilim adamlarının, eğitim işlerinin, okulların yönetimi Akıl'ın görevleri arasında yer alır. Bilimlerin başındaki uzmanlar onun buyruğu altındadırlar: Bu uzmanlar sırasıyla şunlardır: astrolog, kozmograf, matematikçi, geometrici, tarihçi, ozan, mantıkçı, söz ustası, gramerci, hekim, fizyolog, politikacı, ahlâkçı... Bilgi adı verilen bir tek kitapta bütün bilimler şaşırtıcı bir açıklıkla özetlenmiştir. Bu kitap halka, Pythagoras'cı yönetime göre okunur.

Güneş Kent'te bütün diller öğrenilmiş. Dünyanın dört bir yanına devamlı kâşifler, elçiler salar, çeşitli ulusların törelerini, yönetim yöntemlerini, yasalarını, tarihlerini, iyi ve kötü yanlarıyla öğrenirlermiş. Bütün bu bilgileri kendi ülkelerinde uyguladıkları ve bundan zevk duydukları açıkça görülüyordu. Bu arada, Çinlilerin barutu ve basımcılığı bizden önce bulduklarını da öğrendim. Güneş Kent'te bu sayısız resimleri açıklamak ve taşıdıkları anlamı öğretmekle görevli öğretmenler var. Gencecik çocuklar, daha on yaşına basmadan bu çeşitli bilimlerini, hatta bu bilimlerin tarihini, hiç güçlük çekmeden, âdeta oyun oynarcasına öğreniyorlar. Bununla birlikte, bilimler, şerefler ve dünya nimetleri öylesine dağıtılmıştır ki, kimse bunları başkasının zararına ele geçirmeyi düşünemez. Onlara göre, insanın bir evi, bir karısı, kendi çocukları oldu mu, mal mülk derdine düşer. Bencillik bundan doğar. Oğlumuzu yükseltmek, zengin etmek ve miraslara kondurmak için halkın varını yoğunu elinden alırız. Paramızla, gücümüzle

başkalarını buyruğumuz altına alınca, ya da güçsüz, yoksul ve tanınmış bir ailedensek, cimri, hain ve ikiyüzlü oluruz. Güneş Ülkeliler bencilliğin amacını ortadan kaldırmakla onu yok etmişler ve yerine ortak yaşama sevgisini koymuşlardır.

Bir defa, hiç kimse başkasından herhangi bir hediye alamaz. Çünkü toplum ona ihtiyacı olan ne varsa hepsini sağlamaktadır. Yöneticiler de kimsenin, hak ettiğinden fazlasını almamasına dikkat ederler. Herkes neye ihtiyacı varsa onu alır. Dostluk, Güneş Kentlilerin gerek savaş ve hastalık gibi hallerde birbirlerine gösterdikleri yakınlıkta, gerekse bilimsel çalışmalarda, bilgi ve öğüt yoluyla birbirlerine yaptıkları karşılıklı yardımlarda açıkça gösterir kendini. Aynı yaştaki Güneşliler birbirlerine kardeş derler. Yirmi ikisini aşanlara baba, bu yaştan aşağı olanlara da oğul denir. Yöneticilerin belli başlı işlerinden biri de, kardeşlerin birbirine haksızlık etmemesine özen göstermektir.

Bizde ne kadar erdem adı varsa, Güneş Ülkesi'nde de o kadar yönetici adı vardır. Örneğin, Büyüklük, Cesaret, Namus, Cömertlik, Çalışkanlık, Tokgözlülük (ve daha başka) adlar taşıyan yöneticiler vardır. Kim çocukluğunda, okulda bu erdemlerin birine en fazla eğilim gösterirse, bu göreve seçilir. Hırsızlık, adam öldürme, ahlâksızlık, uygunsuz çiftleşme gibi suçların ne olduğunu bilmezler. Onların birbirlerine yükledikleri suçlar nankörlük, kötülük, nezaketsizlik, tembellik, asık yüzlülük, huysuzluk, hafiflik, dedikoduculuk ve yalancılıktır. Hele yalancılık onlar için vebadan beterdir. Bu suçların cezası, yargıçların uygun görecekları bir süre, ortak sofradan uzaklaştırılmak ve kadınsız bırakılmaktır.

Kadınlarla erkeklerin kılığı hemen hemen aynıdır. Yalnız kadınların dizleri kapalı, erkeklerinki açıktır. Bu giyim savaşa daha elverişlidir. Erkek ve kız çocuklar, hiçbir ayırım yapılmaksızın, her türlü zanaat eğitiminden geçerler. Bir yaşla üç yaş arasında bütün çocuklar duvarlardaki resimler ve yazılar önünde dolaşarak hem alfabeyi, hem okumayı öğrenirler. Çocuklar dört bölüğe ayrılırlar. Her bölüğün başında, çocukları çekip çeviren bir başkanla, yaşlı bir öğretmen bulunur. Bunlar her işte ve her bilgi alanında denenmiş, dürüst kimselerdir.

Bir süre sonra, çocuklar, güçlenip kuvvetlensinler diye, güreşe, koşuya, disk atmaya ve başka beden hareketlerine alıştıdırılırlar. Yedi yaşına kadar ayakları çıplak, başları açık gezerler. Daha sonra, çeşitli zanaatları öğrensinler diye, çocuklar bölük bölük, aşçı,

marangoz, kunduracı, demirci ve resim atölyelerine götürülerek, hangi zanaata eğilimleri olduğu, nelerden hoşlandıkları öğrenilir. Yedi yaşındaki çocuklar, duvarlardaki yazılardan matematik kavramlarını öğrendikten sonra, doğa bilimlerini okumaya başlarlar. Bu dersleri dört ayrı öğretmen verir. Her ders dört saat sürer ve bu süre içinde her bölüm bütün dersleri görmüş olur. Çünkü çocukların bir bölümü beden eğitimi yaparken, bir başka bölümü de kamu hizmetlerinde çalışır, bir başkası da yalnız okuma yoluyla bilgilerini arttırır. Bu dersleri görüp öğrenenler, daha zor konulara geçer, matematik, tıp ve başka bilimlere başlarlar. Öğrenciler arasında durmadan bilimsel tartışmalar, yarışmalar tertiplenir. Zamanla, filân bilim dalında ya da falan zanaat kolunda kendilerini gösterenler, bu bilim ya da zanaatın yöneticiliğine getirilirler ve artık herkes onlara usta gözüyle bakar. Tarım ve hayvancılık, gözlem yoluyla öğretilir. Öğrenciler öğretmenleriyle birlikte tarlalara gidip iş yöntemlerini incelerler. İçlerinden en çok beğenilen ve saygı görenler, birçok zanaat ve meslekten anlayan ve bunları en büyük başarıyla uygulayanlardır.

Öbür yöneticileri, en büyük dört yönetici (Metafizikçi, Güç, Akıl ve Sevgi) ile her görevin özel öğretmeni seçer. Bu öğretmen kimin şu ya da bu erdemden, şu ya da bu sanattan hangisini öğrenebileceğini herkesten daha iyi bilir. Onları Yöneticiler Kurulu önerir. Bu öneriye karşı, ya da bu öneriden yana bir diyeceği olan söz alıp konuşur.

Metafizikçi olabilecek kimsenin, cumhuriyet olsun, krallık olsun, bütün devletlerin yasalarını, devlet biçimlerini, geleneklerinin ve dinlerinin tarihlerini derinlemesine bilmesi gerekir. Ayrıca, yasa koyanları, sanatları geliştirenleri adlarıyla bilmesi gerektiği gibi, yerde ve gökte olup bitenlerden de haberi olacak. Bütün mekanik sanatlar konusunda bilgisi olacak (pratik bilgi aranmadığına göre, yukarıda sözünü ettiğimiz adlarla bu sanatların her biri iki günde öğrenilebilir). Fizik ve astronomi bilgisi de ayrıca önemlidir. Yabancı dil konusunda o kadar titizlikle durulmaz. Çünkü ülkede, gramerci adı verilen pek çok tercüman vardır. Ama her şeyden önce, Metafizikçi'den istenen, metafiziği ve teolojiyi iyiden iyiye, bütün bilim ve sanatları, ilkeleri, tanımlamalarıyla adamakıllı bilmesidir. Nesnelerin benzerlik ve ayrılık ilişkilerini, dünyanın düzenini ve kaderini, Tanrı'nın ve yaratıkların önem sırasını ve benzerliklerini, Tanrı'nın gücünü, Tanrı'da gerçeğin ve idealin birleşmesini kavramış olması; Tanrı ve insan sevgisine ermesi, yer gök ve denizle ilgili ne varsa, hepsini bilmesi, hiç değilse bir insanın ulaşabileceği bilgi katına varmasıdır. Ayrıca,

Metafizikçi'nin peygamberlerin kitaplarını ve astrolojiyi adamakıllı incelemiş olması aranır. Böylece, Güneş Ülkeliler, kimin Metafizikçi olacağını daha önceden kestirebilirler. Çünkü böylesine geniş ve çeşitli bilgiye herkeste pek rastlanamaz. Böylesine yüce bir göreve kimse otuz beşini doldurmadan seçilemez. Bu görev ömür boyunca sürer. Ama bu ara, Güneş Ülkesi'nde Metafizikçi'den daha bilgili, devlet işleri için daha yetkili birisi çıkacak olursa, o zaman, eski Metafizikçi, yerini yenisine bırakır.

Güneş Kentlilerin evleri, odaları, yatakları ve gerekli bütün eşyaları ortaktır. Her altı ayda bir, yöneticiler herkese hangi çevrede, hangi evde, hangi odada kalacağını bildirir. Her odanın kapısında, içinde geçici olarak oturanın adı yazılıdır. Bütün kol ve kafa işlerinde erkekler gibi, kadınlar da ortakça çalışır. Yalnız toprağı belleme, ekip biçme, hasat, bağ bakımı gibi ağır işleri erkekler görür. Hayvan sağma, peynir yapma, kentin duvarları dışında sebze ekip toplama, meyve devşirme gibi işler de kadınlara düşmektedir. Ayrıca, oturarak ya da ayakta görülen, örneğin, kumaş dokumak ya da örmek, dikiş dikmek, elbise yapmak, saç sakal kesmek, ilaç hazırlamak gibi işleri de kadınlar yapar. Ama tahta ve demir atölyelerinden, silah yapılan yerlerden uzak tutulurlar. Resim yapmaya eğilimli olanlara güçlük çıkarılmaz. Tam tersine bu, daha çok yaraşır diye kadınlara, bazen de yetenekli çocuklara özgü bir uğraş sayılır. Ama bunların boru ve trampet çalışmalarına izin verilmez. Kadınlar ayrıca, yemek pişirmek, sofrayı kurmakla da görevlidirler. Sofrada hizmet etmekse yirmi yaşından aşağı erkek ve kız çocukların işidir. Kent'in her çemberinin kendi özel mutfağı, kileri, kap kacağı vardır. Her mutfağı, görmüş geçirmiş yaşlı bir kadınla yaşlı bir erkek yönetir. Bunlar görevlerini savsaklayan tembelleri, beceriksizleri ya da dik kafalıları ya kendileri döver ya da dövdürebilirler. Bunlar, kız ya da erkek çocukların hangi işlere yatkın olduklarını bulup ortaya çıkarırlar. El sanatları sıra sütunların altında, kuramsal bilgiler üst katlarda, yani bilimsel nitelikte resimlerle süslü galerilerde okutulur. Tapınaklarda kutsal konular işlenir. Her çemberin küçük kulelerinde güneş saatleri, bir de halka rüzgârın yönlerini bildiren yelkovanlar vardır.

Güneş Kentlilere göre, nesli devam ettirmek, savsaklanmaya gelmeyen ciddi bir iştir. Çünkü bütün erdemlerin gelişmesi beden yapısındaki mutlu dengeye bağlıdır. Bu denge olmadan erdemli olamaz insan. Dengesiz bir beden yapısıyla doğanları Tanrı ve yasa korkusu kötü yollardan alıkoyabilir belki; ama bu kurtarıcı korku kalktı mı, o zaman ciddi düzensizlikler ve karışıklıklar devleti temelinden sarsar. İşte onun için kadınların

çeyizlerine, kaynağı çoğu zaman şüpheli olan soyluluk gibi birtakım uydurma şeylere önem verecek yerde, herkesin doğal yetileri ve nitelikleri üzerinde titizce durmak gerekir. Gebe kalan kadınlar, on beş gün, her çeşit yorucu işlerden uzak tutulur. Karınlarında taşıdıkları çocuklar güçlensin, beslensin diye, kolay işlerde kullanılırlar. Yiyecek içeceklerini hekimler düzenler. Doğumdan sonra, genel doğum evlerinde çocuklarına kendileri bakar ve onları emzirirler. Çocuklara, hekimin öğütlerine göre, iki yıl, ya da daha fazla bir zaman, süt verilir. Sütten kesilince, kız çocuklar kadın eğitimcilere, erkek çocuklar da erkek eğitimcilere bırakılır. Altı yaşından sonra, doğa bilimlerine ve öğretmenlerce gerekli görülen başka bilimlere çalışırlar. Bunların ardından el zanaatları gelir. Geri zekâlı çocuklarsa köylere yollanır, zekâları gelişenler yeniden kente getirilir. Aynı takımyıldızlar altında dünyaya gelen çocukların çoğunun beden ve ahlâk bakımından birbirlerine benzedikleri sık sık görülmüş şeydir. Bu çocuklar birbirlerine karşı cömert bir arkadaşlık ve karşılıklı sevgiyle bağlı olurlar. Bundan da Kent için hayırlı ve sağlam bir dirlik düzenlik doğar.

Gurur, onlarca kusurların en ürküncüdür. Gurur taslayan kimse en sert cezalara çarptırılır. Hiçbir Güneş Kentli, mutfakta, tarlada çalışmak, sofrta hizmetinde bulunmak ya da hastanelerde hastalara bakmak gibi görevleri hor görmez. Her iş bir toplum görevi sayılır Güneş Kent'te. Onun için Güneş Kentlilere göre, ne yaya yürümek ayıptır, ne büyük abdestini etmek, ne gözle bakmak, ne de dille konuşmak. Onun için bütün Güneş Kentliler kendilerine düşen ödevleri canla başla yaparlar ve bu ödev ne olursa olsun onlarca tümüyle şerefli bir ödevdir. Uşak hizmetçi kullanmak gibi kötü alışkanlıkları yoktur. Çünkü kendi kendilerine yeterler.

Güneş Kent'te, yararlı işler, sanatlar, bilimler, çeşitli toplum görevleri bütün yurttaşlar arasında eşitçe paylaşılmakta ve adam başına günde dört saat düşmektedir. Günün geri kalan saatleri çekici bilgilere, okumaya tartışmalara, gezmelere, kısaca, beden ve kafanın gelişmesine yarayan faydalı ve hoş işlere harcanmaktadır. Kumar, kâğıt, satranç, zar gibi, oturarak oynanan oyunlar yasaktır. Top, bilye, mızrak, ok, cirit, güreşle vakit geçirmelerine izin verilmez. Güneş Ülkelilere göre, yoksulluk insanları alçaltır, hilelere, kurnazlıklara, hırsızlıklara, yalancılıklara, serseriliğe götürür, onlarda yurt sevgisini azaltır. Zenginlikse insanları kolayca, gururlu, cahil, küstah, palavracı, hain, kendini beğenmiş, bencil, iftiracı yapar. Oysa her şeyin ortak olduğu Güneş Ülkesi'nde, herkes aynı zamanda hem zengin, hem yoksuldur. Zengindir, çünkü Kent

bütün ihtiyaçlarını karşılar; yoksuldur, çünkü hiç kimsenin özel malı mlk yoktur, her Şey ortaktır. Güneş Kentliler mala mülke köle olmazlar, sadece ondan yararlanırlar. Onun için de, Hıristiyanlığı, özellikle havarilerin hayatını vp dururlar.

Silahların, topçu, süvari, piyade birliklerinin ve strateji ile ilgili her Şeyin başındaki görevliler, Metafizikçi'nin üç büyük yardımcısından G'n buyruğu altındadırlar. Bu görevlilerin buyruğu altında da, kollarda çalışan subaylarla bu kollarda ustalık elde eden birçok başka görevliler yer almaktadır. Bundan başka, görevleri bütün yurttaşlara askerlik talimleri yaptırarak olan atletlerle öğretmenler de G'e bağlıdırlar. Bunlar görgülü ve bilgili eski savaşılardır. Başlangıçta daha da tedbirli olan bu atletler on iki yaşını dolduran çocuklara silah kullanmasını öğretirler. Bu yaşa gelmeden önce, alt basamaktaki öğretmenlerce koşu, güreş ve glleye çalıştırılmış olan çocuklar, bu görgülü atletlerden de kılıç kullanmasını, ok, mızrak atmasını, ata, file binmesini, düşmana saldırmasını, geri çekilmesini, savaş düzeninde kalmasını, yaralı silah arkadaşlarına yardım etmesini, düşmana ani baskınlar yapmasını, bir kelimeyle, onu tepelemesini öğrenirler. Güneş Kent'in yakınlarında verilen savaşlarda erkeklerin yardımına koşabilsinler ve ani bir saldırı karşısında kale duvarlarını koruyabilsinler diye, kadınlar da öğretmenlerden aynı eğitimi görürler. Bu konuda Güneş Kentli kadınlar, Ispartalı kadınlara ve Amazonlara karşı büyük bir hayranlık beslerler. Kadınlar ayrıca, kurşun, mermi dökmesini, mazgallardan alevli gülleler, taşlar atmasını, gerektiğinde de, düşmana karşı saldırıya geçmesini bilirler. Bu türlü işlerde sürekli olarak eğitim gördükleri için, kadınlar her çeşit tehlikelere göğüs görmeye alıştırlar. İçlerinden biri korkaklık etmeye görsün, alçaklıkla suçlayıp, en ağır cezalara arptırırlar. Güneş Kentliler ölümden korkmazlar. Çünkü ruhun ölümsüzlüğüne inanırlar. Onlara göre, bedenden ayrılan ruh yeryüzü hayatındaki iyi ya da kötü davranışlarına göre, iyi ya da kötü ruhlarla bulur. Bir bakıma Brahmanların ve bazı noktalarda da Pythagorasçıların felsefe ilkelerini benimsemiş olmalarına rağmen, Güneş Kentliler, bazı haller dışında, ruhların Tanrı'nın özel buyruğu ile g ettiğine inanmaktadırlar.

Devletin, dinin ve insanlığın düşmanlarına karşı acımadan savaşırlar. Her iki ayda bir, ordu denetimden geçer ve her gün, gerek duvarların dışında gerek içinde talimler yapılır. Güneş Kentliler askerlik sanatına ilişkin kurumlar ile birlikte, Musa, Yesua, Davut, Maccabeus, Yuda, Sezar, İskender, Scipion, Annibal ve daha başka büyük askerlerin hayatlarını ve yaptıkları ünlü savaşları öğrenirler. Bu derslerin sonunda,

herkes kendi düşüncesini açıkça söyleyebilir, komutanlar filan noktada iyi ya da kötü, falan noktada yararlı davrandılar diyebilir. Sonra, öğretmen söz alıp gerekli açıklamaları yapar ve böylece, kimin haklı kimin haksız olduğuna karar verilerek ders bir sonuca bağlanır.

Kent'in dört kapısını gece gündüz nöbetçiler bekler. Başka nöbetçiler, yedinci çemberin dış duvarlarında, kulelerde, tümseklerde, siperlerde tetikte beklerler. Bu önlemler her türlü sürprizlere karşı Kent'i koruduğu gibi, nöbetçileri de uyanık tutar. Nöbet görevlerini gündüzleri kadınlar, geceleri de erkekler görür. Nöbetçiler, bizdeki gibi, her üç saatte bir değiştirilir. Güneş Kentliler düşmanlarının onur kırıcı sözlerini, kusurlarını cömertçe bağışlarlar. Savaş, tarım, hayvancılık gibi işler bütün yurttaşların ortak ve zorunlu uğraşdır demiştik. Bu üç çeşit uğraş herkesçe pek büyük bir şeref sayılmaktadır. Onun için kim, ne kadar çok zanaat ve meslekte ustalık kazanırsa o kadar değerli sayılır ve bir zanaatta en usta olan kimse o zanaatın öğretmeni seçilir. Madencilik ve yapı işleri gibi en çetin uğraşlar öylesine üstün sayılmaktadır ki, kimse yorucudur diye kendini bu işe vermekten kaçınmaz. Altın ya da gümüşün yeri yoktur. Çünkü Güneş Kentliler bu madenlerden herkesin farksız olarak kullandığı kap kacak ve süs eşyaları yaparlar. Bu uğraşlara ayrılanların eğilim ve yetileri daha önceden göz önünde tutulmuştur. Akıllıca ve ustaca bir iş bölümü, kişilerin yıpranmasını, güçten kuvvetten düşmesini önlediği gibi, onları daha da güçlendirir. En az yorucu uğraşlar kadınlara bırakılmıştır. Bütün Güneş Kentliler yüzme bilmek zorundadırlar. Bu amaçla, Kent'in duvarları içinde ve dışında birçok yüzme havuzları yapılmıştır. Bunlar sularını çeşmelerden alırlar.

Güneş Kentliler ticarete pek o kadar önem vermezler. Bununla birlikte, çeşitli paraların değerini bilirler. Hatta elçilerin ve gezginlerin yabancı ülkelerde kullanmaları için yeterince para da basarlar. Dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen tüccarları kabul ederler ve onlara ihtiyaçlarından arta kalan malları satarlar. Ama Güneş Kentliler para kabul etmezler. Mallarını, kendilerinde olmayan mallarla değiş tokuş ettikleri gibi, kimi zaman da bu malları parayla satın alırlar. Güneş Kentte çocuklar, az bir para karşılığında kucak dolusu mal veren yabancı tüccarlara katıla katıla gülerler. Ama yaşlılar buna gülmezler. Güneş Kentliler, kölelerle yabancıların kötü alışkanlıklarıyla Kent'in ahlâkını bozmalarını önlemek için, her çeşit alışverişi Kent'in dışında yaparlar.

Savaşta aldıkları tutsakları yine oralarda satarlar. Satamadıklarını da Kent'in dışında çukur kazmada, ya da çeşitli ağır işlerde kullanırlar.

Kent'in dört kapısından denize kadar geniş gidişi sağlayan dört yol uzanır. Dört bölük asker, sürekli olarak, tarlaları gözler ve orada çalışanları korur. Bu askerler, yabancıların rahatça gidip gelmelerine göz kulak olurlar. Güneş Kentliler yabancılara karşı her zaman iyi ve nazik davranırlar. Yabancıları tam üç gün devlet hesabına ağırlarlar.

Güneş Ülkeliler tarıma çok önem verirler. Bu ülkede bir karış toprak yoktur ki ekilmemiş olsun. Güneş Kentliler tarla işlerinde rüzgârları ve yıldızları kollarlar. Çift sürme, tohum ekme, yaban otlarını ayıklama hasat, meyve toplama bağ bozumu zamanı geldi mi (Kent'i korumak için kalan bir avuç insan dışında) bütün yurttaşlar, ellerinde bayraklar, çalgılar, türküler söyleyerek tarlalara akın ederler. Birkaç saat içinde, büyük bir titizlikle işlerini bitiriverirler. Güneş Kentliler, yelkenli kocaman arabalar kullanırlar. Bunlar, iç içe dönen tekerleklerle, rüzgâra karşı da gidebilirler. Rüzgâr olmadığı zamanlarda, bir tek at koskoca bir arabayı rahatça çekebilir. Doğrusu bu, güzel bir buluştur. Güneş Kentliler tarlalarda çalışırken, silâhlı biniciler çalışanları korurlar.

Güneş Ülkesi'nde denizciliğe büyük önem verilir. Yelkensiz ve küreksiz, ustaca bir mekanizmayla yüzen gemileri, direkli kadirgaları olduğu gibi, yelkenli gemileri de vardır. Geminin arkasında, yelpaze biçiminde büyük bir çark vardır. Bu çarkın ucundaki bir sırığa, denge sağlasın diye ağır bir nesne konulmuştur. Bu sırığı bir çocuk bile tek eliyle kolayca kaldırabilir, Çark bir çatal direk üstünde kolayca dönen eksenin hareketiyle isler. Bundan başka, bir de arkadan çarklı gemiler var. İki çark geminin ön tarafına yerleştirilmiş büyük bir çarka zincirlerle bağlıdır. Büyük çark döndü mü, arka çarklar da döner ve gemi yürümeye baslar. Bu mekanizma, Calabria'da ve Fransa'da, kadınların keten ipliği bükme için kullandıkları çıkırığa benzer. Güneş Kentliler yıldızların yerini, durumunu, denizin ne zaman alçalıp ne zaman yükseleceğini iyiden iyiye bilirler. Çeşitli ülkelerin insanlarını görmek, her iklime özgü ürünlerini incelemek amacıyla okyanuslar aşarlar. Hiç kimseye saldırmaz, zorlanmadıkça da dövüşmezler. Ama hiçbir hakarete de gelemmezler. Er geç bütün dünyanın kendi kurumlarını benimseyeceğine sarsılmaz inançları vardır. Ama kendilerinininkinden daha üstün bir toplum düzeni uygulayan başka bir ulus olup olmadığını araştırmaktan da geri kalmazlar. Çin, Siyam, Çin hindi ve Kalkütta gibi birçok ada ve kara ülkeleriyle dostluk

antlaşmaları yaparak, buraları gezip görme olanakları sağlamışlardır. Güneş Kentliler gerek kara gerekse deniz savaşlarında, başka ulusların bilmediği birçok yeni ateşli silâhlara ve sayısız savaş yöntemlerine başvurmaktadırlar. Onun için, her zaman savaştan düşmanlarını yenerek çıkarlar.

Güneş Ülkeliler, dört dönemde, yani Güneşin terazi, oğlak, yengeç ve koç burçlarına girdiği zamanlarda, büyük şenlikler yapar, öğretici, güzel, zevkli ve biraz da güldürücü oyunlar tertiplerler. Her ayın başına ve ortasına, bir de Güneş Kent'in kuruluşuna ve kazandığı büyük zaferlere rastlayan günler bayram ve tatil günleridir. Bayram törenleri, kadınların bir ağızdan söyledikleri türküler ve top sesleriyle başlar. Ozanlar en ünlü savaşçıları ve zaferleri dile getiren şiirler okurlar. Övgülerinde yabancı bir kahramanı kötüleyerek bile olsa, gerçeği değiştirip bozanlar cezaya çarptırılırlar. Güneş Kentlilerce yalan insanlara uğursuzluk getirir. Çünkü yalan, çoğu zaman, erdemli insanın gölgede kalmasına; ahlâksız ve berbat insanların, gerek korku, gerek yaranma, gerek açgözlülük yüzünden, övülüp yüceltilmesine yol açar.

Bu ülkenin insanları dua ederken, gözlerini sırasıyla dört ana yöne çevirirler. Sabahları önce doğuya, sonra sırasıyla, batıya, güneye ve kuzeye; akşamları da, önce batıya, sonra sırasıyla doğuya, kuzeye ve güneye çevirirler. Güneş Kentliler her zaman aynı duayı tekrarlarlar. Tanrıdan beden ve ruh sağlığı, gerek kendileri, gerek bütün dünya halkları için mutluluk dilerler ve dualarını Tanrı'nın yüce varlığına şükrederek bitirirler. Bir arada ve başları göğe kalkık olarak yaptıkları dua daha uzun sürer.

Güneşliler, zamanı yıldızların seyrine göre değil, Güneş'in dolaşımına göre parçalara böler ve her yıl birinin öbürünü ne kadar geçtiğini hesaplarlar. Onlara göre, Güneş her yıl yeryüzüne daha yaklaşmakta ve gitgide daralan çemberi tropiklere ve Ekvator'a yanaşmaktadır. Ayları Ay'ın, yılları da Güneş'in dolaşımına göre hesaplarlar. Onun için, iki hesap arasında şaşmaz bir uygunluk vardır. Bu uygunluk her on dokuz yılda bir Ejderha başının (80 yıldız kümesinin başı) dolaşımını tamamladığı zamana rastlar. Bu, onları yeni bir astronomi kurmaya zorlamıştır. Güneş Kentliler Batlamyos'u yüceltir, Aristarkhos'la Philolaus'u daha üstün tutmakla birlikte, Copernicus'a hayranlık duyarlar. Astronomiye büyük önem verirler. Dünyanın yapısını, nasıl yaratıldığını, yok olup olmayacağını, olacaksa ne zaman olacağını ancak bu bilimle öğrenebileceklerine inanırlar. Kıyametin, İsa'nın haber verdiği gibi, Güneş'le, Ay'da ve yıldızlarda birtakım

lekelerin belirmesiyle kopacağına inanırlar. Ama kıyamet, günün birinde, onları gece yarısı, tıpkı eve giren bir hırsız gibi, ansızın avlayacaktır. Onun için, Güneş Kentliler dünyanın nasıl değişip yenileşeceğini bekliyorlarsa, sonunu da bekliyorlar. Dünyamızın nasıl yaratıldığını, bir hiçten, bir Kaos'tan mı, yoksa başka dünyaların yıkıntılarından mı meydana geldiğini kesin olarak bilmediklerini, bütün bu sorunların kendileri için karanlık olduğunu söylerler. Bu varsayımların hangisi doğrudur? Güneş Ülkeliler, dünyanın yaratıldığını, ezelden beri var olmadığını doğru buluyor, hatta bunu şaşmaz bir gerçek biliyorlar. Onun için Aristoteles'in düşüncelerini kabul etmiyor, onu filozof değil, daha çok bir mantıkçı sayıyorlar. Göksel olaylardaki anormalliklerden, dünyanın sonsuzluğu düşüncesine karşı birçok kanıtlar çıkarıyorlar. Güneşe ve yıldızlara, canlı varlıklar, Tanrı'nın canlı birer mihrabı gözüyle bakıyor, ama onlara tapmıyor, sadece saygı besliyorlar. Güneş'e karşı içten bir saygı duymakla birlikte, Tanrı'dan başkasına tapmayı yersiz buluyorlar. Çünkü Tanrı katına yükseltecekleri bir kimsenin onları boyunduruk altına sokup yoksul bırakmasından korkuyorlar. Güneş yüce Tanrı'nın bir görüntüsüdür onlarca. Yaradan'ın yüzü, canlı heykeli. Çünkü O'dur ışığı, sıcaklığı, hayatı veren. Bütün dünya ürünlerinin kaynağıdır O. Bütün nimetleri O döker kucağımıza. Onun için Güneşliler, Tanrı sunağını Güneş biçiminde yapmışlar. Rahipler Güneş'te, Tanrı'ya taparlar. Gökyüzü onlarca Tanrı'nın tapınağı, yıldızlar da sunaklarıdır. Güneşliler yıldızlarda yaşayan iyi meleklerle yalvarır, Tanrı katında onlardan şefaahat beklerler. Tanrı gökyüzüne, özellikle de Güneş'e bütün zenginliğini, parlaklığını ve güzelliğini saçıp dökmüştür. Batlamyos'la Copernicus'un merkezkaç ve merkezgel kuramlarını kabul etmezler. Güneş Kentlilere göre, bir tek gök vardır, gezegenler Güneş'e yaklaştıkları ve onunla birleştikleri zaman kendiliklerinden devinir ve yükselirler. Gezegenlerin Güneş etrafındaki devinimlerinin yavaş olmasının nedeni, daha büyük bir çember çizmek zorunda olmalarıdır. Bundan başka, Güneş Kentliler, bizce bilinen kavramların tam karşıtı bir sürü astronomi kavramlarını bilmektedirler.

Güneş Kentlilere göre, aşağı yaratıkları meydana getiren iki fiziksel öge vardır: biri erkek öge: Güneş; diğeri de diş öge: Dünya. Hava, gökyüzünün saf olmayan kısmıdır. Ateş Güneş'ten gelmiştir. Deniz dünyanın teri ya da bağındaki nesnelere yanıp erimesinden meydana gelen bir sıvıdır. Su, ayrıca, havayla toprağı birleştirir, tıpkı bedenle ruhu birleştiren kan gibi. Dünya kocaman bir hayvandır. İnsan onun bağında yaşar, tıpkı biz insanların karnında yaşayan kurtlar gibi. Böylece kaderimiz Tanrı'nın elindedir; yıldızlara, Dünya'ya ya da Güneş'e değil, yalnız ve yalnız Tanrı'ya bağlıdır.

Gezegenele kıyasla, bizim dünya yüzüne gelişimiz ve hayatımız rastgeledir ve bizler onların dirimsel güçlerinin sadece ilinekli birer ürünüyüzdür. Tanrıya kıyasla da, gezegenler onun bilgeliğinin birer aracıdır. Tanrı bizleri bir büyük amaç için, geleceği kapsayan bilgisiyle hazırladığı bir plâna göre yaratmıştır. Demek, varlığımızı yalnız ona borçluyuz, bir evlâdın varlığını babasına borçlu olması gibi.

Günah işleyenlerle işlemeyenlerin gidecekleri yerler üstüne Güneş Kentlilerin düşünceleri az çok Hıristiyanlığa benzer. Bizim dünyamızdan başka dünyalar olup olmadığını kesin olarak bilmiyorlar ama olmadığını söylemeyi de delilik sayıyorlar. Onlara göre Yokluk ne bu dünyada ne de dünyanın dışında olabilir ve sonsuz bir varlık olan Tanrı Yoklukla bağdaşamaz. Güneş Kentliler iki metafizik ilke kabul ediyorlar: Biri Varlık, yani Tanrı, bütün varlıkların ilki, öbürü Yokluk, yani hiçlik. Bütün fiziksel olaylar bu sonuncudan meydana gelir, çünkü daha önce var olan yeniden başlamaz, yeniden başlarsa önce yoktu demektir. Sonlunun fiziksel özü Yokluk'tan ve Varlık'tan gelir. Kötülük ve günah Yokluk'a yönelişten başka bir şey değildir. Demek ki, günahın ve kötülüğün özünde olumluluk değil, olumsuzluk vardır. Olumluluktan anladıkları ise, güç, bilgi ve istem yokluğudur. Günahı doğuran irade yokluğudur. Çünkü iyilik yapmasını bilen ve yapabilen kimsenin bunu istemesi gerekir. Güneş Kentlilere göre, istem güçten ve bilgidен doğar, yoksa güç ve bilgi iradeden, istemden değil. İşin tuhafı, Güneş Kentliler de, tıpkı bizim gibi. Üçlü Tanrı'ya taparlar. Onlara göre Tanrı en yüce güçtür, en yüksek bilgi ondan gelir, güç ve bilgidense her ikisinin karışımı olan Sevgi doğar. Çünkü doğan şeyin, kendini doğuran iki öze katılmaması mümkün değildir. Bununla beraber, Tanrı'da üç ayrı varlık tanımamakla Hıristiyanlardan ayrılıyorlar. Çünkü onlara "vahiy" inmemiştir. Tanrı'da cisimleşme ve bir kendi kendine dönme olduğunu bilirler. Bütün varlıklar, metafizik özlerini güçten, bilgidен ve sevgiden alırlar. Yoksa bu özün kaynağı ne güçsüzlük olabilir, ne bilgisizlik, ne de sevgisizlik. Varlıklar bu üç nitelikle (güç, bilgi ve sevgi) değerli olabilirler; bu üç niteliğin ya da sadece üçüncünün yokluğuyla da değersiz olur, farkına varmadan günah işleyebilirler. Çünkü insan gerek güçsüzlük, gerek bilgisizlik, gerek bu iki kusura eklenen yıldızların sistemi ile gerekse sadece başlı başına istemle günah işleyebilir. Zaten, bütün bunları Tanrı öngörmüş ve düzenlemiştir, o Tanrı ki yoklukla bağdaşmaz ve en üstün derecede, güçlü, bilen ve seven bir varlıktır. Onun için Tanrı'da kusurlu hiçbir şey yoktur; Onun dışındaysa her şey günah, her şey kusurludur. Tanrı'dan Tanrı'ya benzer olarak değil, kendimize benzer olarak çıkabiliriz ancak: Çünkü insan

görece bir varlıktır, Tanrı ise mutlak bir varlık. Günah mademki vardır, öyleyse (mantık gereği) onu da Tanrı yaratmıştır. Ama özüne bakacak olursak bu günah yokluğun ve olumsuzluğun belirtisidir ve düzensizlik yoluyla yokluğa yönelen bizlerden doğar.

Onlar da, bizim gibi, şuna inanıyorlar. Dünyayı korkunç bir ahlâk bozukluğu sarmış, insanlar doğa yasalarına, aklın gereklerine sırt çevirmişler; kötüler iyileri tedirgin etmekte, onları boyunduruk altında inletmektedir. Ama yine bizim gibi, kötülerin mutlu bir hayat sürdürüklerine de pek akılları yatmıyor. Çünkü onlara göre, bir anlamda kendi kendilerini yok etme zorunda kalma, olduğundan başka görünme hiç de mutluluk sayılmaz. Birçok sahte kralların, sahte kahramanların, sahte bilgelerin yaptığı da budur. Bunlar tasarladıkları bir kişiliği sürdürmek için durmadan kendi kişiliklerini yok saymak zorundadırlar. Güneş Ülkeliler, bütün bunlara bakıp, dünyanın büyük bir düzensizlik içinde bocaladığı sonucunu çıkarıyorlar. Büyük değişmeyi Âdem babamızın işlediği günaha yormakla yetinen Hıristiyanları mutlu sayıyor, onları kıskanıyorlar. Onlara göre, babalardan çocuklara miras olarak günahları değil, günahlarının cezası kalıyor. Oysa aslında çocukların günahının cezasını, üreme kurallarına uymayan ve çocuklarının eğitime önem vermeyen babaların çekmesi gerekir. Onun için değil mi ki, Güneş Ülkesi'nde, üremeyle eğitime büyük önem verilmektedir. Çünkü devlet bu iki görevi yerine getirmese, babaların ve çocukların işledikleri suçların cezasını kendisi çeker.

Bugün devletler çeşitli belâlar içindedir. Bununla birlikte, gerçek mutluluğun ne olduğunu bilmedikleri ve dünyayı yalnız birtakım rastlantıların yönettiğini sandıkları için, bugünkü düzensizliğe barış ve mutluluk adını veriyorlar. Ne var ki, Metafizikçi gibi, evrenin genel yapısını, hayvanların ve bitkilerin, hatta insanın (çünkü ölüm cezasına çarptırılanların cesetleri açılmamada kullanılmaktadır) anatomisini incelemiş olan bir kimse Tanrı'nın bilgeliğini ve esirgeyciliğini yüksek sesle herkese söylemek zorundadır. Onun için, insan kendini dine adamalı ve Yaradan'ına tapmalıdır. Bunu da, Tanrı'nın eserlerini incelemek ve anlamak, buyruklarına doğrulukla uymak ve su ahlâk kurallarını uygulamakla yapabilir ancak: "Sana yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapma ve sana yapmalarını istediğin şeyi de onlara yap!" Çocuklarımızın ve benzerlerimizin bize saygı göstermelerini istediğimize ve yaptığımız az buçuk iyiliğe iyilikle karşılık vermelerini beklediğimize göre, bizi biz yapan, bizlere bütün nimetleri veren, bizi yaşatan Tanrı'ya neler vermemiz gerek, bir düşünün. Güneşlilere göre, Tanrı

her olayı evrensel ve özel nedenlere bağlamıştır. Bu özel nedenler olmadan birincilerin etkisi yoktur. Örneğin, bir bitki güneş ışınlarıyla kaynaşmadıkça çiçek açabilir mi? Zaman, evrensel nedenlerin, yani göksel nedenlerin etkisi altındadır. Ama özgün nedenler, dış dünyaya etki yaparken zamanı kendi hesaplarına kullanırlar: Böylece, insan, yapma bir ısıyla ağaçları çiçeklendirmekte, güneş olmadığı zaman evini lâmbayla aydınlatabilmektedir. Öte yandan, doğal nedenler etkilerini zamanın içinde yaparlar, öyle ki, çeşitli olaylar, şaşmadan, saati saatine meydana gelir, kimileri gündüz, kimileri gece, kimileri yazın, kimileri sonbaharda, kışın, ilkbaharda, kimileri bu yüzyılda, kimileri gelecek yüzyılda. Özgür neden nasıl hiçbir şeyi, gece olunca uyumaya, gün ağarınca kalkmaya zorlamıyorsa ve bu neden zamanın akışını kendi yararına kullanabiliyorsa; Koç ya da Yengeç burçları ağır basınca da hiçbir şey pusulayı, basımcılık sanatını ya da filân kıtayı keşfetmeye zorlamaz onu.

2.3.5. Güneş Ülkesi'nde Geçen Hukuka ve Devlete Dair Kavramlar

Campanella, demokratik bir devlet örneği sergilemeye çalışır. Bunun için “Güneş Ülkesi”nde Büyük Kurultayın olması gerektiğini düşünür. Büyük Kurultay her ayın başında ve ortasında, dinsel törenden sonra toplanır. Yirmi bir yaşını dolduran her yurttaş Kurultay'a katılır ve herkes teker teker devlet işlerinde gördüğü eksiklikleri, yöneticilerin görevlerini yerine getirip getirmediğini söylemek hakkına sahiptir. Her sekiz günde bir, başta Metafizikçi olmak üzere, Güç, Akıl ve Sevgi ile her birine doğrudan doğruya bağlı üçer yönetici bir araya gelip toplanırlar. Bunlar topu topu on üç kişidirler. Yukarıda saydığım on üç kişiye, on, elli ve yüz kişilik grupların kadın erkek başkanları da katılır ve böylece Kurultay halinde toplananların sayısı kırka çıkar. Bu Kurultayda devleti ilgilendiren sorunlar görüşülür ve daha önce Büyük Kurultay'ın çeşitli görevlere aday gösterdiği kişilerin seçimine girilir.(Campanella,1996,60)

Ayrıca her gün, Metafizikçi ile üç yardımcısı toplanıp günlük işleri görüşür, Büyük Kurultay'da alınan kararları- gerekirse- değiştirir, onaylar ve uygular, kısaca, Kentin bütün ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlar. Bir konu üstünde karar vermekte şüpheye düşerlerse, kura usulüne başvurulur. Metafizikçi ve üç yüksek yardımcısı dışında, bütün yöneticiler halkın isteği ile değiştirilebilirler. Metafizikçi ve yardımcıları ancak kendi aralarında görüşüp konuştuktan sonra, görevlerini ahlâk, bilgi bakımından üstün buldukları birisine bırakabilirler. (Campanella,1996,61) Büyük Kurultayın toplanıp

herkesin fikrini burada sunması, doğrudan demokrasinin ülkede geçerli olduğu düşüncesini doğururken, Büyük Kurultay'da alınan kararların Metafizikçi ve üç yardımcısı tarafından istenirse değiştirilmesi demokratikleşmeyi tehlikeye düşürür.

Tam bir demokrasinin olmadığı Güneş Ülkesi'nde Yargılama da Metafizikçi ve üç yardımcısının elindedir. "Yargılama yetkisi olanlar Güç'e bağlıdır. Genel kural şudur: her yurttaş, doğrudan doğruya, işinin ya da zanaatının başındaki görevlinin yargı yetkisi altındadır. Böylece, her zanaat ve mesleğin başındaki kimse yönetimi altındakileri yargılama yetkisine sahiptir, azarlama, ortak sofraya oturma, tapınağa girme, kadınla yatma yasağı, kamçılanma ve sürgün cezaları verebilir. Ama cezaları hafifletmek yargıçların elinde değildir. Bunu yalnız Metafizikçi'nin üç yardımcısı yapabilir. Ama cezanın değiştirilmesi değil de bağışlanması istenirse, o zaman Metafizikçi'ye başvurulur. Metafizikçi isterse cezayı bağışlar. Çünkü yalnız o bağışlama hakkına sahiptir. Düşmanların, başkaldıranların kapatıldığı bir kuleden başka hapisane diye bir yer yoktur. Güneş Ülkesi'nde duruşmalar tutanaklara geçmez. Önce taraflarla tanıklar yargıcın önüne gelirler. Yargıç onları dinler, sonra sanık savunmasını yapar. Duruşmalarda üç büyüklerden Güç hazır bulunur. Karar bir oturumda verilir. Hükümlü karara karşı Güç'e başvurursa, yeni karar ertesi gün verilir. Üçüncü gün, Metafizikçi hükümlüyü ya bağışlar, ya da kararı onaylar. Bağışlama halinde, hükümlü davacı ve tanıklarla kucaklaştırılarak barıştırılır.(Campanella,1996,62)

Ölüm cezasını yalnız halk verir, suçluyu vurarak ya da taşıyarak öldürür. İlk taşı suçlayanlarla tanıklar atarlar. Zaten, ölüm kararı ancak suçluya ölmesinin gerekli olduğu anlatıldıktan ve ölümünü ister duruma getirdikten sonra uygulanır. Ama suç devletin özgürlüğüne, Tanrı'ya, ya da yüksek yöneticilere karşı işlenmişse, suçlu, hiç acınmadan, hemen öldürülür. Dinin bir gereği olarak, ölüm cezasına çarptırılan kimse halkın önüne getirilir ve kendini temize çıkaracak sözü varsa söylemesi, aynı suçu işleyip de meydana çıkmamış kimseler varsa onları da ele vermesi istenir. Ayrıca, vicdanı emrederse, yöneticileri de suçlayabilir, onların da kendisi gibi, ölmelerini isteyebilir. Sözleri haklı görülürse, ölüm cezası sürgüne çevrilir ve Güneş ülkesi Tanrı'ya yakarır af diler. Suçlunun ele verdiği kimseler sadece azarlanırlar. Güçsüzlük ya da bilgisizlik yüzünden suç işleyenler ceza görmez, azarlanır, adam olmaya, önem vermedikleri bilime ya da zanaata yeniden sarılmaya zorlanırlar. Güneş Ülkesi'nde pek az sayıda yasa vardır. Kısa ve herkesin kolayca anlayabileceği bir dille bronz levhalara

yazılmış olan yasalar tapınağın sütunlarında asılıdır. Bu sütunlarda ayrıca, Tanrı, melekler, yıldızlar, dünya, insan ve kaderi, erdem vb. gibi kavramların özünü belirten yazılar da asılıdır. Bu yazılarda bütün erdemler teker teker tanımlanmıştır. Her erdem levhasının altında bu erdemi temsil eden yargıçlar oturur ve sanığa: ‘Evladım, sen yardımseverliğin, mertliğin (ya da başka erdemin) kutsallığına karşı suç işledin!’ der. Ve duruşma sonunda hak ettiği cezayı verir. Ama bu cezalar ilerisi için bir uyarma, gerçek bir cezadan çok iyi yolu gösteren bir öğüt, bir sevgi belirtisidir. (Campanella,1996,63-64)

Ülke yönetimi, bazı konularda teokratik olma özelliği taşır. Bu özelliği Metafizikçinin en yüksek Rahip olmasından alır. “Baş yöneticilerin hepsi aynı zamanda rahiptirler. Metafizikçi ise en yüksek rahiptir. Bunların görevi vicdanları bütün günahlardan temizlemektir. Rahip niteliği taşıyan yöneticiler, bizde olduğu gibi, yurttaşların günahlarını çıkarırlar ve bu arada halk arasında en yaygın kötülüklerle günahları öğrenmiş olurlar. Bu yöneticiler de, üç büyük yöneticiye içlerini açıp günahlarını söyler. Aynı zamanda, ad vermeksizin, genel olarak, dinledikleri başka yurttaşların günahlarını bildirir, özellikle en ağır ve devletin güvenliği için en tehlikeli olan suçları belirtirler. Üç büyük yönetici de, Metafizikçi'ye aynı yoldan içlerini döker, dinlediklerini bir bir anlatırlar. Böylece Metafizikçi Güneş Ülkesi'nde baş gösteren suçları öğrenmiş olur ve onları önlemenin yollarını arar. Halkın günahlarını Tanrı'ya açıkladıktan sonra, Tapınakta, halkın önünde (kimsenin adını vermeksizin) işlenen günahları bağışlar, aynı suçları işlememelerini öğütler. Sonunda, kendisi de içini Tanrı'ya dökerek günahlarını söyler. Ona kurban keser ve Güneş Ülkesi'ni bağışlaması, koruması, ona yol göstermesi için dua eder. Yılda bir defa Güneş Ülkesi'ne bağlı kentlerin yöneticileri gelip, temsil ettikleri halkların günahlarını Metafizikçi'ye söylerler. Böylece, Metafizikçi eyaletlerin durumunu öğrenir ve dertlerine çare bulur.”(Campanella,1996,64-65)

“Campanella'ya göre, genel olarak, yanlış ve tehlikeli olan her şey, puta taparlığı diriltebilecek, özgürlüğü yok edebilecek ya da politik düzenin altını üstüne getirecek her şey sıkı sıkıya yasak edilmelidir.” (Campanella,1996,79)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PLATON, T. MORE VE T. CAMPANELLA’NIN ÜTOPYALARININ

KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Felsefe, Toplum ve Tarih İlişkisi Açısından

Adalet, özgürlük ve eşitlik ilkelerini devlet düzeninin temeline oturtmaya çalışmaları açısından birbirlerinin mirasçısı olduklarına inandığım bu üç ütopya, dönemlerinin siyasi, sosyal ve kültürel aynasıdır. Üç ütopya örneğinin de yazıldıkları dönemler, toplum ve devletler açısından zor günlerin yaşandığı dönemlerdir. Daha doğrusu geçiş dönemleri olarak adlandırabiliriz. Platon’un dönemi, demokrasi ve aristokrasi arasındaki geçişe tanıklık ederken, T. More ve T. Campanella’nın dönemi, Rönesans ve Reform’un etkisiyle, teokratik ve monarşik yapının kırılma yaşadığına tanıklık etmiştir. Her üç dönemde de bir arayış söz konusudur. Bu nedenle üç ütopya da dönemlerine bir başkaldırı niteliği taşır.

“More’un Ütopya’sı ve Campanella’nın Güneş Ülkesi’nin doğuşunun birleşik Hristiyan dünyasının bozulmasıyla aynı dönem olması rastlantı olamaz. Bunlar, ‘klasik’ modern ütopyalar, diğerlerinin oluşturduğu kalabalıkla birlikte, on altıncı ve on yedinci yüzyıl Avrupa’sının din savaşları ve çatışmalarının toplumda yarattığı karmaşada ortaya çıkmıştır. Bu çatışmalar sonuç olarak sekülerize bir dünyaya, ütopya için yeni biçimler ve hedefler açan yeni olanakların dünyasına sürükledi. Hemen hemen aynı şekilde ve hemen hemen aynı zamanda Avrupalı araştırma ve keşif seyahatleri kelimenin gerçek anlamında bir Yeni Dünya’yı keşfediyordu ki bunun hayal gücünü tahrik etmesi kaçınılmazdı.”(Kumar,2006,45)

Ütopyalar her açıdan insanın değerini ortaya çıkaran eserlerdir. Aslında yazılmalarının en önemli amacı insan mutluluğuna hizmet etmektir. Bu mutluluğu da ancak yasalar çerçevesinde düzenlenmiş bir devlet yapısında bulacaklarını düşündükleri için ideal devlet yapısını oluşturarak belki kendi dönemlerindeki insanlara değil ama kendilerinden sonra gelecek nesillere bir mutluluk sunmak için tüm insanlığa verdikleri bir armağandır ütopyaları.

3.2. Kavramlar Açısından

Campanella, Güneş Ülkesi'nin son kısmında, görüşlerini savunurken, görüşlerini biraz Platon'a, Platon'dan biraz daha fazla Sir Thomas More'a borçlu olduğunu açıklar. "Bizden yana kanıtlar başında, yakınlarda şehit edilen Thomas More'un düşsel devleti Ütopya gelir. Güneş ülkesinin kurumlarını tasarlarırken onu örnek aldık. Ayrıca Platon da böyle bir devlet düşüncesi koymuştur ortaya." (Urgan,1984,89) demektedir. Moskova'da bir parka dikilen sütunda, Ekim Devrimi'nden önce Marxism'e katkıda bulunan on düşünürün adı vardır. Bu anıtta, Thomas More ile birlikte Campanella'nın da adının bulunmasının nedeni herhalde bu olmalıdır.

"Utopia krallıkların en iyisidir ve halkları insanların en iyileridirler. Fakat bu, diğer insanlardan daha iyi bir hammadeden ya da doğadan geldikleri için değildir. Bunun nedeni yasalarının, yönetmeliklerinin, yetişme tarzlarının ve yaşama kurallarının insanın kötülüğe temayüllerini bastırırken iyiliğe yönelik kapasitesini etkili kılacak biçimde olmalarıdır. Altında yaşadıkları sağlam sosyal, politik ve ekonomik rejim bu insanların yurttaşlık erdemlerinin nedenidir; tersi değil; kurumları onların iyi niteliklerinin sonucu değil nedenidir."(Kumar,2006,54-55) Kumar'ın bu söyledikleri her üç ütopya için de geçerlidir. Zaten üç ütopyanın da amacı insanı erdemli ve mutlu kılmaktır. Bu erdem ve mutluluk ise güçlü bir devlet yapısına bağlıdır. Genelde devlet yapısı, özelde ise bu devletin verdiği eğitime bağlıdır. Eğer devletin ekonomik ve politik gücü varsa bunu sağlamak hiç de zor olmayacaktır.

Bu üç ütopyanın yazılış tarzları da birbirine benzemektedir. Platon, birçok eserinde olduğu gibi Sokrates ile diyaloga giren kişiler aracılığıyla bizlere fikirlerini sunarken, More Ütopya'yı, bir gemici olduğunu söylediği Raphael Hythloday'ın ağzından anlattırır. Aynı şekilde Campanella'da Güneş Ülkesini, Ospitalario ile Colombo'nun kılavuzluğunu yapan bir Cenovalı Kaptan arasında geçen sorulu cevaplı konuşmayla anlatır. Platon'dan oldukça etkilenen More Ütopya'yı, Platon'un Devlet'inin eksik ya da yanlış taraflarını düzeltmek için yazmış gibidir. Buna karşın Campanella da More'un eksik taraflarını tamamlama çabası içersindedir. Daha ilk baştan bunu sezdirmek ister. Özellikle anlatıcıları açısından baktığımızda Ütopya'da Amerika'yı Kolomb'dan önce bulduğunu savunan A. Vespucci'nin yanındaki bir gemici, anlatıcı konumundadır. Güneş Ülkesi'nde ise Amerika'yı keşfeden Kristof Kolomb ile alakası olmadığı

söylenen Colombo'nun gemicisi anlatıcı konumundadır. Alakası olmadığı iddia edilmiş olsa da bu pek inandırıcı gelmez. Amerika'yı ilk bulduğunu iddia eden Kolomb'un gemicisi, anlatıcı konumundadır. Sanki burada Campanella, More'a "İdeal Devlet"i benden önce sen bulduğunu iddia ediyorsun ama asıl "İdeal Devlet"i ben buldum, mesajını göndermek ister gibidir.

Bu karşılaştırmanın daha sistematik bir şekle dönüşmesi için tek tek kavramlar açısından devam edecek olursak ilk olarak kent yapısını ele alabiliriz.

Kent Yapısı: Platon, Devlet'in kent yapısı üzerinde çok fazla durmamıştır. Ama diğer iki ütopya coğrafik olarak en ince ayrıntısına kadar anlatılmıştır. Güneş Ülkesi de Ütopya da birer ada devletidir. Ada devleti olmaları sebebiyle bu ülkeleri bizlere aktaranlar da doğal olarak denizcilerdir. Ada olmasının da elbette çok büyük önemi vardır. More açısından baktığımızda yaşadığı ülke İngiltere'yi, Britanya Adası'nı düşünmüş olacağı kanaatine varırız. Ayrıca ada savunma açısından da çok önemlidir. İçten iyi korunduğu müddetçe fethedilemeyecek bir üstünlüğü vardır. Sosyal ve kültürel olarak da adadakiler istemedikçe diğer halklarla ilişki kurmazlar ve bu sayede adanın sosyo-kültürel yapısı bozulmaz. Adaya her canı isteyen giremez ve düzene müdahale edemez. Bu durumu Campanella Hindistan'dan kaçıp gelen ve "erdemli bir yaşam" sürmek isteyen insanlardan bahsederek açıklamaya çalışmıştır. Bu insanlar bozuk düzenden kaçıp bir adaya sığınarak "erdemli bir yaşam" kurarlar kendilerine ve adada oldukları için diğer bozuk düzenlerden etkilenmezler.

Yönetim: Platon'un Devlet'i Filozof-Krallar tarafından yönetilir. Yöneticiler muhafız/bekçi sınıfından seçilir. Yani Ütopya'daki gibi herkes yönetici olma şansına sahip değildir. Ütopya devletinin yönetimi ise demokratik bir düzen üstüne kuruludur. Yöneticiler seçimle iş başına gelir. Herkes seçilebilme şansına sahiptir. Bu yöneticilerin oluşturduğu kurultay her konuda karar alarak ülkeyi yönetir. "Devlet, Utopia gibi komünist bir toplumdur. Her ikisinde de mülkiyetin ortaklığı, paranın yasaklanması, ortak askeri tatbikat, ortak eğitim, ortak yerleşim ve ortak beslenmeyi içeren daha genel bir ortak yaşam taslağına hizmet eder. Ama bunun ötesinde Platon ve More arasındaki farklılıklar aynı oranda çarpıcıdır. Platon'unki aristokratça bir bakıştır, More'un ki eşitlikçi. Devlet'teki ideal yaşamın ortaklığı Muhafızlar ile sınırlandırılmıştır. Kendilerini yöneticilerine, Muhafızlara adamak için, 'soylu' ya da 'altın yalan' ile

beyinleri yıkanan yardımcılar ve zanaatkârlar daha aşağı ölümlülerin sıradan yaşamlarını sürerler. Muhafızların ideal yaşamı ise derin düşünceye dayalıdır; fiziksel çaba zihnin daha üstün hayatına bir engel olarak hor görülür. Devlet'in bütün komünal düzeni, yaşamlarını paylaşmadıkları ve emeklerine dayandıkları kitlelerden ayrı kendi, içine kapalı ve tecrit halinde bir elitin yaratılmasına yöneltmiştir. O halde Muhafızlar, ortaçağ manastırının keşişlerinden çok hiyerarşik, kast temelli geleneksel Hindu uygarlığının Brahminlerine benzerler.” (Kumar,2006,51)

Güneş Ülkesinde ise devletin yönetim şekli monarşidir. Metafizikçi adı verilen ve mutlak söz sahibi olan bir yöneticiye bağlı üç yönetici; güç, sevgi, akıl ülkeyi idare eder. Bu üçüne bağlı daha küçük yöneticiler de vardır. “Güneş Ülkesinin gereğinden fazla karmaşık olan yönetimi, ne Ütopya'lılarınki kadar akla yakın, ne de Ütopya'lılarınki kadar demokratiktir. Daha önce de belirtildiği gibi en büyük yönetici ya da Baş Rahip olan kişiye, Metafizikçi adı verilir. Oysa More'da tamamıyla laik bir düzen vardır; rahipler devlet işlerine karışmazlar. Ama Güneş Ülkesinde seçim yoktur. Görevini ömrü boyunca sürdüren Metafizikçi'nin yetkisi mutlaktır. Hiç kimsenin ona karşı çıkmaya hakkı yoktur, öteki yöneticiler değiştirilebilir ama baş yöneticiyle üç yardımcısı, ancak kendileri karar verirlerse, görevlerini daha üstün buldukları kişilere bırakabilirler.” (Urgan,1984,90)

İktidar yapısı ve işleyişi ile ilgili çeşitli farklılıklar olmakla birlikte adalet kavramı üç ütopyanın temel kavramları arasında yer alır. Adaletli bir yaşam en büyük amaçtır.

“Adalet, yöneten ve yönetilen öğelerin görevlerini yerine getirmesiyle sağlanır. Bireyde akıl yönetmeli, istekler yönetilmelidir. İdeal toplumda da filozofların kişiliğinde akıl yönetimdedir. İstekleri oluşturan kitle ise yönetilir.”(Bezel,1984,18)

Yasalar: Ütopyada yasa sayısı çok azdır. Karmaşık yasalar yerine herkesin anlayacağı basit yasalar konmuştur. Avukatlık müessesesi yoktur. Ada halkı erdemli olduğundan genellikle suç işlemezler. Suç işlenirse verilecek en ağır ceza köleliktir. Kölelikte işlenecek cezalar ölümle sonuçlanır. Güneş Ülkesinde de pek az sayıda yasa vardır. Kısa ve herkesin kolayca anlayabileceği bir dille bronz levhalara yazılmış olan yasalar tapınağın sütunlarında asılıdır. Her yönetici, buyruğu altındakileri yargılama hakkına

sahiptir. Son karar Metafizikçi' de biter. Cezalar kırbaçtan ölüme kadar uzanır. More'un hukuk sistemine göre biraz daha katı bir sisteme sahiptir Campanella.

“Devlet'te ise hak, haksızlık ve hukuk kavramları egemen azınlık açısından ele alındığından genel anlamıyla belirlenememektedir. En güçlü kavramı toplumsal eşitsizliğin belirtisidir. Eşitsizliğin varlığı hukuk düzeninin tam anlamıyla olmadığına kanıttır. Yasalar, kurallar en üstün güç tarafından belirlendiğine göre yönetimdeki gücü oluşturan kişi veya kişiler grubunun istekleri, hakları, çıkarları hukuk düzeninin temeli olacaktır. Hukuk onların haklarını korumak için varolan bir toplumsal araçtır. Hukukun yapısında en üstün gücün öznel payı bulunduğundan, hukukta toplumda yaşayan diğer sınıflara veya kesimlere oranla görece bir yapıya sahiptir.”(Çeçen,1993,88) Bütün bu göreceliliğe rağmen adalet, hem devlet yaşantısı için hem de bireysel yaşantı için en yüksek erdem sayılmaktadır ve bütün erdemlerin tamamlayıcısıdır. Yani diğer iki ütopyada olduğu gibi eşitliği sağlamak için konulan yasalar yoktur. Yasalar, devletin devamı için gereklidir.

Tarım: Ütopya bir tarım ülkesi olduğundan, tarımla ilgili faaliyetler Ütopya'luların temel uğraşdır. Kadın erkek her Ütopya'lı, bu topraklardaki çiftliklere gruplar halinde yerleşip, iki yıl süreyle nöbetleşe çalışmak zorundadır. Ve herkes el birliği içinde bu işleri yapar. Başka uzmanlık alanlarının yanında Ütopyalıların ikinci uzmanlık alanı çiftçilik olmak zorundadır. Bu zorunluluk aslında More'un yaşadığı dönem İngiltere'sinin tarıma önem vermeyip tüm tarım alanlarını koyunlar için otlaklar haline getirmesi ve bu nedenle açlık ve işsizliğin artmasından kaynaklanmaktadır. Yani More, tarım ve ekonominin aynı paralelde ilerleyeceği düşüncesindedir. “More'un döneminde İngiltere'de hissedilen durum, sanayi sermayesinin filizlenmesinden çok tarımda kapitalist üretim tarzının başlamasıydı.” (Kautsky,2006,191)

Güneş Ülkeliler de tarıma çok önem verirler. Bu ülkede ekilmemiş bir karış toprak yoktur. Çift sürme, tohum ekme, yaban otlarını ayıklama, hasat, meyve toplama, bağ bozumu zamanı geldi mi bütün yurttaşlar, birkaç saat içinde, büyük bir titizlikle işlerini bitiriverirler. Devlet'te bu durum biraz değişiklik göstermiştir. Platon uzmanlaşmaya önem verdiği için tarımsal alanda da bir uzmanlaşmadan bahseder. Diğer iki ütopyada olduğu gibi tüm halkın tarımla uğraşmasına gerek olmadığını düşünür. Bu işi yapan

çiftçilerdir ve bu işte uzmanlaşacak olanlar da onlardır. Platon'un devlet düzeninde, kimse kimsenin işine karışmamalıdır. Bu nedenle çiftçinin işine de kimse karışamaz.

Kadın, Erkek, Çocuk ve Aile: Ütopya'da evliliğin mutlu olmasına büyük önem verilir. Kızlar 18, erkekler de 22 yaşından önce evlenemezler. Bekâret çok önemlidir. Ütopya toplumunda kadın, cinsel açıdan bir mal sayılmaktan kurtulduğu ve erkekle eşit olduğu halde, gene de, ailenin başı erkektir. Ütopya'da, ister kadın, ister erkek olsun, aldatılan eşe boşanıp başkasıyla evlenmek hakkı tanınır. Güneş Ülkesinde ise aile Sevgi adlı yöneticinin emirleri altındadır. Üreme için aranan yaş erkeklerde yirmibir, kadınlarda ondokuzdur. Çelimsiz kimseler için bu süre uzayabilir. Bekâret önemli değildir. Çiftleşmeler şu kurala göre düzenlenir: Boylu poslu güzel kadınlar iri yarı, güçlü kuvvetli erkeklerle; şişman erkekler sıksa kadınlarla; zayıf kadınlar da şişman erkeklerle birleştirilir ve böylece, aşırılıklar arasında denge kurarak soylarının bozulmamasına dikkat edilir. Çünkü bütün erdemlerin gelişmesi beden yapısındaki mutlu dengeye bağlıdır. Bu denge Platon için de böyledir.

Devlet'te ise aile kurumu çok önem taşımaz. Kadınlar ve çocuklar ortaktır. Özellikle çocukların tüm toplumun çocukları olmasını ister Platon, çünkü herkese ait olursa herkes bütün çocukların eğitimiyle ve diğer bütün ihtiyaçlarıyla ilgilenir.

Thomas More hırsızlık, kavga, öldürme, kıskançlık, yalan gibi bütün kötülüklerin kaynağını özel mülkiyetin varlığında bulmaktaydı. Platon ve Campanella da bütün bunların kaynağını ailenin varlığında bulmaktadır. Özel mülkiyetin asıl başlangıç noktasını aile olarak görür iki düşünür de. Çünkü insanlar kendi ailelerine veya kendi çocuklarına eğilip, toplumun diğer fertlerini unutacaklardır. Eğer aile olmaz kadınlar da çocuklarda herkese ait olursa tüm toplum birbiri için çalışır, sadece kendi ailesi için değil.

Eğitim ve Öğretim: Ütopya'lıların erdemleri, çılgınlıklara yer vermeyen bir devlet düzeni içinde edindikleri eğitimden kaynaklanır. Ütopya'lıların eğitim alanında en büyük yenilikleri, öğrenimlerinin belirli bir yaşta bitmeyip, ömür boyu sürmesidir. Ütopya'lılar, kusursuz bir düzen kurmakla övünüp, dış dünyaya kapanan insanlar değildirler. Tam tersine, başka ülkelerin yönetimlerine, yasalarına, bilimlerine ve sanatlarına büyük bir merak duyarlar. Bütün sanatlar ve bilimler o işin en bilgisi

tarafından öğretilir. Ütopya'da öğretmenler, her şeyden önce çocuklara yalnız bilgi vermekle kalmazlar; onlara doğru dürüst düşünmeyi öğretirler. Doğru ahlakın ancak doğru düşünceden doğabileceğini bildikleri için, tek amaçları, yalnız yöneticiler ile bilimle uğraşanların değil, tüm yurttaşların gerçek anlamda aydın kafalı olmasıdır. Güneş Ülkesinde ise erkek ve kız çocuklar, hiçbir ayırım yapılmaksızın, her türlü zanaat eğitiminden geçerler. Bir yaşla üç yaş arasında bütün çocuklar duvarlardaki resimler ve yazılar önünde dolaşarak hem alfabeyi, hem okumayı öğrenirler. Yedi yaşındaki çocuklar, duvarlardaki yazılardan matematik kavramlarını öğrendikten sonra, doğa bilimlerini okumaya başlarlar. Bu dersleri dört ayrı öğretmen verir. Her ders dört saat sürer ve bu süre içinde her grup bütün dersleri görmüş olur. Çocuklardan bir grup beden eğitimi yaparken, bir başka grupta kamu hizmetlerinde çalışır, bir başkası da yalnız okuma yoluyla bilgilerini artırır. Bu dersleri görüp öğrenen çocuklar, daha zor konulara geçer, matematik, tıp ve başka bilimlere öğrenmeye başlarlar. Öğretmenler gözlemler sonucunda herkese uygun mesleği seçerler. Metafizikçi olacak kimse her şeyi bilmek zorundadır. Başka yerlerde var olan buluşlara, bilimlere ve bilim adamlarına saygı duyarlar. Devlet'te de eğitim önemli bir konudur. Platon'a göre eğitim çocuk yaşta başladığı zaman etkili olur. Çocuklar daha ilk yıllardan öğrenmeye başladığı için eğitime masallardan, oyunlardan başlamak gerekir. Eğitim, erdemli ve güçlü bir devletin oluşması ve ayakta kalabilmesi için en temel öğedir.

Güneş Ükeliler, Ütopya'lılardan bile daha az çalışırlar. Günde ancak dört saattir zorunlu çalışma. Boş zamanlarını, tıpkı Ütopya'lılar gibi, ilginç bilgiler edinmeye, okumaya, tartışmaya, gezmeye, kısaca beden ve zihnin gelişmesine yarayan faydalı ve hoş işlere harcarlar. Eğitim ve uğraş açısından kadınla erkek arasında hiçbir ayırım gözetmeyen, her iki cinse de eşit haklar tanıyan Güneş Ükeliler, bilime Ütopya'lılar kadar önem verirler ve öteki bilimlerin din bilimin etkisinden kurtulmasını isterler.(Urgan,1984,90)

Savaş: Ütopyada savaş tiksinti uyandırıcı bir şeydir. Kan dökülmesini hiçbir gerekçeyle haklı bulmazlar. Ancak savaş kaçınılmaz olursa bütün imkânları seferber eder ve savaşlardan galip ayrılırlar. Her türlü savaş hilesine başvururlar. Hiç kimsede olmayan savaş aletleri icat etmişlerdir. Hatta başka halkları korumak için de savaş yaparlar. Güneş Ülkesi'nde insanlar devletin, dinin ve insanlığın düşmanlarına karşı acımadan savaşırırlar. Her iki ayda bir, ordu denetimden geçer ve her gün, gerek duvarların dışında gerek içinde talimler yapılır. Her savaştan galip ayrılırlar. Bu konuda Campanella

Platon'dan etkilenmiştir. Çünkü Devlet'te de bekçi sınıfının, devletini koruması için canını bile vermesi istenir. Savaş eğitimleri de katıdır. Öyle ki bekçilere yer altından sorumlu Tanrı Hades övülür ki savaşta ölümden korkmasınlar. Bekçiler gözü kara olarak yetiştirilirler. Hatta bekçi sınıfına ait bir mülkiyetin olmasını yasaklar Platon. Çünkü bekçi sınıfının özel mülkiyeti olursa malını korumaktan ülkesini korumaya fırsat bulamaz.

Üç ütopyanın savaş ile ilgili görüşleri barış ile ilgili düşüncelerini de bizlere yansıtır. Özellikle More tasarladığı devlette barışı korumak gerektiğine inanır. Anlaşmazlıkları öncelikle barış yoluyla çözmek gerektiğini söyler, bu yöntem ile çözülemezse savaşa başvurulur ama savaşan insanlar ütopya halkı olmaz. Para ile tutulmuş başka halklardan oluşur. Aslında More'a göre savaşmak en son çözümdür, savaşılacak ülkeyi yine onların silahıyla vurmak gerektiğini düşünür. Anlaşmazlık yaşanan ülke halkına onlarca değerli görülen, ütopya halkı için çocukların eğlendikleri oyuncaklar olan altın, para gibi şeyler verilir. Bu sayede çoğu zaman barış sağlanır. Bu örnekler de gösteriyor ki Ütopya halkı her durumda barıştan yana. T. More'un özlemleri arasında barışın da yeri olduğunu o dönemin İngiltere'sini düşününce söylemek mümkündür. Platon için ise dönemin olayları düşünüldüğünde savaş doğal bir halmiş gibi algılanıyor. Bu nedenle savaşa her an hazır bir bekçi sınıfı kurulması gerektiğini düşünüyor. Campanella için de aynı doğal hal geçerli olduğundan her gün tüm halkın talim yapılması gerekir.

Din: Ütopyada herkes dinini özgürce seçebilir ve dininin propagandasını yapabilir. Ama başka bir dinden olanlara baskı yapmaya ya da küfretmeye kalkanlar, kıyasıya cezalandırılır. Ütopya'da dinin en ilginç yanı, adanın en eski yasalarından biri olan 'kimse dininden ötürü kötülenemez' yasasının tam anlamıyla uygulanmasıdır. Bugün bile sağlayamadığımız dini hoşgörünün o dönemde More tarafından düşünülmesi More'un bu sorunun ne kadar büyük bir sorun olduğunu fark ettiğini gösterir. Ütopya'lılar, dinsel törenlerinde hayvan kurban etmezler. Belirli bir dine bağlı olanlar, kendi evlerinde, aileleri arasında, o dine özel olarak tapabilirler. Ama ortaklaşa paylaştıkları tapınıklarda, durum değişir. Ütopya'lılar, dinin bölücü yanları üstünde değil, birleştirici yanları üstünde dururlar. Ortak dualar yaparlar. Ütopya'lıların tümü, beden öldükten sonra ruhun yaşayacağına inanır. Ütopya'lılar, bir kişinin korkudan düşündüklerini gizlemek zorunda kalmasını; inanmadığı halde inanır görünmesini istemezler. Ruhların yaşayacağına inandıklarından, Ütopyalıların çoğunda ölüm

korkusu yoktur. Güneş Kentlilerin en büyük yöneticisi olan Metafizikçi bir rahiptir. Yine rahiplerden oluşan bir yöneticiler grubu vardır. Bu kentte Hıristiyanlığa büyük bir özeni vardır. Herkes bağlı bulunduğu yöneticiye günah çıkarmaya gelir. Bu ülkenin insanları dua ederken, gözlerini sırasıyla dört ana yöne çevirirler. Tanrıdan beden ve ruh sağlığı, gerek kendileri, gerek bütün dünya halkları için mutluluk dilerler ve dualarını Tanrı'nın yüce varlığına şükrederek bitirirler. Güneş Kentliler iki metafizik ilke kabul ediyorlar. Biri Varlık, yani Tanrı, bütün varlıkların ilki; öbürü Yokluk, yani hiçlik. Ölümden de korkmazlar. Çünkü ruhun ölümsüzlüğüne inanırlar. Onlara göre, bedenden ayrılan ruh yeryüzü hayatındaki iyi ya da kötü davranışlarına göre, iyi ya da kötü ruhlarla buluşur. Campanella 'tanrı' kavramı üzerinde ayrıca durmuştur. Yalnız içinde yaşadığı şartlar onu Hıristiyanlık paralelinde düşündürmüştür. Güneş Ülkesi, dinsel bir birlik içinde bulunan evrensel bir papalık monarşisidir. "More'un Hıristiyan dindarlığı birçok açıdan bütün yaşamını rahip ve vaiz olarak geçiren Campanella'yla eşleştirilmiştir. Görmüş olduğumuz gibi manastırcılığın ikisi üzerinde de güçlü bir etkisi vardır." (Kumar,2006,40) Hıristiyanlığın More ve Campanella üzerindeki etkileri farklılık gösterir.

"More gibi, hatta More'dan çok daha fazla manastır yaşantısının etkisinde kalan Campanella, rahipler arasında özel mülkiyet olmadığını; insanların ne kadar az malı olursa, başkalarına karşı duydukları sevginin de o denli arttığını ileri sürer. Hıristiyanlığa More gibi candan bağlı olduğu halde, onun da başka dinlere saygılı bir tutumu vardır. Her yemekten sonra, Tanrı'ya bir ilahi ile şükredilir. Sonra, din ve ulus ayrılığı gözetmeden, Hıristiyan, Pagan, Yahudi kahramanlarına mersiyeler okunur."(Urgan,1984,90)

"Thomas More'un Ütopya'sında hiç mi hiç yeri olmayan astroloji gibi boş inançlara ayrıca meraklı olan, hatta kadınlarla erkeklerin birleşmesini ya da evcil hayvanların çiftleşmesini bile yıldızların durumuna göre ayarlamayı salık veren Campanella" (Urgan,1984,91) bu konuda More'un inanç sisteminden biraz uzaklaşır.

Platon ise bu konuda More ve Campanella'dan ayrılır. Devlet'te din konusu bu kadar ayrıntıyla ele alınmamıştır. Fakat "Tanrı"lar konusunda uyarıda bulunur. Tanrıların kötü olan yönlerinin halka anlatılmaması konusunda uyarır. Bunun dışında dini öğelere o kadar yer vermez.

Eşitlik ve Özgürlük: Güneş Ülkesinde ve Devlet'te kadınların ortaklaşa kullanılması kadın erkek eşitliği açısından pek iç açıcı bir durum değildir. Buna karşın Ütopya'da eşitlik daha bir yerine oturmuştur. Kadın ve erkek birçok konuda eşittir. Fakat eşitlik aile reisliğine gelince More burada seçimini erkeklerden yana kullanmıştır. Kadın erkek eşitliği konusunda More ile ayrılığa düşen Campanella diğer konularda More'u desteklemiştir. Bu desteği Urgan kitabında şu şekilde açıklamaktadır: “Campanella, kendi Ütopyasında ileri sürdüğü görüşlerin çoğunu More'dan alır. More'da olduğu gibi Campanella'da da, Güneş Ülkesi'nin tüm yurttaşları, ülkenin varını yoğunu tam bir eşitlikle paylaşarak, birlik içinde yaşarlar. Yemekler ortak sofrada yenir. Güneş Kentlilerin evleri, odaları ve tüm eşyaları ortaktır.”(Urgan,1984,89) Bu ortaklık Platon'da kendisini farklı gösterir. Platon, Bekçi sınıfının kendisine ait bir ev ya da toprak parçasının olmaması gerektiğini savunur. “ ‘Kendilerine ait ev veya toprak veya para edinecek olsalar, koruyucu olmak yerine aile reisi ve çiftçi haline gelirler...’ Bu cümle, Devlet'teki komünizm ile More'un Utopia'sı arasındaki uçurumu gayet açık göstermektedir. Çünkü More'un Utopialılarının hepsi aile reisi ve çiftçidir. Komünizmleri ortak çalışmaya ve aile yaşamının verdiği yuva sıcaklığına adanmıştır. Önceki ütopyalardan farklı olarak bu, ne manastırdaki gibi bir inzivadır ne tefekkür içinde yaşayan bir seçkin zümrenin korunmasıdır. Tüm toplumun yaşam tarzıdır. Tüm Utopialılar, toplumu geçindirecek yiyecek ve malların üretimi için gereken altı saatlik çalışma gününde ortaklaşır. Bu çalışmanın ürünlerini herkes eşitçe paylaşır. Devlet'tekinden farklı olarak çalışma, yöneticiler kendilerini siyaset ve felsefeye verirken özel üreticilere bırakılabilecek bir şey değildir. Utopia'nın yaşamında merkezi bir yeri vardır. Tüm yurttaşları ortak bir uğraşta birleştirir ve Utopia toplumunun temel değeri olan eşitliği simgeler.” (Kumar,2005,81-82)

Campanella iki konuda özellikle Platon'un etkisinde kalarak More'un görüşlerine tamamıyla aykırı bir tutumu benimser. Bunlardan biri Güneş Kentlilerin savaşmayı çok sevmeleri; ötekisi de, bir tek kadınla evlenme ilkesini kaldırarak kadınlarla çocukları ortaklaşa paylaşmalarınıdır. Güneş Ülkesinde cinsel yaşam, aslında sevgiyle pek ilgisi olmayan, ama Sevgi adını taşıyan yöneticinin mutlak denetimi altındadır. Kişilerin duyguları hiç hesaba katılmaksızın, beden yapıları göz önünde tutularak, cins at yetiştirilmesine kimin kiminle çiftleşeceği, bu yöneticinin buyruklarına göre kararlaştırılır; çünkü Güneş Ülkesi'nde çiftleşme işi tek tek insanların zevki için değil, toplumun yararı bakımından etraflıca düzenlenmiştir.(Urgan,1984,91)

Eşitlik ve özgürlüğü ideal devlet yapılarına yerleştirmeye çalışan üç yazar da bir noktaya kadar gelebilmiştir. Dönemlerinin sosyo-kültürel yapısından etkilenerek insanlara eşit haklar vermeye çalışsalar da yönetici konumunda bulunan kişi veya kişilere yine de bir ayrıcalık tanımışlardır.

Sınıf: Sınıflı yapı Platon için çok doğal bir sistemdir. İnsanlar sınıflara ayrılıp sınıflarının gerektirdiği gibi davranmak zorundadır. Herkes kendi yeteneğine göre sınıflara ayrılır. Platon'a göre kişi eğer yeteneğine uymayan bir sınıfta yer almak isterse bu, devletin dengesini, adaletini bozacağından mümkün olmayacak bir şeydir. Bu toplumsal yapı ile Hindistan kast sistemine benzetilen Devlet, eşitlik ilkesini ihlal eden bir özellikle idealize olmaktan uzaklaşır. Fakat diğer iki ütopya Platon'un sınıflı toplum kuralını hiçe sayarak "ideal toplum"larında sınıfsız eşit toplumu öne çıkarmaya çalışırlar. "Platon'un adaleti eşitlik temeli üzerine kurulmuştur. Adalet erdemini büyük bir birim olan, toplumda gözlemek için en uygun model olarak birbirinden ayrı erdemlere sahip bulunan, tabakalı toplumu düşünüyordu. Bu düzende filozof yöneticilerin erdemi bilgeliktir. Savaşçılarıki yiğitlik ve cesarettir. Ölçülülük erdeminin tüm sınıfların toplumun bütün üyelerinin erdemi olduğunu söylerse de, içlerindeki hayvanları dizginleyemeyerek tersine ona baş eğen aşağı üreticiler sınıfının bu erdeme kendiliklerinden sahip olmayıp ancak bilgelerin yönetimine, emirlerine uyarak edinebileceklerini düşünmektedir. Üreticiler sınıfının kendine özgü bir erdemi yoktur, olsa olsa buyruklara uymak bu sınıfın erdemidir. Tartışma konusu adalet, toplumda bütün insanların ve bütün sınıfların başkalarının işlerine karışmadan, görevlerini üzerlerine düşüğü gibi yerine getirmeleridir." (Çeçen,1993,96.) "İyi yaşama dair antik görüşler, eski toplumun kaçınılmaz sınırları olarak gözüken hatlarla çevrelenmişti. Bunlar arasında eşitsizlik ve hiyerarşi ihtiyaçları vardı. Lewis Mumford'un dediği gibi 'ütopyayı kölelikten, sınıf egemenliğinden ve savaştan arındırmak yerine evliliği ve özel mülkiyeti kaldırmak Yunan ütopyacılarına daha kolay geliyordu.' Eski ütopyaların tümü, iyi yaşamdan normalde yararlanamayan itaatkâr bir işçi kitlesinin varlığını öngörür. (...) Platon'un Devlet'indeki en radikal görüşte bile bu sınırlar bellidir. Aristoteles, Platon'un 'yurttaşlardan oluşan gövdenin hemen hemen hepsini' oluşturan 'yönetici olmayan yurttaş kitlesi' –başka bir deyişle çiftçiler ve zanaatkârların oluşturduğu üçüncü sınıf- konusunda bizi neredeyse hiç aydınlatmadığından yakını. 'Yöneticilerin bir işgal ordusununkine benzer bir mahiyette olduğu, çiftçilerin, zanaatkârların ve diğerlerininse sıradan yurttaş konumunda oldukları

birbirine karşıt iki toplumsal sınıfın bir arada olduğu' ürkütücü bir tablo çizdi. Aristoteles'e göre Platon, 'bir insan heyetini devletin kalıcı yöneticileri' yaparak, iktidardan uzak tutulan bu büyük çoğunluk arasında 'hoşnutsuzluk' ve 'anlaşmazlık'ı körükleyecek bir sistem kurmaktadır. (Kumar,2005,79-80)

Platon, More ve Campanella'nın kavramsal karşılaştırmasını kısaca özetleyecek olursak birçok konuda birbirlerine benzediklerini görebiliriz. Benzemeyen yönleri de zaten eleştirip düzeltmek istedikleri yönleridir. Özellikle Platon'dan ayrı duran yönleriyle More ve Campanella, Platon'un eksik bıraktıklarını tamamlamak isterler. More, devlet adamı olması dolayısıyla toplumdaki her duruma yakından şahit olduğu için Ütopya'yı, daha gerçekçi, eleştirel ve çözümcü bir yapıya ulaştırmıştır. Campanella ise devlet işlerinden uzak olması, dini konulara daha ağırlık vermesi ve uzun süre hapiste kalması nedeniyle Güneş Ülkesi'ni kurgusal bir özelliğe bürümüştür.

Birey: Özgürlük ve eşitlik üç ütopyada da bireylere tanınan haklar olmasına rağmen toplum karşısında bu hakları kullanmak pek onaylanan bir durum değildir. Bireyin durumu üç ütopya örneğinde de tartışmalı bir konumdadır. Devlet bireyin refahı için kurulmuş olmasına rağmen toplumun ya da devletin çıkarları söz konusu olduğunda bireyin haklarından vazgeçmesi istenir. Ayrıca birey kendi mutluluğunu toplumun mutluluğundan üstün görmemesi yönünde eğitilir. Bu durumda devlet düzeni, bireyin kısıtlanmasına yönelik bir zorlama durumu ortaya çıkarır. Bireyin özgürlüğünden bahsetmek bu noktada mümkün değildir. Eşitlik ve özgürlük kavramlarını somut bir şekle dönüştürmelerine rağmen birey kavramını tam olarak bir şekle büründüremeyen üç ütopya örneği bu konuda toplumsallığa yenik düşmüştür.

3.3. Sonraki Devlet Tasarımları ve Hukuk Anlayışlarına Etkileri Açısından

Kumar(2006,48-49)'a göre "Platon'un örneği ütopyacı yazarlar tarafından çok fazla değil ama sonraki yüzyılların siyaset felsefecileri ve politik teorisyenleri tarafından takip edildi. Bodin'in (La République), Hobbes'in (Leviathan), Herrington'ın (Oceana), Locke'un (The Second Treatise of Government) ve Rousseau'nun (Toplum Sözleşmesi) "ideal yapı" geleneğinde en derin Plâtoncu etkiyi aramalıyız. Bütün bunların sundukları, ideal politik yapının kural koyucu modelleridir. Açılış bölümlerinde (insana dair, doğaya dair vb.) insanın ve toplumun doğası ile ilgili çeşitli önkoşullar, önermeler ve

tahminler ortaya atarlar. Sonra bu genel önermelerden en iyi devletin ya da toplumun “doğal” düzeninin ilkelerini çıkartırlar ya da bu ilkelere varırlar. O halde Platon gibi, şüphesiz kurmacasal fakat çok soyut bir şekilde tasarlanan toplumlarının uygulamalarını gösterme ya da ayrıntılar verme zorunlulukları yoktur.”

More'un Ütopya'sının ve onun takipçilerinin kurmacaları çok farklı bir türdür. Bu kurmacalar, en iyi toplumu normatif bir model olarak değil, gerçekten başarılı, zaten var olan bir şey gibi gösterir. Hayali Yer, soyut bir ideal olarak ve var olan topluma yönelik basit bir eleştirel özne olarak değil, vekâleten katılmak için davet edildiğimiz tam haliyle işler bir toplum olarak en iyi toplumun bir tasviridir. Bir grup gezgin tesadüfen kürenin uzak bir parçasında o ana dek bilinmeyen bir toplumda bulunurlar. Bir uzay gemisi, sakinlerinin dünyalılarinkinden kökten farklı hayatları olduğu bir gezegene iner. Bir zaman gezgini ileriye ve geriye doğru tuhaf ve hayret verici zaman yolculukları yapar. Hepsi de bize gördüklerinin ve yaptıklarının, ütopyacılı yaşam üzerine düşünürken hissettikleri kuşku ve hayranlıklarının karışımının ayrıntılı bir açıklamasını verirler. (Kumar,2006,48-49)

Üç ütopya da her ne kadar kendi dönemlerinde bir hayal ürünü, bir masal ya da bir hikâye gibi algılanmış olsalar dahi günümüz devlet ve hukuk sistemleri açısından bir hakikat olarak algılanmaktadırlar. Kuşkusuz bu ütopyalardan sadece hukuksal ya da devlet düzeni açısından faydalandığımızı söyleyemeyiz. Ütopyalar, sundukları kentsel tasarımlarıyla günümüz mimarisini de etkilemişlerdir. “İdeal kentler”in yapısı mimarlar için bir model olmuştur. Özellikle sosyal haklar açısından eşitlik ve özgürlükten bahsettikleri için günümüz medeni hukuk, aile hukuku vb. kurallarına çalışma saatlerini düzenlemeleri açısından iş hukukuna, suç işleyenlere verilen hapis dışı cezalar açısından da ceza hukukuna kaynaklık etmişlerdir. Öte yandan dini hoşgörü, bilime verilen önem, yaşam koşullarının düzeltilmeye çalışılması gibi konularda da günümüz devlet düzenlerine yol gösterici bir nitelik taşımaktadırlar. Sosyal haklar açısından da bugün ütopyalarda bahsi geçen haklardan faydalanılmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Antik çağda ve 15.-16. yy.larda yazılmış bu eserler, sadece kendi dönemlerini kapsamak için yazılmamış, çağını aşıp yüzyıllar sonrasına da ulaşmak istemiştir. Belki yazıldıkları dönemlerde bin, iki bin yıl sonrayı etkileyeceklerini ummamışlardır ama 21. yy.da hala üzerine konuşulan eserler olmuşlardır. Neden hala üzerine konuşulan eserlerdir? Çünkü insanlık teknolojik olarak ilerlese de toplumsal olarak hala aynı özlemleri çekmektedir. Bugün ütopyaların bahsettiği birçok şeye ulaşılmış olabilir. Güneş Ülkesi'ndekiler gibi uçmayı öğrenmiş olabilir insanlar. Ekonomik olarak belli bir refah seviyesine ulaşılmış, aya çıkılıp, uzayda incelemeler yapılmış ve yapılmaya da devam edilecek, dünyanın oluşumunun nasıl olduğu üzerine deneyler şu an yapılıyor ve daha buna benzer birçok gelişim sergilenmiş ama hala insanlık, insani açıdan ya da insan hakları açısından “daha iyi bir dünya” kurmayı planlıyor. “Daha iyi bir dünya” kurmayı gerçekleştiremediği sürece insanların özlemi hep bu yönde olacaktır. Elbette ki insanların “daha iyi bir dünya” hayalleri kültürel göreliliğe sahip olduğu için zamana ve toplumsal koşullara göre farklılık gösterecektir. Bu farklılıklar da “daha iyi”nin hangisi olduğuna karar verememeye neden olacaktır. İşte ütopyalar sırf bu yüzden normatif olmadıkları gibi evrensel olarak olması gerekeni de söyleyemezler. Platon ve Sofistler işte bu noktada çatışma yaşarlar. Sofistler adalet fikrinin rölatif olduğundan bahsederken Platon ise Devlet'te savunduğu adalet fikriyle değişmez, sonsuz bir adalet olduğunu savunur. Her insanın, her toplumun, her kültürün farklı “iyi” anlayışı olduğunu düşündüğümüz zaman bunun pek mümkün olmadığını görebiliriz. Her insana göre “iyi” ve bunun yanında “kötü” farklı anlamlara geldiği için aslında ütopya bir çılgınlık gibi algılansa da “iyi olabilecek” toplum modelleri sundukları için insanoğlu onlara teşekkür etmeye devam edecektir. Eğrisiyle doğrusuyla insan mutluluğuna yaptıkları katkılarla bu üç filozofu ve devlet tasarımlarını burada tanıtmaya çalışmak bu mutluluğa biraz daha katkıda bulunmaktır.

Birinci bölümde, ilk olarak kavramsal bir çerçeve oluşturmaya çalıştık. Devlet ve hukukun, hukuk ve siyaset felsefesi açısından tanımlamalarını yapmaya çalıştık. Bu tanımlamalara göre “en ideal” olanı bulmaya çalışmadan her akımın farklı devlet tanımı olduğunu göstermeye çalıştık. Kimi düşüncelere göre devlet doğal bir zorunluluk olarak tanımlanırken, kimi düşüncelere göre sonradan tasarlanan, zorunluluğu olmayan bir

araçtır. Farklı farklı tanımlamaları olmasına rağmen hepsinde ortak bir payda bulmak mümkün olabilir. Özellikle insanların mutluluğu için kurulmuş olduğunu düşündüğümüzde bu ortaklığı yakalayabiliriz. Aslında devlet hem zorunlu olan hem de insanların haklarını yine diğer insanlara karşı korumak için oluşturulmuş bir yapıdır. İnsanların sosyalliğinden doğan devlet, bu sosyallikten doğan ilişkileri de düzenlemek için bir takım kurallara ihtiyaç duyar. İnsan için oluşturulan devlet, insan için kurallar koyan devlet halini alarak insanların özgürlüğünü ellerinden almış gibi bir izlenim verir bizlere. Bu izlenime kapılma nedeni olarak kural koyucuların tavırları gösterilebilir. Sonuçta kuralı koyan da insanlardır, kurala uymak zorunda olan da insanlardır. Burada önemli olan kural koyucu olandır. Platon'un belirttiği gibi güçlünün işine gelen kural olarak konulursa, o zaman hukuk, yaşam için olmayacaktır. Platon'un hukuk kurallarının düzenlenmesi ya da adaletin sağlanması için öne sürdüğü bu tez, yaşamı hukuka uydurmak için bir çaba harcamaktan başka bir şey olmayacaktır. Hukuk, bizleri onun kölesi yapmak için, bir üstünlüğe sahip olmamalıdır ve devlet tasarımları da bu doğrultuda gerçekleştirilmelidir. Ütopya ve Güneş Ülkesi'nde hukuk, yaşamı düzenleme görevini üstlenirken çok fazla yasaya yer vermez. Çünkü insanların bu yasalar içinde boğulmasına gerek yoktur. Zaten devletin eğitim politikası bireylerin hukuka uygun yetiştirilmesi için hazırlanmıştır. Yasalar iki ütopya da toplumun düzeni söz konusu olduğu noktalarda katıdır.

İkinci bölümde, seçtiğimiz üç ütopyanın özetlerini sunarak, yazarlarının hayatlarını, düşünce yapılarını, yaşadıkları dönemlerin siyasi, sosyal ve kültürel yapısını yansıttık. Buna başvurmamızın nedeni hermeneutik okuma yaparken bu metinlerin dönemin özelliklerini de taşıdığını düşünmemizdi. Ayrıca bu bölümde ütopyalarda geçen hukuki kavramları ve devlet anlayışlarını ortaya çıkardık. Üç ütopya bu yönleriyle birbirlerine benzeseler de ortaya çıkan sonuca göre yönetsel olarak birbirlerinden oldukça farklı yapılara sahiplerdi. Platon'da sınıflı, diğerlerine göre eşitliği biraz daha ikinci plana atan bir toplum ve devlet yapısı varken, More'da daha demokratik, eşitlikçi ve özgürlüklere daha çok yer veren bir yapı vardır. Campanella ise bu iki yapının karışımı olan farklı bir yapı ortaya koymuştur. Ama demokrasiden oldukça uzaklaşarak, Metafizikçi denilen birinin yönetimi elinde tuttuğu monarşik bir devlet düzeni oluşturmuştur.

Üçüncü ve son bölümde ütopyaların karşılaştırılması yapılarak, farklı ve benzer yönlerine vurgu yapılmıştır. Kavramsal karşılaştırmanın yanı sıra kendilerinden sonra

gelen devlet yapılarını, felsefi akımları ve hukuk kurallarını nasıl etkiledikleri, belirtilmiştir. Kavramsal karşılaştırma kent yapısı, yönetim, yasalar, tarım, kadın, erkek, çocuk, aile, eğitim, öğretim, savaş, din, eşitlik, özgürlük, sınıf ve birey kavramları açısından yapılmıştır. Kent yapısı olarak, üç ütopyanın da kenti kolay koruyabilecek bir yapıya sahip olması düşünülmüştür. Her ne kadar barıştan yana olsalar da savaşın olabileceğini hiçe saymadan kenti ya surlarla çevirme fikrini ortaya atmışlar ya da kenti bir ada üzerinde oluşturup, yine etrafını surlarla kapatmak gerektiğini düşünmüşlerdir. Bu şekilde devletin daha iyi korunacağını hesaplamışlardır. Yönetim alanında üç düşünür de dönemlerinden etkilendikleri için, dönemlerinin özelliklerini yönetim biçimlerine yansıtılmışlardır. Platon, demokrasi ve aristokrasi arasında gidip gelen Atina'dan etkilenerek, yarı demokratik yarı aristokratik bir yapıyı savunmuştur. Tam anlamıyla demokrasiyi savunmamaktadır çünkü hocası Sokrates'in ölüm kararını onaylayan demokratlardı. Bu karışık yapı içinde Platon çözümü başa geçecek olanın eğitimine önem vererek bulmuştur. Filozof-krallar her şeyi bilen iyi eğitilmiş kişiler olacaktır. More ise İngiltere'nin devlet biçimine bir eleştiri olarak sonuna kadar demokrasiyi savunmuştur. Yöneticilerin seçimle iş başına gelmesi ve görevini iyi yapmayanların bir daha seçilmemesi, yarı doğrudan demokrasiyi savunduğunu gösterir. Campanella da More gibi demokrasiden bahsetmek isterken [bilerek ya da bilmeyerek buna tam karar vermek zor olur] yarı monarşik bir yapı ortaya koymuştur. Tam bir monarşik anlayıştan bahsedilemiyor çünkü Campanella Metafizikçi denilen yöneticinin seçimle iş başına gelmesini öngörürken öte taraftan her kararın onun sözüyle alınması ve bu kararın bozulmaması yönüyle monarşik yapıya götürüyor bizleri.

Karşılaştırma yaptığımız bir diğer konu olan eğitim-öğretim ayrıca önem taşıyan bir alan oluyor üç ütopya örneğinde. Üç örnekte de bireylerin eğitim-öğretimine büyük önem veriliyor. Platon'da özellikle yönetici olacakların eğitimi ayrı bir önem taşıyor ama halkın eğitimi de bir o kadar önemli. Devletin devamını sağlamak için erdemli bireylerin yetiştirilmesi gerektiğini düşünen Platon, çocuk yaşta yasaların öğretilmesi için oyunların, masalların içine yasaların yerleştirilmesini öneriyor. More için de aynı şey geçerli. More da bireylerin bu erdeme eğitim sayesinde ulaşacağını savunarak eğitim sistemini oturtmaya çalışıyor. Campanella da devletin ve yasaların korunması için eğitime ayrı önem veriyor. Campanella'nın kurduğu sistemde halkın sürekli gözü önünde olan yasaların ve bilgilerin yazıldığı duvarlar yer alıyor. Üç örnek de eğitimin her yaş grubu için geçerli olduğunu savunarak yaşam boyu eğitim verdiriyor bireylere.

En son karşılaştırma yaptığımız konu ise üç ütopya örneğinin kendilerinden sonra gelen devlet tasarımlarına etkileriydi. İlk olarak Platon'a baktığımızda Platon'un hemen hemen bütün devlet tasarımlarına etkisi olduğunu söyleyebiliriz. More'un da aynı şekilde etkisinden bahsedebiliriz. Özellikle sosyalist devlet tasarımları için büyük bir kaynak olarak algılanan More'un Ütopyası dünyanın farklı yerlerinde farklı gruplar tarafından denenmiş bir örnektir. Sovyetler Birliği'nin kurulum aşamasında More'un Ütopyasından yararlanıldığı göz önünde tutulursa More'un takipçilerinin ütopyayı hayali olmaktan çıkarıp gerçekliğe kavuşturmak istediğini düşünebiliriz.

Antik çağ ve 15.-16. yy.larda yazılmış bu ütopyalarda barış, dini hoşgörü, eşitlik, özgürlük daha iyi tasarlanabiliyorken, 21. yy.da o dönemlere göre kendilerini daha "uygar" olarak nitelendiren insanlar, hala o dönemde öngörülen hoşgörüyü kabullenememiştir. Devam eden savaşlar ve insan haklarının ihlali, 21. yy. insanının hala ütopyalara, ütopyalardaki eleştirel düşünceye ihtiyaçları olduğunu gösteriyor. Öte taraftan teknolojik olarak ilerleyen insanlar gittikçe yalnızlaşmaya başlarken, açılımını yaptığımız ütopyalarda yabancılaştırmanın önüne geçmek için halkın toplu yemek yemesi öneriliyor. Yemek masasında her yaşlının yanına bir gencin oturtulmasına özen gösterilmesi de kültürün yaşlılardan gençlere aktarımı konusunda kolaylık sağlıyor.

İnsanlığın "daha iyi bir dünya" isteği yok olmadığı sürece ütopyalar da varlığını sürdürecektir.

KAYNAKÇA

- AKDEMİR, Abamüslim (1988), *Toplum Felsefesi Açısından Ütopyalar*, *Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum
- AMİTTAY, Jacob Ben (1983), *Siyasal Düşünceler Tarihi*, (Çağlar Boyunca Siyasal Düşüncenin Değişimi), (çev. M. Ali Kılıçbay-Levent Köker), Ankara, Savaş Yayınları
- ARİSTOTELES (2004), *Politika*, (çev. M. Tuncay), İstanbul, Remzi Kitabevi
- ASLAN, Cahit (2004), *Birey-Toplum-Devlet Kavramlaştırma ve Ara Değişken Olarak Etnisite*, Adana, Karahan Kitabevi
- ATAYMAN, Veysel (2005), *Hukuk Felsefesi*, İstanbul, Donkişot Yayınları
- AVCI, Mahmut (2006), T. Campanella ve T. More'un Ütopyalarının Karşılaştırılması, *Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum
- BATUHAN, Hüseyin(1962), "Sosyal Öğretilerde Mythos ve Ütopya", *Felsefe Arkivi*, 13.sayı
- BEZEL, Nail (1984), *Yeryüzü Cennetlerini Kurmak (Ütopyalar)*, İstanbul, Say Yayınları
- BLOCH, Ernst (2007), *Umut İlkesi* (çev. T. Bora), İstanbul, İletişim Yayınları
- CAMPANELLA, Tommaso (1996), *Güneş Ülkesi*, (çev. V. Günyol, H. Kazgan), İstanbul, Sosyal Yayınları
- CEVİZCİ, Ahmet (1999), *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul, Paradigma Yayınları
- CEVİZCİ, Ahmet (2000), *İlkçağ Felsefesi Tarihi*, Bursa, Asa Kitabevi
- CİORAN, Emil Michel (1999), *Tarih ve Ütopya*, (çev. H. Bayrı), İstanbul, Metis Yayınları
- ÇEÇEN, Anıl (1993), *Adalet Kavramı*, Ankara, Gündoğan Yayınları
- DEMİR, Ata (2006), Platon'da Adalet Kavramının Temellendirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- DEMİRKAN, Mustafa (2005), "Ütopik Bilincin Kutsaldan Profana Önlenebilir Özgürleşmesi" , *Journal of İstanbul Kültür University*
- GÖZE, Ayferi, (2000), *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, İstanbul, Beta Yayınları
- GÖZLER, Kemal (2007), *Devletin Genel Teorisi*, Bursa, Ekin Kitabevi Yayınları
- GÜNAY, Mustafa (2007), "Rönesans ve Ütopyacılık", *Yeditepede Felsefe*, 5. Kitap
- GÜRİZ, Adnan (2007), *Hukuk Felsefesi*, Ankara, Siyasal Kitabevi

- HAVEMANN, Robert (1990), *Yarın- Yol Ayrımındaki Sanayi Toplumu Eleştiri ve Gerçek Ütopya* (Çev. E. Özbek) , İstanbul, Ayrıntı Yayınları
- HERTZLER, DR. Joyce O. (1923), *The History of Utopian Thought*, New York: Macmillan Co.,
- HOBBS (2007), *Leviathan*, (çev. Semih Lim), İstanbul, YKY
- İNAM, Ahmet (2004), “Anlam Sağlığı Açısından Hukuk”, *HFSA*, 11. Kitap
- KAUTSKY, Karl (2006), *Thomas More ve Ütopyası* (çev. O. Özügül), İstanbul, Pencere Yayınları
- KUMAR, Krishan (2006) , *Modern Zamanlarda Ütopya ve Karşıütopya*, (çev. A. Galip), İstanbul, Kalkedon Yayınları
- KUMAR, Krishan (2005), *Ütopyacılık*, (Çev. A. Somel), Ankara, İmge Yayınları
- KUTVAN, Ali Bülent (2004), *Ütopya*, İstanbul, Index Yayınları
- MANNHEİM, Karl (2004) , *İdeoloji ve Ütopya*, (çev. M. Okyayuz) Ankara, Epos Yayınları
- MAYRING, Philipp (2000), *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş* (Çev: A. Gümüş; M. S. Durgun), Adana, Baki Kitabevi
- MORE, Thomas (2000) *Ütopya*, (çev. M. Urgan, V. Günyol, S. Eyüboğlu), İstanbul, İş Bankası Yayınları
- NOZICK, Robert (2000), *Anarşi, Devlet ve Ütopya*, (çev. A. Oktay), Bilgi Üniversitesi Yayınları
- ÖKÇESİZ, Hayrettin ; VILLEY, Michel ; KAUFMANN, Arthur (1993), *HFSA Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arşivi 1*, İstanbul, Nüans Yayınları
- ÖZDEN, H. Ömer, (2001), “Platon ve Campanella’nın Siyaset Felsefelerinin Kısa Bir Kiriği”, *Dinbilimleri Akademik Dergisi*, 3.sayı
- ÖZLEM, Doğan (2000), “Ahlak Hukuku Önceler”, *Felsefe Tartışmaları*, 21.Kitap
- ÖZLEM, Doğan (2003), *Hermeneutik Üzerine Yazılar*, İstanbul, İnkılâp Yayınları
- ÖZTÜRK GÜNTÖRE, Sibel (1982), Üç Rönesans Ütopyası, *Lisans Bitirme Tezi* İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul
- PALMER, E. Richard (2003), *Hermenötik*, (çev. İ. Görener), İstanbul, Anka Yayınları
- PLATON (1992), *Devlet*, (çev. S. Eyüboğlu – M. A. Cimboz), İstanbul, Remzi Kitabevi
- PLATON (1994), *Yasalar I-XII.*, (çev. Saffet Babü, Candan Sentuna), İstanbul, Kabalcı Yayınevi
- PLATON (1982), *Gorgias*, (çev. M. C. Anday), İstanbul, Remzi Kitabevi

- POPPER, Raimund Karl(1989), *Açık Toplum ve Düşmanları*, (çev. Mete Tunçay), c. I, Platon, İstanbul, Remzi Kitabevi
- RIOT-SARCEY, Michele; BOUCHET, Thomas; PICON, Antoine (2003), *Ütopyalar Sözlüğü*, (Çev. Turhan Ilgaz), İstanbul, Sel Yayınları
- ROUSSEAU (2006), *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı*, (çev. R. N.İleri), İstanbul, Say Yayınları
- SOMER, Pervin (2005), “Umumi Hukuk Tarihinin Konusu ve Önemi Üzerine Kısa Bir Değerlendirme”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* Yıl:4 Sayı:8
- SOROKIN, Pıtırım. A.(1972), *Bir Bunalım Çağında Toplum Felsefeleri*, (Çev. M. Tunçay), Ankara, Bilgi Yayınları
- STRAUSS, Leo (2000), *Tabii Hak ve Tarih, Devlet Kuramı*, (Der. Cemal Bali Akal), Ankara, Dost Kitabevi
- ŞENEL, Alâeddin (1998), *Siyasal Düşünceler Tarihi*, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları
- TUĞÇU, Tuncar (2000), *Batı Felsefesi Tarihi*, Ankara, Alesta Yayınevi
- URGAN, Mina (1984), *Edebiyatta Ütopya Kavramı ve T. More*, İstanbul, Adam Yayınları
- USTA, Sadık(2005), *Platon'dan Jambulos'a Antikçağ Ütopyaları* , İstanbul, Kaynak Yayınları
- UYGUR, Nermi (1997), *Güneşle*, İstanbul, YKY
- WEBER, Alfred (1991), *Felsefe Tarihi* (çev. H.Vehbi Eralp), İstanbul, Sosyal Yayınları
- WILLIAMS, Raymond (1978), *Utopia and Science Fiction*, London, New Left Books

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Zuhâl ŞAN

Doğum Yeri/Yılı: Kâhta/1982

Medeni Durumu: Bekâr

E-Posta: zuhal-san@hotmail.com

Eğitim Durumu

Yüksek Lisans: (2010) Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Grubu Eğitimi ABD, Adana

Lisans: (2004) Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Felsefe Grubu Öğretmenliği, Adana

Lise: (1999) Niğde/Ulukışla Lisesi

Ortaöğretim: (1996) Adana/Saimbeyli Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu

İlkokul: (1993) Hatay/Hassa Derviş Paşa İlköğretim Okulu

İş Durumu

2004-2006 Adıyaman/Kâhta Özel Süper Emek Dershanesi, Felsefe Öğretmenliği ve Rehber Öğretmenlik

2009-.... Adıyaman/Kâhta Hürriyet İ.Ö.Okulu, Rehber Öğretmenlik